

JULES VERNE

A SZAHARA TENGERE

**FORDÍTOTTA:
Dánielné Lengyel Laura**

TARTALOM

ELSŐ FEJEZET.

A gabesi erőd.

MÁSODIK FEJEZET.

Hadjar.

HARMADIK FEJEZET.

A szökés.

NEGYEDIK FEJEZET.

A mérnök előadása.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Készülődés a sivatag felé.

HATODIK FEJEZET.

Gabestől Tozeurig.

HETEDIK FEJEZET.

Tozeurtól Neftáig.

NYOLCADIK FEJEZET.

Rharsa chottja.

KILENCEDIK FEJEZET.

A második csatorna.

TIZEDIK FEJEZET.

A 347-ik kilométer.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A viharban.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A tuaregek.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Fogságban.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Nagyfogú megjelenik.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A menekülés.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Élet-halál harc.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Az új tenger.

ELSŐ FEJEZET. A gabesi erőd.

- Nos, mit hallottál?...
- Csak azt, amit a kikötőben beszélnek.
- Arról a hajóról, mely el fogja vinni Hadjart?...
- Igen, Tuniszba viszik, ahol ítéletet tartanak felette.
- És elítélik?...
- Igen. Egészen bizonyos, hogy el fogják ítélni.
- Allah nem fogja ezt megengedni... Sohar... Allah nem engedi meg...
- Csitt, - mondta Sohar és feszült figyelemmel hallgatódzott - a homokban mintha léptek zaját hallanám.

A nélkül, hogy felállt volna, négykézláb csúszott a mecset ajtajáig. Még világos volt, de a nap immár leáldozóban, pályája végét járta s néhány perc múlva már el fog tűnni a homokbuckák mögé, melyek ezen az oldalon Kis-Szíria partvidékét szegélyezték. Március elején az éjszaka nem tart soká az északi félteke 30-40-ik foka között. A nagy meleget és világosságot árasztó tűzgolyó nem lassú ívben kanyarodik pályája végére, hanem úgy látszik, mintha zuhanna lefelé, egyre rohamosabb sebességgel, akárcsak valami súlyos test, melyet a föld vonzóereje ellenállhatatlanul húz lefelé.

Sohar megállt egy pillanatig, figyelmesen hallgatódzott, aztán átlépte a küszöböt, melyet a forró napsugarak egészen áttüzesítettek. Néhány lépéssel kint termett a homokos pusztaságban s tekintetét végigjártatta a sivatagon.

Észak felől oázis zöldelő lombozata szakította meg a homokkal borított pusztát, egyhangúságát. Az oázis körülbelül másfélkilométernyire lehetett a kis mecsettől. Dél felé a tengerpart végeláthatatlan sárga homokja, nyugat felé homokbuckák sora áll egymás mellett, keleten a tenger nyúlik be jó mélyen a szárazföldbe.

A gabesi öböl ez, hol a tenger a tuniszi partvidéket öntözi hullámaival és egyenesen Tripoliszig húzódik.

A könnyű nyugati szellő, mely ezen a napon kellemesen hűtötte a levegőt, mintha eltűnt volna a napvilággal együtt. Sohar semmiféle zajt sem hallott, pedig az imént azt hitte, hogy valaki jár-kelel a régi mecset körül, mely előtt egy régi, hatalmas pálmafa állott, de most be kellett látnia, hogy tévedett. Sehol senki. Sem a homokbuckák, sem a tengerpart felől semmi nesz. És a homokban sem lehet lépések nyomát látni, azon a két nyomon kívül, melyet az anyja és az ő lépte hagytak maguk után, mikor ide jöttek a mecsetbe, titkos megbeszélésre.

De Sohar alighogy egy perce állhatott a szabadban, mikor anyja, Djemma, akit fia távolléte nyugtalanná tett, megjelent a küszöbön. Egy szót sem szólt, csak fiára nézett, aki egyetlen mozdulattal megnyugtatta az öregasszonyt.

Djemma az afrikai tuareg törzsből származott és már betöltötte hatvanadik évét.

Alakja magas, izmos, termete még mindig egyenes, arcvonásai energikusak, szeme kék, mint a törzséhez tartozó nőké, tekintete büszke és tüzes.

Az asszony sötét ruhába volt öltözve, alakját bő hajlik borította, melynek szövetét a hamma-mai nyájak szolgáltatják. Ezek a nyájak Tunisz lapályos részén legelnek, a shebkhák vagy chottok körül. - Az öregasszony őszbe vegyülő haját széles, bő kámsza fedte.

Djemma mozdulatlanul állt helyén, míg fia hozzá nem lépett. Sohar semmi gyanús jelet nem vett észre, a mély csendet csak a jeribi verebek hangja szakította meg. A madarak a homokbuckák irányában repkedtek párosával, vagy csapatokban.

Az asszony és fia visszamentek az épületbe. Itt akarták megvárni, míg az éj leszáll, hogy a sötétségben aztán eljuthassanak Gabesig.

És most halk hangon folytatták a megkezdett beszélgetést.

- A hajó elhagyta már Gullettet?

- Igen, anyám. Ma reggel már elhagyta a Cap-Bont. A hajó neve: Chanzy. Ma éjszaka érkezik meg. Ma éjszaka... Ha ugyan nem késlekedik Sfaxban... De sokkal valószínűbb, hogy Gabesben fog horgonyt vetni, ahol szegény testvéremet ki fogják szolgáltatni...

- Hadjar!... Hadjar!... suttogta kétségbeesetten az asszony.

Egész teste megremegett a fájdalomtól és a felháborodástól.

- Fiam, édes drága fiam!... - kiáltotta - a rumik meg fognak ölni és én nem látlak többé... Nem, nem leszel itt, hogy szent háborúban vezesd a tuaregeket... De nem... Ezt nem engedheti meg Allah!...

S mintha ezzel a kitöréssel minden ereje kimerült volna, Djemma térdre esett s úgy maradt ott, térden, lehajtott fejjel, szótlantul, a szűk kis helyiségben.

Sohar újra odaállt a küszöbre, és az ajtófélfának dőlve, ott maradt figyelő állásban, mozdulatlanul, akárcsak valami kőszobor.

És ebben a pillanatban csakugyan hasonlatos volt azokhoz a hatalmas kőszobrokhoz, melyek néha a mecsetek bejárásait őrzik.

Mozdulatlanságát semmi zaj sem zavarta. A homokbuckák árnyéka lassankint kelet felé húzódott, a szerint, ahogy a nap lassankint lehanyatlott az égboltozat nyugati felén.

Kelet felől már feltűntek az első csillagok s az alkonyat egyre sötétedő fátylán keresztül szelíd, sárga fényben csillant fel az első negyedében levő hold sárga csíkja. Az éjszaka csöndes volt és sötét, mert könnyű párák függőnye tompította bágyadtá a csillagok fényét.

Pár perccel hét óra előtt Sohar odament anyjához és így szólt:

- Azt hiszem ideje lesz...

- Igen, - mondta Djemma ideje, hogy Hadjart kiszabadítsuk a rumik kezéből... Napfelkelte előtt ki kell szabadítani a gabesi börtönből... Holnap... Holnap már késő lenne...

- Minden rendben van, anyám. Társaink már várnak bennünket. A gabesbeliek teljesen előkészítették a szökést... A djeridiek elkísérik és mielőtt a nap felkelne, már messze, messze járnak a sivatagban...

- Velem együtt, - mondta Djemma határozott hangon, - mert nem fogok megválni fiamtól...

- Én sem anyámtól és testvéremtől, - felelt Sohar. - Veletek akarok lenni jóban, rosszban.

Djemma meghatottan vonta magához gyermekét. Azután, megigazítva csuklyáját, gyors léptekkel megindult.

Anya és fiú egyenesen Gabes irányában mentek, de Sohar néhány lépés után elébe került anyjának. A helyett, hogy a tengerpart ösvényét követték volna, a homokbuckák vonalán mentek, mivel azt remélték, hogy ezen a másfélkilométeres úton könnyebben észrevétlenek tudnak maradni. Ott, ahol az oázis volt, az egyre növekvő homályba már-már belevegyülő fák árnyékát alig lehetett egymástól megkülönböztetni. Semmi fény sem hatolt a homályon keresztül. Az arab házaknak nincs ablakuk, a világosság is a belső udvaron keresztül árad a helyiségekbe s mikor az est leszáll, semmi világosság sem szűrődik ki az élettelen, teljesen kihaltak tetsző épületekből.

Mégis a város bizonytalan, már egymásba folyó kontúrja felett, egyszerre kigyúlt egyetlen fénylő pont. Az erős fény Gabes felső részében világított, valószínűleg valamelyik mecset tornyából, vagy talán a gabesi várból?

Sohar a fény felé mutatott ujjával.

- Ott anyám, ott...

Djemma ránézett.

- Oda zárták be, anyám, ott tartják fogva.

Az öreg asszony megállott. Ez a fénylő világosság mintha valami titkos kapcsolatot, rejtelmes összeköttetést teremtett volna közöttük és fia között.

Bizonyos, hogy ha az a fény nem is a börtönből eredt, ahol Hadjar fogva volt, az erődítményből áradt, ahová fiát elhurcolták. Mióta a félelmetes vezért elfogták a francia katonák, Djemma nem látta fiát és tudta jól, hogy nem is fogja többé viszontlátni, hacsak még ma éjszaka ki nem szabadul börtönéből. S az asszony jól tudta, hogy a börtön egyben ítéletet, a haditörvényszék kérlelhetetlen, halálos ítéletét jelenti. A szegény teremtes szinte megbénultan, földbegyökerezett lábakkal állt egyhelyben és Soharnak kétszer egymásután kellett szólania:

- Gyerünk, anyám, gyerünk!

A homokbuckák mentén mentek tovább Gabes felé s nemsokára már feltűntek az első házak és kunyhók. Sohar egy épület felé tartott, melyet a katonák «Csirkefogók fészkének» neveznek. A «Csirkefogók fészke» számos egymás mellett épült fakunyhóból áll. Ez a hely volt a nem éppen kifogástalan hírnévnek örvendő kereskedők tanyája és így nem kell csodálkoznunk, hogy a szokimondó katonanépség «Csirkefogók fészkének» nevezte el.

Gabes a kis patak mentén terül el, mely szeszélyes kanyargással szeli át az oázist, a pálmafák árnyékában.

Itt emelkedik az erőd épülete is, melyet a bennszülöttek bordjnak neveznek. Hadjart innét egyenesen a tuniszi börtönbe szállítják át. Ebből a bordjból akarták barátai megszöktetni még ma éjjel és már minden szükséges előkészületet megtettek a fogoly megmentésére.

A «Csirkefogók fészke» egyik kunyhójában gyűltek össze. Itt vártak türelmetlenül, izgatottan, hogy a fogoly anyja és testvére mikor érkeznek. Bár szinte égtek a belső láztól, uralkodtak magukon, mert mindannyian tisztában voltak azzal, hogy céljukat csak akkor érhetik el, ha a legnagyobb óvatossággal viselkednek.

Djemma és Sohar gyors, nesztelen léptekkel haladtak előre, tekintetük izgalmas, lázas feszültséggel nézett a tenger felé. Ugyanaz a szavakban ki nem mondott, ám azért gyötrelmes, mély aggodalom emésztette mind a kettőjüket.

- Hátha még ma este megérkezik a hajó, mely Hadjart Tuniszba szállítja? Hátha még ma este átviszik a foglyot a gőzösre, akkor minden késő, minden hiába, minden elveszett...

És az asszony és fiú tekintete halálos aggodalommal nézte a tenger végtelenbe nyúló színét. A fehér füstoszlopot kutatta szemük és feszült figyelemmel hallgatództak, hogy nem hangzik-e fel a hajó szirénabugása, az éles, átható hang, mely számukra a jóvátehetetlen szerencsétlenséget, Hadjar számára a halált jelenti.

De nem... Csupán a halászhajók zászlói tükröződtek vissza a vízben és semmi füttyszó nem hasított be a levegő csendjébe.

Még nyolc óra sem volt, mikor Djemma és fia érkeztek a kis folyó partjára. Tíz perc... És aztán már ott lesznek a kijelölt helyen, ott, hol barátaik várják őket.

Abban a pillanatban, mikor mind ketten át akartak menni a folyócska túlsó partjára, egy ember, ki a part kaktuszbokrai között húzódott meg, félig felemelkedett leshelyéből és halkán megszólalt:

- Sohar.

- Te vagy az Achmet?

- Igen, én...

- És anyád?

- Itt jön ő is a nyomomban.

- Mindketten követni fogunk, - mondta most Djemma.

- Hallottál valami újat? - kérdezte Sohar.

- Semmit.

- Társaink itt vannak?

- Már várnak benneteket.

- Hadjar készen van?

- Igen.

- Honnan tudjátok? Ki látta?

- Harrig, akit ma reggel szabadon eresztettek. Ő is vár titeket a többiekkel.

- Siessünk, - mondta az öregasszony.

És mindhárman megindultak.

Olyan irányban mentek, hogy a bordj komor épületét elvesztették szemük elől. A sűrű lomboszat eltakarta tekintetük elől az épületet. A gabesi oázis egy óriási pálmaliget.

Achmet jól ismerte a járást és biztos léptekkel haladt előre.

Elsősorban is Djaran kellett keresztül menniök, mely a folyó mindkét partjánál terül el. Valaha erődítmény volt és messzi multra tekintett vissza. Karthagói, római, bizánci és arab kézben volt egymásután, most pedig piactérül szolgál és itt tartják a gabesi vásárokat.

Ebben az órában a lakosság még nem tért vissza és Sohar arra gondolt, hogy anyját esetleg felismerhetik. Az is igaz, hogy a tuniszi oázis utcáiban nem volt sem villany-, sem gázvilágítás és néhány kávéház kivételével az összes utcák teljesen sötétek.

De azért az óvatos, elővigyázatos Achmet lelkükre kötötte hogy vigyázzanak. Mert hiszen végül is könnyen meglehet, sőt valószínű, hogy a fogoly anyját ismerik Gabesben, és abban az esetben, ha felismernék, bizonyára megkettőznék az őriséget az erődítmény körül. Már pedig a

szökés, - ámbár hosszú időn keresztül készültek reá, - még így is felettébb kockázatos dolog, hát még milyen veszedelmessé válnék abban az esetben, ha az őrség valamiként gyanút fogna? Így hát Achmed lehetőleg a félreeső, elhagyatott utakon vezette barátait.

Az oázis benső, központi része egyébként meglehetősen élénk forgalmú volt ezen a napon. Vasárnap este volt s ilyenkor a keleti városok, különösen azok, ahol katonaság tanyázik, éppen úgy megélénkülnek, mint az európai falvak, városok. A katonák erre a napra szabadságot kapnak, egészen késő estig. Ellepik az utcákat, kávéházakat, és a bennszülöttek is közéjük vegyülnek, különösen a kereskedő negyedben, hol sok a zsidó és az olasz. Késő éjszakáig tart ez a lüktető utcai forgalom, csak egy óra felé csendesednek el az utcák.

Lehetséges, hogy Djemmát ismerték Gabesben. Fia fogságba vetése óta több ízben is megkockáztatta, hogy a bordjig elmerészkedjen. Kockázatos vállalkozás volt ez, mert hiszen könnyűszerrel kitehette volna magát az elfogatás, sőt ki tudja talán a halál veszedelmének? Ellenségei igen jól tudták, hogy az anyának milyen nagy befolyása volt fiára. Kétségkívül nagy szerepe volt a lázadás felszításában, mindenki tudta, hogy ő buzdította Hadjart és mint általában a törzséhez tartozó tuareg asszonyok nagyon is érvényesítette anyai befolyását. Joggal lehetett hát róla feltételezni, hogy egy második lázadástól sem riad vissza, akár azért, mert ki akarja, szabadítani fiát, akár azért, hogy bosszút állhasson, ha a haditörvényszék Hadjart halálra ítélné.

Oh igen. Ettől az asszonytól valóban lehetett félni. Hívó szavára az összes színes testvértörzsek összefognak és elindulnak «a szent háborúba».

Hiába küldtek ki ellene katonákat, az öregasszonyt nem lehetett elfogni. Pedig a shebkhák és chottok országát expedíciók járták keresztül-kasul, hogy Djemmát foglyul ejtsék. Ám az öregasszony oltalmát és menedéket talált a törzsbeliéknél, akik a legnagyobb tisztelettel vették körül és ezideig minden kísérlet hiábavaló maradt, hogy a fia után az anyát is elfogják.

És a hősies lelkű, öreg tuareg asszony most eljött az oázis kellős közepébe, ellenségei közvetlen közelébe, pedig tudta jól, hogy élete forog kockán. De mindenáron találkozni akart fia barátaival, akik vezérük szökését előkészítették, mindenáron ott akart lenni Gabesben, mikor fia elhagyja börtönét. Ha Hadjarnak, Allah segítségével, sikerül majd kijátszani az örök éberségét, és ki tud szabadulni a hordj falai közül, anyja elkíséri az elhagyott mecsetig. Onnét egy kilométernyire, a pálmafák sűrű lombozata alatt már várják a szökevényt a felnyergelt lovak. Ha Hadjarnak sikerül odáig eljutnia, akkor, - akkor visszanyerte szabadságát. És ha vezérük ismét közöttük van, ki tudja nem kelnek-e fel újra a tuaregek, hogy a francia uralom bilincseit lerázzák magukról? Kétségkívül, ezek a gondolatok mind keresztülfutottak Djemma agyán.

Csendesen folytatták útjukat. Ahol csak lehetett elkerülték az embereket, ám sem az arab bennszülöttek, sem a franciák nem sejtették, hogy a magastermetű, bő kámzsát viselő öregasszony, a fogoly tuareg vezér anyja.

Már alig választotta el őket három, négy lépés a megbeszélt helytől, mikor egyszerre csak egy targui, aki úgy látszik lesben állt már, hirtelen feléjük szaladt.

Az utca, illetve az ösvény, mely a bjordhoz vezetett, teljesen elhagyatott volt.

A leshelyről előugrott ember egy mozdulattal megállította Achmetet. Azután halk, fojtott hangon megszólalt:

- Ne menj messzebbre.

- Mi az Horeb? - kérdezte Achmet, aki felismerte az egyik törzsbeli tuareget.

- Társaink már nincsenek a gurbiban.

Djemma megállt és hangjában félelem és aggodalom vegyült, mikor megkérdezte:

- Ezek az átkozott rumik őrt állnak?

- Nem Djemma, - felelte Horeb és szerencsére az örök sem gyanakszanak.

- Akkor hát miért nincsenek társaink a gurbiban? - kérdezte az öregasszony.

- Mert a katonák, kiknek kimenőjük volt, odajöttek inni, mi pedig nem akartunk velük maradni... Velük volt a spahik altisztje, Nicol, aki ismer téged Djemma...

- Igen, - mormolta az öreg nő. - Látott engem, láttuk egymást ott lent, mikor fiamat foglyul ejtette a kapitánya. Ó! Az a kapitány! Ha valaha...

Elhallgatott. De a fojtott hangon mondott fenyegetés vérszomjas volt, félelmetes, akárcsak a pusztai oroszlán vérszomjas mormogása.

- Akkor hát hol találkozunk társainkkal? - kérdezte Achmet.

- Kövess, - felelt rövid, határozott hangon Horeb.

Aztán megindult, előre ment a pálmaligeten keresztül, az erődítmény irányában.

A pálmaliget ebben az órában teljesen elhagyott volt. Általában csak a gabesi nagy vásár idején élénkült meg s így minden valószínűség szerint senkivel sem találkoznak mindaddig, míg csak el nem jutnak az erődítményig.

Azzal persze tisztában voltak, hogy a vasárnapi kimenő ellenére az ór a helyén marad s hogy a foglyot nem hagyják őrizetlenül.

Sőt az sem lehetetlen, hogy éppen, mivel az utolsó napról van szó, még nagyobb éberséggel fogják Hadjart őrizni.

A kis csapat némán lépkedett a fák árnyékában és elérkeztek a pálmaliget szélére.

Húsz, huszonöt kunyhó állott egymás közelében. A keskeny nyíláson keresztül gyenge világosság szűrődött ki az éjszakába. Már csak egy puskalövésnyire voltak céljuktól.

Horeb megindult egy kanyargós ösvényen, aztán hirtelen megállott. Lépések és beszéd zaja hallatszott. Tíz-tizenkét spahi közeledett, szemmeláthatóan vidám hangulatban, mert hangosan beszélgettek, énekeltek. Valószínű, hogy a vasárnap délután tiszteletére beültek egy kocsmába és nem is igen mozdulhattak ki onnan estig, mert jókedvük ugyancsak hangos volt.

Achmet jobbnak tartotta, ha elkerüli őket és hogy szabadon hagyja számukra az utat, Djemmával, Soharral és Horebbel visszahúzódtak egy sötét, fáktól védett zugba, nem messzire a francia-arab iskolától.

Egy kút állt itt, melynek nyílását káva vette körül. Az erős kávéra nehezedett a vashenger, melynek végén láncon lógott a veder.

Egy szempillantás alatt mindannyian a kútnál voltak és meghúzódtak a káva mögött.

De a katonák megálltak és az egyik felkiáltott:

- Hogy az ördög vinné el! Már megint szomjas vagyok!

- Ezen a bajon ugyan könnyűszerrel segíthetsz pajtikám, - felelt az egyik Nicol nevű spahi. - Itt van a kút, jó, finom, friss vize van...

- Az öregapám sem szomjazott vízre, - mordult vissza Pistache káplár.

- Könyörögj Mahomedhez, talán csodát tesz a kedvedért és borrá változtatja a vizet...
- Hej, hogyha lehetne... - sóhajtott fel Pistache.
- Tüstént áttérnél a mohamedán hitre, mi?
- Azt már nem! Azt már nem!... Különben is Allah megtiltotta a borivást a hithű mohamedánnak és így semmi reményem sincs, hogy értem, hitetlen kutyaért ilyen csodát műveljen.
- Jól okoskodol Pistache, igazad van, - jelentette ki Nicol őrmester. Aztán felkiáltott:
- Előre fiúk! Gyerünk! Az őrség már vár bennünket.

De abban a pillanatban, mikor a katonák éppen neki akartak indulni az útnak, az őrmester megállította őket.

Két férfi kanyarodott be az útról s az őrmester megismerte őket. Az egyik kapitány volt, a másik főhadnagy, mindkettő az ő ezredéből.

Álljt vezényelt hát embereinek, kik merev, tisztelgő állásban várták be feljebbvalóikat.

- Nini, te vagy az Nicol, - mondta a kapitány barátságos hangon, mikor az őrmestert észrevette.
 - Parancsára, Hardigan kapitány úr, - válaszolt az őrmester és hangjából némi csodálkozás csendült ki.
 - Most jövünk Tuniszból, - mondta Villette hadnagy. - Éppen most jöttünk meg.
 - És nemsokára újra visszamegyünk egy expedícióval, melyben te is résztveszel Nicol...
 - Parancsára, kapitány uram, örömmel megyek én kapitány úrral akárhová.
 - Jól van, jól van öregem, - mosolygott Hardigan. - Hát Öreg Pajtásod hogy van?
 - Nagyszerűen. Gondom van rá, hogy a négy lába közül egy se rozsdásodjék be.
 - Helyes, Nicol, helyes. Hát a derék Nagyfogú?
 - Úgy szeretik egymást, Öreg Pajtással, mintha ikertestvérek lennének.
 - Egy kutya, meg egy ló, - nevetett fel a hadnagy. - Szép kis testvérpár. De légy nyugodt, Nicol, nem fogjuk szétválasztani őket, ha el kell indulni.
 - Én azt hiszem, hogy bele is pusztulnának, kapitány úr.
- Ebben a pillanatban lövés hallatszott a tenger felől.
- Mi ez? - kérdezte Villette hadnagy.
 - Valószínűleg a hajó jeladó ágyúlövése. A kikötőben horgonyoz...
 - Igen, azért a gazfickóért, azért a Hadjarért jött, - tette hozzá az altiszt. - Ugyancsak büszke lehet erre a diadalára kapitány úr, hogy ezt a fickót elfogta...
 - Hát akkor te is büszkélkedhetsz, mert hiszen közösen fogtuk el - felelt a kapitány.
 - Meg Öreg Pajtás és Nagyfogú, - tette hozzá a hadnagy.

A két tiszt aztán tovább folytatta, útját a bordj felé, Nicol pedig embereivel együtt megindult Gabes külső része felé őrjáratra.

II. FEJEZET. Hadjar.

A berber törzshöz tartozó tuaregek Ixham-ban laktak. Ez a terület Touat, az óriási, Marokkótól délkeleti irányban ötszázkilométernyire fekvő oázis mellett terül el. Délen Tombuktu, nyugaton a Nigger, keleten a Fezzan határolja.

Ám abban az időszakban, melyben ez a történet játszódik, kénytelenek voltak a Szahara keleti része felé húzódni. A tizenkilencedik század elején a számos tuareg törzs (voltak közöttük nomád és földművelő törzsek), összesűrűsödött azokon a nagy homokos síkságokon, melyeket arab nyelven «outta»-nak neveznek. Itt ütötték fel tanyájukat, ezt a homokos lapályt lakták Szudánig, egészen addig a területig, ahol az algéri sivatag már a tuniszi sivataggal határos.

A helytartó és a tuniszi bey néhány évvel a történet előtt aztán arra készítette a tuaregeket, hogy az oázisokon a chottok körül telepedjenek le. Azt remélték, hogy ez a törzs, mely híres volt harci erényeiről, őrzője és védője lesz a sivatagnak. Ám ez a remény ugyancsak csalfának bizonyult, mert a tuaregeket hihetetlen volt megfékezni. Az imohagok továbbra is kiérmélték gúnynevüket, mely aztán már rajtuk is száradt. Ugyanis tuareg annyit jelent, mint «éjjeli rabló», ezen a néven hívták és ezen a néven féltek tőlük mindenfelé, egész Szudánban. És azonfelül, ha a szaharai tenger terve újból felmerülne, a tuaregek minden bizonnyal élére állnának a felkelésnek, melyet a bennszülött törzsek indítának, kik makacsul ellenezték a chottok elárasztását.

És ha a targui (a tuareg egyes száma) nyíltan karavánvezetéssel foglalkozott is, a kóborlás és kalózkodás sokkal mélyebben bent gyökerezett vérükben, természetükben, hírük-nevük már sokkalta rosszabb volt, semhogy bizalmatlanságot ne ébresztettek volna az emberekben.

Hiszen Paing őrnagyot is meggyilkolták, mikor megkockáztatta, hogy a bennszülöttek területére behatoljon.

1881-ben indult el az expedíció Uarglából Flatters parancsnok vezetése alatt s a hősies lelkű tiszt, bajtársaival együtt elpusztult Bir-el-Gharamaban. Algéria és Tunisz katonai hatóságát egyébiránt állandó feszültségben tartotta a tuaregek törzse és folytonosan vissza kellett szorítani az egyre forrongó s egyre lázadó színesbőrűeket.

A tuareg törzsek közül az ahagároké volt a legharciasabb. A lázadásokat és felkeléseket, melyek annyira megnehezítik a francia uralom fenntartását, szinte mindig az ahagár törzsből való férfiak vezették.

Hadjar és családja az ahagárok törzséhez tartozott. Ez a család egyike volt a legtekintélyesebbeknek. Djemma merész, bátor, vállalkozó természetű, semmitől vissza nem riadó fia a leghíresebb vezérek közé tartozott. Hadjar volt vezére mindazoknak a törzseknek, kik az Aures-hegytől délre laktak.

Az utóbbi esztendőben sok támadást vezetett karavánok és mindenféle más csapatok ellen és híre-neve félelmetesen nagyra nőtt. Hadjar nevét minden, a Szaharától keletre lakó törzs ismerte. A tuareg vezér félelmetes gyorsasággal és biztonsággal mozgott. Annak ellenére hogy nagyszámú katonaság állandóan a nyomában volt, akik mindenáron kézre akarták keríteni a tuareget, Hadjarnak mindig sikerült tévútra vezetni üldözőit, vagy elmenekülni előlük. Mikor az egyik oázis közelében hitték, egyszerre csak másfelé, egy másik oázis közelében bukkant fel. Egy tuareg csapat élén, mely éppen olyan vad és harcias volt, mint maga a vezér, Hadjar,

állandó rettegésben tartotta az algériai chottok és a Kis-Syrtis közötti területet. A kafilák már nem merészeltek átvonulni a sivatagon, vagy legalább is csak nagyszámú kísérő csapat védelme alatt. És a kereskedelmi élet, mely egészen a tripoliszi piacokig elágazott, nagyon megszenvedte ezeket a bizonytalan körülményeket.

Pedig a katonaság minden tőle telhetőt megtett, úgy Neftában, mint Gafsában és Tozeurban, mely ennek a vidéknek politikai központja. Ám a Hadjar és csapata ellen vezetett expedíciók kivétel nélkül eredménytelenek maradtak. A tuaregek vezére mindig elmenekült üldözői elől, míg végre - néhány hét előtt történt - egy francia különítménynek sikerült elfogni a híres bennszülött vezért.

Ekkoriban Afrika északi részében katasztrófa játszódott le, olyasfajta szerencsétlenség, mely, sajnos, elég gyakran fordult már elő ezen a tájékon.

Mindenki tudja, hogy a kutatók, Burton, Speke, Livingstone, Stanley utódai milyen nemes bátorsággal, milyen elszántsággal fogtak neki az óriási területek kikutatásának. Száz meg száz ember indult a számtalan veszéllyel fenyegető útnak és ki tudja, hányan indulnak még el, míg az óvilágnak ez a harmadik része minden titkát feltárva, minden rejtélyességétől megfosztva áll majd az emberiség előtt. És a sok vállalkozás közül mennyi, de mennyi végződött szerencsétlenül.

A legújabb expedíció a bátor belga férfié, Carl Steinxé volt. Ez az expedíció Touat felé vette útját, még pedig Touat legelhagyatottabb és legkevesebb ismert vidéke felé.

Miután Konstantinápolyban megszervezte a csapatot, Carl Steinx elhagyta a törökök fővárosát és dél felé tartott. A karaván csekélyszámú volt, mindössze tíz-tizenkét emberből, környékbeli arabokból állott. Lovakon és tevéken ültek és ezek vonták a két leptikát is, melyen a szükséges ételneműt és egyéb felszerelést szállították.

Steinx először is Ouarglába tartott. Biskrán, Touggourton, Negoussián keresztül, errefelé nem volt nehéz dolog élelmiszerral ellátnia magát.

Ezekben a városokban egyébként mindenütt francia hatóság tartott rendet s mi sem természetesebb, mint hogy minden tekintetben segítségére voltak, úgyszólván szolgálatában álltak az expedíció vezetőjének.

Ouargla már a Szahara szívében fekszik, a harminckettedik szélességi fok mentén.

Mindeddig semmi komolyabb megpróbáltatást sem kellett kiállnia az expedíciónak. Igaz, voltak nagy fáradalmaik, de komoly veszéllyel még egyetlenegyszer sem kellett szembenézniök. A francia hatóság befolyása messzire elnyúlt, még a távolfekvő vidéken is érezni lehetett hatását. A tuaregek legalább is szemtől-szembe szelídnek és alázatosnak mutatkoztak és a karavánok minden veszély nélkül végig vonulhattak errefelé, hogy a belső kereskedelmet lebonyolítsák.

Ouarglai tartózkodása alatt Carl Steinx kénytelen volt kísérőszemélyzetét részben kicserélni.

Ugyanis néhány arab kereken kijelentette, hogy nem hajlandó tovább kísérni. Kifizette hát őket. De persze a dolog nem ment minden nehézség nélkül, mindenféle szemtelen követelésekkel, zsarolásokkal zaklatták. Mégis alapjában véve szinte jobb volt, hogy így történt, mert hiszen mégis csak biztonságosabb érzés volt még most idejében megszabadulni ezektől a kétségtelenül haszontalan emberektől, mint tovább vándorolni velük a sivatagban.

Másrészről azonban előállott az a helyzet, hogy Steinx, míg az elbocsátott emberek pótlásáról nem gondoskodik, nem igen indulhat neki az útnak. Már pedig az adott körülmények között, sajnos, nem állott módjában a válogatás.

Úgy oldotta meg a helyzetet, hogy felfogadott néhány tuareget, akik a jó kereset reményében maguk jelentkeztek és kötelezték magukat, hogy egészen az expedíció végpontjáig, az afrikai kontinensnek akár a nyugati, akár a keleti partjáig kísérik.

Carl Steinx, ámbár némi gyanakvással viseltetett a tuaregek iránt, még sem sejtette, hogy árulókat szerződtetett karavánjába. Árulókat, akik egyenesen a pusztulására törnek.

Az expedíciót Hadjar, a tuaregek félelmetes vezére már Biskrából való elindulás óta szemmel tartotta és a hírhedt vezér csak a kedvező alkalmat várta a támadásra.

És most a véletlen lehetővé tette, hogy éppen a tuaregek vezérének emberei kerültek be a karavánba, még pedig vezetőkként! Így hát arrafelé vezethetik majd a felfedezőt, ahol Hadjar már várja...

A terv sikerült. A karaván elhagyta Ouarglát és délnek tartott, átkelt a trópusi vonalon, elérkezett az ahagárok országába, ahonnan délkelet felé kanyarodva, a Csad tóhoz akart Steinx jutni.

Ám tizenhat nap telt el az elindulás után, és sem Carl Steinx, sem társai semmi hírt nem adtak magukról. Mi történhetett? Talán eljutott a kafa a Csad-tóhoz vagy pedig nyugati vagy keleti irányban visszafelé tart?

Steinx expedíciója állandó izgalomban tartotta a sok földrajzi társaságot, melyek Afrika felderítésével, kikutatásával foglalkoznak. Egészen Ouargláig figyelemmel tudták kísérni a karaván útját. Sőt Ouarglától még néhány száz kilométernyire is találtak egy-két nyomot, melyre a sivatag nomádjai vezették a francia hatóságot. Azt hitték hát, hogy Steinx néhány hét múlva bizonyára eljut majd a Csad-tóhoz.

De egyik hét a másik után, egyik hónap a másik után telt el és semmi hír sem érkezett a bátor belga kutatóról. Expedíciók indultak a felkeresésére, akik egészen a legdélibb pontokig hatoltak.

A helybeli francia hatóság és katonaság természetesen minden tekintetben segédkezet nyújtott a kutató expedícióknak, melyek különböző irányban nyomoztak Steinx után.

A nyomozás teljesen eredménytelen maradt és attól tartottak, hogy az egész expedíció elpusztult. Hiszen a sivatag annyi szomorú lehetőséget adott a pusztulásra, lehet, hogy a touati támadásnak estek áldozatul, lehet, hogy valami alattomos betegség, esetleg a szomjúság, vagy pedig a fáradtság pusztította el őket a mérhetetlen sivatag közepette.

A geográfusok már szinte reményüket veszítették, nem csupán arra nézve, hogy Carl Steinx valaha visszakerüljön, de már abban sem hittek, hogy legalább valami hírt hallanak róla, mikor úgy három hónap múlva egy Ouarglába vetődött arab fellebbentette a fátyolt a merész belga kutató sorsáról.

Ez az arab szintén a karaván személyzetéhez tartozott és sikerült elmenekülnie. Őtőle tudták meg, hogy az expedícióhoz tartozó tuaregek elárulták őket és az expedíció egy tuareg banda kezei közé került. A bandát a tuareg törzs vezére, a híres Hadjar vezette. Steinx hőiesen védekezett támadói ellen azzal a néhány emberrel, akik hívek maradtak hozzá. Negyvennyolc órán keresztül egy elhagyatott kubába húzódva, ellent tudott állni támadóinak. De végül is az óriási túlerővel szemben el kellett pusztulnia. A tuaregek kezei közé került, akik társaival együtt lemészárolták.

Mindenki megérti, hogy ez a hír milyen óriási felháborodást keltett. Az emberek szinte egy szívvel-lélekkel kiáltottak bosszúért. Mindenfelől követelték a hőslékű kutató halálának megbosszulását és a gyilkos Hadjar neve ettől fogva közmegejtés tárgya lett. A tuareg vezér

alakját valóságos lihegő gyűlölet vette körül. Hiszen Hadjarnak már amúgy is sok bűn terhelte lelkét és most még ez a szörnyű gyilkosság!...

A francia hatóság el is határozta, hogy expedíciót szervez a tuareg vezér felkutatására és elfogatására, hogy végül is elnyerje méltó büntetését annyi gonosztett elkövetése után.

A hatóság tisztában volt vele, hogy Hadjar elfogatásával megtöri, legalább is egy időre, a bennszülött törzsek hatalmát, megfosztván őket vezérüktől. És Hadjar elfogatása annál is inkább fontos, mert a hatóságnak pontos értesülése volt arról, hogy az ellenséges törzsek egyre kelet felé húzódnak, Tunisz és Tripolisz déli területein akarnak letelepedni. Már pedig ez a vidék élénk kereskedelmet bonyolított le, s ha a tuaregek elérnék céljukat, minden veszélyeztetve lenne, sőt talán teljesen tönkre is menne. A hatóságnak immár nem volt fontosabb teendője, minthogy a tuareg törzseket megtörje.

Megszervezték hát az expedíciót. Algéria kormányzója és a tuniszi helytartó együtt gondoskodtak arról, hogy az expedíciót a chottok és sebhkák országában, ahol katonaság tanyázott, kellő segítségben részesítsék.

A hadügyminiszter egy spahi-csapatot bízott meg ezzel a nehéz feladattal, melyhez olyan fontos reményeket fűztek. A spahi-csapatot Hardigan kapitány vezette.

A körülbelül hatvan emberből álló csapatot a Chanzy nevű gőzös Sfax kikötőbe vitte. Néhány nappal a partraszállás után a kis csapat arab vezetőkkel az élén elhagyta a tengerpartot és keleti irányban vette az útját. Az eleséget és a sátrak ponyváját tevék szállították. Az ország belső részének útbaeső városaiban és falvaiban akarták magukat majd eleséggel és minden egyébvel ellátni, hiszen Djerid környékén sok az oázis.

A kapitányon kívül még egy másodkapitány vezette a kis csapatot, azonfelül még két hadnagy és több altiszt (köztük Nicol őrmester) vett részt a nehéz vállalkozásban.

Nicol őrmester természetesen az expedíció alkalmával sem vált meg két hűséges bajtársától: lovától, Öreg Pajtástól és kutyájától, a derék Nagyfogutól.

A kis csapat a legnagyobb rendben, és fegyelmezettségben haladt az előre kijelölt útirányban. Pontosan annyi utat tettek mindig meg, mint amennyit előzőleg kijelöltek.

Keresztülhaladtak az egész tuniszi Sahelen. Miután elhagyták Bar el Mehallát és Bar el Quittárt, 48 órás pihenőt tartottak Gafsában.

Gafsa, abban a beszögellésben fekszik, melyet az Ued-Bayoeh alkot. A város nagy domboktól körülövezett terraszon épül. A dombok mögött néhány kilométernyire óriási hegyek emelkednek. Tunisz déli részének városai közül Gafsának van a legtöbb lakója. A város házai és kunyhói szorosan egymás közelében épültek. Legjelentősebb épülete a Kasbah. Itt tanyáztak régebben a tuniszi katonák, most francia és idegenlégióbeli katonák lakják. Ez a város voltaképpen kulturközpont Tunisz déli részén. Több francia és arab iskola működik benne. Kereskedelme és ipara is élénk, selymet és szövetet gyártanak, takarókat és burnuszokat szőnek. A gyapjat a sok hammamai birka szolgáltatja. Meleg forrása is van Gafsának, a víz hőfoka 19 és 22 fok között váltakozik.

Gafsában Hardigan kapitány már közelebbi híreket hallott Hadjarról. A tuaregek bandája állítólag Ferkane közelében tanyázott Gafstától nyugatra, 130 kilométer távolságban.

A távolság nagy volt, de a spahik éppoly kevésbé törődtek a fáradtsággal, mint a veszéllyel.

És mikor a spahik megtudták, hogy vezéreik mit várnak a legénység energiájától és kitarásától, mindannyian tüstént útnak akartak indulni.

Nicol őrmester szerint az ő hűséges lova, Öreg Pajtás szívesen megkészszerzi az iramot, ha kell. És Nagyfogú sem ijed meg ha egy kis sietségről van szó.

A kapitány jól felszerelte a csapatot s aztán útrakeltek. A várostól délnyugati irányban, először egy pálmaerdőn kellett keresztül menniök. A pálmaerdőn túl egy másik erdő következik, ez már csupa gyümölcsfából áll.

Gafsa és az algér-tuniszi határ között egyetlenegy fontosabb község van: Chebika. Az expedíció itt újabb híreket szerzett a tuareg vezérről. Hadjar nem hagyott fel portyázásaival, állandó rémületben tartotta a karavánokat, egyik fosztogatást a másik után követte el, jóformán már senki sem érezhette magát tőle biztonságban.

Mikor a csapat átkelt a határon, Hardigan kapitány a lehető legnagyobb gyorsasággal igyekezett csapatával a Sokhna-folyó partja mellett lévő Négrin községbe.

A csapat megérkezése előtti napon, a tuaregek, a titokban kapott jelentés szerint, Négrintől néhány kilométernyire nyugat felé tartózkodtak, Nerid és Ferkan között, a Djerid folyása mentén, mely a vidék chottjai felé veszi irányát.

A jelentés szerint Hadjar mellett ott volt anyja is és a tuareg vezér csapata körülbelül száz emberből állhatott. Ámbár Hardigan jóformán csak ötven emberrel rendelkezett, sem ő, sem katonái nem haboztak egy pillanatig sem, hogy megtámadják-e a tuaregeket? Az afrikai csapatokat nem ijeszti meg, ha egy embernek kettő ellen kell felvenni a harcot, gyakran még kedvezőtlenebb számarányban sem térnek ki a mérkőzés elől.

Mikor a csapat Ferkan közelébe ért, Hadjart értesítették kémei. Ám a tuareg vezér nem sietett a támadással, tisztában lévén azzal, hogy sokkal előnyösebb számára, ha a csapat még beljebb hatol a nagy chottok országában. Akkor aztán könnyűszerrel oldalba szoríthatja állandó támadásokkal és segítségül hívhatja a környék nomád tuareg törzseit is, akik minden bizonnyal készségesen csatlakoznak majd a híres vezérhez. Mert hiszen abban biztos volt Hadjar, hogy Hardigan kapitány, ha egyszer nyomára jutott, nem fog felhagyni az üldözéssel és követni fogja őt és csapatát, egyre beljebb, beljebb a sivatagba.

Hadjar tehát elhatározta, hogy visszahúzódik, maga után csalogatva ellenségeit. Ha aztán új társakat szerez és sikerül bekeríteni az ellenséges csapatot, könnyűszerrel tönkretetheti őket, mint ahogy megsemmisítette Steinx csapatát is.

Csak hogy Hadjar terve nem sikerült. Mikor a tuaregek a Sokhna-folyó mentén északi irányba igyekeztek, hogy a Djebal-Cherchar medencéjét elérjék, a spahi-csapat egy része, Nicol őrmester vezetésével, elzárta előlük az utat. A katonákat Nagyfogú, Nicol hűséges kutya tette figyelmessé az ellenségre. A harc megkezdődött. Időközben a spahi-csapat másik része is odaért. Heves, elkeseredett küzdelem kezdődött a két csapat között. Halottak és sebesültek feküdtek a földön, a tuareg-csapat egyik része végre keresztültört a spahikon és elmenekült, de vezérük, Hadjar nem volt közöttük.

Mert abban a pillanatban, mikor Hadjar lábával erősen belevágva lova szügyébe, társai mellé akart vágtatni, Hardigan kapitány mellette termett.

Hadjar rásütötte pisztolyát, de a golyó nem talált.

És mivel hirtelen ugrást tett, a tuareg vezér lába kicsúszott a kengyelből és földre zuhant. Mielőtt még ideje lett volna felkelni, az egyik hadnagy máris rávetette magát, a katonák egy szempillantás alatt körülvették. Hadjar kétségbeesetten igyekezett szabadulni, de hiába.

Djemma, aki néhány tuareg harcossal együtt előre rohant, látván, hogy fia lebukott lováról, hátrafordult. Már-már szinte ott termett Hadjar mellett, mikor Nicol őrmester megragadta. A

tuareg harcosok azonban vad bátorsággal vetették magukat az őrmesterre és néhány pillanatnyi küzdelem után kiszabadították a vezér anyját az ellenség kezéből. Nicol őrmester derék kutyája hiába támadott rájuk, a tuareg harcosok mégis csak megmentették és a végső pillanatban magukkal ragadták az öregasszonyt.

Az őrmester kétségbe volt esve, hogy Djemma, ki talán még fiánál is nagyobb szerepet játszott a tuaregek között, kiszabadult kezeik közül. Társai azzal vigasztalták, hogy legalább Hadjar ártalmatlanná lett és ártalmatlan is marad, hacsak - ami azonban nem valószínű - a tuaregek, még Gabesbe érkezte előtt, ki nem szabadítják.

A katonák boldogok voltak, hogy Djeridet végre sikerült megszabadítaniok a legveszedelmesebb, legfélelmetesebb rablóvezértől.

Djemma egyébként az első alkalmas időben hátba akarta támadni a spahikat, hogy fiát kiszabadítsa az ellenség keze közül, de a franciák segédcsapatokat kaptak, a tozeuri és gafsai helyőrségben toborzott emberek csatlakoztak hozzájuk.

Az expedíció szerencsésen eljutott a tengerpartig és Hadjart bezárták a gabesi erődítménybe, addig, míg át nem szállítják Tuniszba, ahol majd átadják az illetékes katonai hatóságnak.

Ezek azok az események, melyeket okvetlenül meg kellett ismernünk, hogy megérthessük a további történéseket.

Hardigan kapitány, amint láttuk, rövid tuniszi tartózkodás után visszatért Gabesbe és ugyanaznap este Chanzy gőzös is horgonyt vetett a Kis-Syrtis öbölben.

HARMADIK FEJEZET.

A szökés.

A két tisztt, az őrmester és a katonák távozása után, Horeb óvatosan végig csúszva a kút kávája mentén, utánuk osont, hogy megfigyelje őket.

Mikor a lépések zaja már teljesen elhalt, a targui jelt adott társainak, hogy kövessék.

Djemma, a fia és Achmet tüstént mellette is termettek és nesztelen, óvatos léptekkel végig haladtak egy kis kanyargós utcán, melyet régi roskadozó lakatlan viskók szegélyeztek. Ez a sikátor az erőd felé vezetett.

Az oázis errefelé teljesen elhagyatott volt, mi sem emlékeztetett a mozgalmas negyedek zajára.

A csendes légben mozdulatlanul függő felhők óriási kupolája alatt leszállt az éjszaka.

A csendben csak a hullámok halk, monoton zaja hallatszott a tengerpart felől.

Horeb egy negyedóra alatt eljutott az újonnan megbeszélt helyre, egy levantei ember félig kocsmá, félig kávéházszerű helyiségébe. A merkanti is bele volt avatva az ügybe és lehetett számítani a hűségére, mert hiszen a tuaregek nagy összeget fizettek neki, melyet még megkettőznek, ha a szökés sikerül. De nagy szükség is volt reá a terv kivitelénél.

A kocsmában összegyűlt tuaregek között ott volt Harrig is. Harrig egyike Hadjar leghűségesebb, legodaadóbb embereinek. Néhány nap előtt verekedést rögtönzött Gabesben, a franciák elfogták s az erődítmény fogházába zárták. Miután a közös udvaron több órát is töltöttek a foglyok, Harrignak sikerült érintkezésbe jutni a tuareg vezérrel. Hiszen, mi sem természetesebb, hogy a két közös fajból származó férfi egymáshoz vonzódik és egymás társaságában érzi magát a legjobban.

A franciák mitsem tudtak arról, hogy Harrig Hadjar bandájához tartozott. Akkor, a nagy küzdelem alkalmával, midőn a tuareg vezért, a félelmetes Hadjart elfogták a spahik, Harrignak sikerült észrevétlenül elmenekülni. Ő volt az aki Djemmát elkísérte menekülése közben. Azután az Achmettel és Soharral megbeszélt terv szerint elment Gabesbe és a fogságban eltöltött időt arra használta fel, hogy Hadjarral érintkezésbe lépjen.

Ám az egész tervnek vége, ha ki nem szabadul még a hajó megérkezete előtt, melynek Tuniszba kell majd szállítani a tuareg vezért.

A hajó pedig rövid időn belül meg fog érkezni a gabesi kikötőbe. Tehát Harrignak mindenáron ki kell szabadulnia a börtönből, hogy érintkezésbe léphessen társaival. A tuaregek tisztában voltak azzal, hogy vezérüket még az éjszaka folyamán meg kell szöktetni, mert másnap már késő lenne, hiszen Hadjart átszállítják a következő nap reggelén a hajóra. Akkor pedig mindennek vége!... A tuareg vezért többé, semmiféle hatalom ki nem szabadíthatja a katonai hatóság hatalmából.

Ez volt a helyzet, mikor a merkanti közbelépett. Ugyanis ismerte az erőd fogházának őrét. Az a kis büntetés, melyet Harrig a verekedés miatt kapott, már előző nap estéjén lejárt. De Harrig még nem jött. A tuaregeket a legszörnyűbb kétség gyötörte. Talán valami fegyelmi vétséget követett el és büntetésből meghosszabbították fogságát. De nem ezt a gondolatot tüstént el is vetették maguktól, hiszen Harrig kétségkívül a legnagyobb elővigyázatossággal viselkedett...

Mindenesetre meg kell tudni, hogy tulajdonképpen hogy áll a helyzet és ami a legfontosabb, keresztül kell vinni Harrig szabadonbocsátását.

A merkanti magára vállalta, hogy elmegy a fogházörhöz, aki szabad idejét szívesen töltötte kávéházban. Estefelé útnak indult az erőd felé.

Mikor a merkanti már az erőd közelébe jutott, egy ember jött vele szemben a szűk ösvényen.

Harrig volt és tüstént megismerte a levanteit. Ott álltak az erődhöz vezető szűk kanyargós úton és nyugodtan beszélhettek egymással, mert egyiknek sem kellett félnie a katonaságtól. Hiszen Harrig nem szökőfélben levő fogoly volt, kitöltötte már büntetését és szabadon járhatott-kelhetett a városban.

A merkanti első kérdése ez volt:

- És Hadjar?...

- Már mindent tud, - felelt Harrig.

- Ma éjszaka?

- Úgy van, ma éjszaka. És Sohar?... Achmet?... és Horeb?

- Ott lesznek a kellő pillanatban.

Tíz perc múlva Harrig már bent volt barátai között, a kávéház alacsony helyiségében. Elővigyázatosságból még egy őrt is állítottak, aki állandóan szemmel tartotta az utat!

Körülbelül egy óra múlva Djemma és fia, Horebbel együtt megérkezett a kávéházba, ahol Harrig mindenről felvilágosította őket.

Djemma első kérdése az volt:

- Mit tudsz a fiamról?

- Mi van a testvéremmel? - kérdezte Sohar izgatottságtól remegő hangon.

- Hadjar mindent tud, - felelt Harrig. - Abban a pillanatban, mikor kiszabadultam az erődből, meghallottuk a gőzös ágyúlövését... A vezér tudja, hogy holnap reggel már a hajóra fogják szállítani és még ma éjjel megkísérti a szökést...

- És ha nem sikerül? - kérdezte Djemma elfúló hangon.

- Sikerülni fog! - felelte meggyőződéses hangon Harrig.

- De mégis, hogyan terveztétek? - kérdezte Sohar.

Harrig önkéntelenül is letompított hangon elmondta a tervet.

A cella, melyben Hadjar alszik, az erődítmény sarkában, azon a részen van, hol a tenger hullámai már a cella falát locsolják. A fogoly kamrájából szabad kijárási nyílás nyílt egy kis, sűrű ráccsal elzárt udvarra.

Hadjar észrevette, hogy a rács felette rossz állapotban van. A nedvesen sós tengeri levegőtől teljesen berozsdásodott.

Ezt a rácsot nem lenne nehéz dolog áttörni és akkor Hadjar kijuthatna az erődítmény tenger felé eső falának tetejére.

A szabadulás egyetlen módja csak az lehet, ha Hadjar beleveti magát a tengerbe. Ám még akkor is kétséges dolog, hogy el tudja-e érni az öböl másik partját, mert hiszen a sötétségben könnyen irányt téveszthet, nem is beszélve az öböl áramlatairól, melyek magukkal ragadhatják.

Ám a terv mellett szól, hogy a tuaregek vezére még nem töltötte be negyvenedik évét, Hadjar magas, izmos, karcsú férfi volt, testének minden izma acélossá erősödött a szabad, pusztai életben, az állandó lovaglásban, fegyverforgatásban, küzdelemben. A mellett egész életében gyermekkora óta, mindig mértékletes életet élt, tápláléka, mint általában a törzsbeli férfiaké, főként tejtermékekből, fűgéből és datolyából állt.

Mert nem ok nélkül játszott Hadjar vezetőszeret a fajtájabeli férfiak között. Merészsége, testi ereje, fizikai bátorsága, éppen olyan nagy volt, mint tehetsége, észbeli képessége és elszántsága.

Ezeket az értékes tulajdonságokat, mind-mind anyjától, Djemmától örökölte, aki tanácsaival, terveivel állandóan segítségére volt fiának.

A tuaregek törzse nagyon megbecsüli a nőket. A nők szava, véleménye, tanácsa, legalább is annyit ér, mint a férfiaké.

Éppen ezért egy szabad asszonynak és férfirabszolgának a gyermeke szabad ember, - az ellentétes esetre pedig nem volt még példa.

Djemma minden energiáját, kitartását rettenthetetlen bátorságát örökölte fia, Hadjar, aki az immár húsz év óta özvegyen maradt asszony mellett nőtt fel. Djemma nevelte és erősítette fiában elhivatottsága érzését, azt az érzést, hogy nagy és emelkedett hivatás vár rá: a bennszülött törzsek felszabadítása.

És Hadjar nemcsak tehetség, bátorság, önfegyelmzés és elhatározási készség, de külseje folytán is nagyszerű vezér volt. Izmos alakja, nemesvágású arca, villogó fekete szempárja uralkodott a körülötte csoportosuló férfiakon.

A tuareg vezér élete virágában lévő férfi volt, de minden testi kiválósága és rettenthetetlen bátorsága ellenére sem gondolhatott volna komolyan a szökésre, ha a külső segítségre nem számíthat. Mert ha az ajtó rácsát kifeszítve, sikerül is eljutnia észrevétlenül az erőd falára, mindez még korántsem jelenti a szabadulást. A tuareg vezér jól ismerte a tengeröblöt, melybe az erőd belenyúlt. A tengeröblöt, mely számára a szabadulás egyedüli lehetőségét jelentette. Ámbár a víz nem mély, erős áramlatok folynak az öböl vizén keresztül és még a legjobb úszó is veszélyben forog, hogy valamelyik áramlat tovaragadja és kisodorja a nyílt tengerre. Így tehát ahhoz, hogy az öböl bármelyik partjára eljuthasson, valami segítségre, csónakra volt szüksége.

Ez volt az a hír, melyet a hú Harrig a legnagyobb óvatosság mellett társainak tudtára adott.

Mikor Harrig befejezte beszédét, a merkanti megszólalt:

- Van egy csónakom. Rendelkezésekre áll.
- Vezetni fogsz? - kérdezte Sohar.
- Ha az óra üt, rendelkezésedre állok.

Most Harrig beszélt, komoly ünnepélyes hangon:

- S ha megteszed kötelességedet, nyugodt lehetsz, mi is megteesszük a magunkét, és mihelyt a vezér visszanyerte szabadságát, megduplázzuk az ígért összeget.

- A vezér szabad lesz, a terv sikerülni fog, - mondta a merkanti, aki vérbeli levantei létére az egész dologban csak jó üzletet látott.

Sohar fölállt helyéről és azt kérdezte:

- Hány órákor vár bennünket Hadjar?

- Tizenegy óra és éjfél között, - felelt Harrig.

- A csónak már tizenegy előtt ott lesz, - felelt Sohar. - És mihelyest testvérem már bent lesz a csónakban, elvisszük a marabuthoz, ahol a lovak már várakoznak.

- És mondd csak, itt ezen a helyen nem fenyeget benneteket veszedelem? Hogy valaki meglát benneteket?

- A part holnap reggelig teljesen elhagyatott.

- Hát a csónakkal mi lesz? - vetette közbe Horeb.

- Csak arra kérlek benneteket, húzzátok ki a homokra, hogy aztán majd megtalálhassam, - felelt a merkanti.

Immár csak egy kérdés maradt eldöntetlenül. Egy kérdés, de talán a legfontosabb.

- Ki megy el közülünk Hadjarért? - kérdezte Achmet.

- Én! - felelte Sohar.

- Én pedig el foglak kísélni, - mondotta Djemma nyugodt, méltóságteljes hangon.

- Nem anyám, nem - felelte Sohar. - Harrig és én jól el tudunk evezni a csónakban... Ha pedig találkozánk valakivel, a te jelenléted még sokkal gyanúsabbá, veszedelmesebbé tenné a helyzetet. Neked a marabuthoz kell menned, Horebbel és Achmettel. Harrig és én megyünk el a csónakkal.

Djemma maga is belátta, hogy fiának igaza van, s csak ennyit mondott:

- Mikor válunk el egymástól?

- Tüstént, - felelt Sohar. - Félóra múlva nektek a marabutnál kell lennetek, mi pedig félórán belül az erőd elé érkezünk csónakunkkal, ahol a bástya sarkában észrevétlenül meghúzódhatunk.

- És ha bátyám nem jelennék meg a megjelölt órában, akkor?... Igen anyám, akkor mi megpróbálunk behatolni a várba.

- Igen, fiam, igen... - mondotta remegő ajakkal az anya, - mert ha ma ki nem szabadul, akkor többé nem látjuk... Soha-soha többé...

A búcsúzás pillanata elérkezett. Horeb és Achmet indultak előre, a szűk ösvényen, mely a vásártér felé vezetett. Djemma óvatosan, meghúzódva ment utánuk, hiszen esetleg véletlenül szembe kerülhetett volna katonákkal, akik jól ismerik. Könnyen megeshetik, hogy Nicol őrmesterrel találkoznak és az öregasszony tisztában volt vele, hogy ez a találkozás milyen végzetes katasztrófát jelentene.

Az oázison túl aztán már semmitől sem kellett tartani, a homokbuckák mentén, egészen a marabutig, bizonyára nem találkoznak egyetlen lélekkel sem.

Kisvártatva Sohar és Harrig is elindultak. Tudták, hogy merre van a merkanti csónakja és egyik sem akarta, hogy a levantei elkísérje őket, attól féltek, hogy valami késői járőkelő előtt még esetleg gyanússá válhatnak.

Körülbelül kilenc óra lehetett, Sohar és barátja elindultak az erőd felé. A két férfi az erőd délre eső falához igyekezett.

A vár teljesen nyugodt volt. Hiszen a csöndes esti levegőben a legkisebb zaj, a legkisebb izgalom jelét is azonnal észrevették volna.

Sötét volt. A trópusi eget nehéz, sötét nyomasztó felhők borították.

Csak a tengerparton látszott valami mozgalom és élénkség. A fővényen halászok jártak-keltek. Egyrészüik most tért vissza dús zsákmánnyal, mások pedig csónakjaikon kifelé igyekeztek.

Itt is - ott is tűz csillogása látszott az öböl csendesesen ringatódzó hullámai felett.

Talán félkilométernyire vesztegelt a Chanzy gőzös. A tengerhullámokra vetődő fénycsíkok jelezték, hogy merre áll a hajó.

A két tuareg óvatosan kikerülte a halászokat. Egy épülőfélben levő móló felé igyekeztek.

A móló lábánál ott vesztegelt a merkanti csónakja. A csónakban két evező pihent egymás mellett, várva az utasokat.

Abban a pillanatban, mikor Harrig éppen be akart szállni a csónakba, Sohar megragadta a karját.

Két vámőr jött feléjük a tenger partjáról.

Könnyen meglehet, hogy ismerték a csónak tulajdonosát és éppen azért csodálkoztak, hogy Sohar és társa birtokukba akarják venni az idegen jószágot.

Érthető, hogy a két targui minden feltűnést el akart kerülni. Már pedig a vámőrök egészen biztosan megkérdik tőlük, hogy mit akarnak az idegen csónakkal?

És ők még azzal a kifogással sem élhetnek, hogy halászni akarnak, mert hiszen semmiféle halászatra való felszerelés nem volt velük.

Óvatosan visszahúzódtak és a móló lábánál észrevétlenül elrejtőzködtek.

Több mint félórát töltöttek ezen a kényszerű rejtekhelyen, a lehető legszörnyűbb lelkiállapotban.

Feszült figyelemmel lesték-várták, hogy mikor távozik el a két vámhivatalnok? Már attól tartottak, hogy az egész éjszakát ott töltik el a parton.

Ám végre, legnagyobb megkönnyebbülésükre, két hivatalnok mégis elment. Sohar óvatosan elhagyta rejtekhelyét és mihelyt a két vámtiszt alakja eltűnt a sötétben, halkan szólította barátját, aki tüstént mellette termett.

Aztán mind a ketten beültek a csónakba.

A két evezőpárt helyükre illesztették és lehetőleg nesztelen, óvatos evezőcsapásokkal vitték előre a csónakot. Végigsiklottak a móló mentén és a széles, hosszú fal mentén, melynek lábát már a tengerből hullámai öntözték.

Negyedóra mulva a két barát az erőd sarkánál volt. Csónakjukkal megálltak azon a helyen, ahol vezérük megjelenik, föltéve, hogy sikerül kiszabadulnia cellájából...

Hadjar teljesen egyedül volt abban a börtönhelyiségben, melyben ezt az utolsó éjszakát el kellett töltenie. Egy órával előbb az őr visszavonult, miután kulcsával bezárta azt az ajtót, mely a cellából a kis udvarra vezetett. A fogoly vezér teljesen nyugodt lelkiállapotban várta a

percet, midőn majd megkísérelheti a szabadulást. Hadjar, ámbár tisztában volt azzal, hogy mi vár rá, hogyha nem sikerül az éjszaka folyamán megszöknie - hiszen ő is hallotta azokat az ágyúlövéseket, melyek a gőzös megérkezését jelezték, - mégis arabhoz - Mohamed hitét valló férfihoz - illő fatalista nyugalommal várt a kedvező pillanatra.

Azzal tisztában volt, hogy a bástya falára ki tud jutni, viszont azt is tudta, hogy a bástya fala még korántsem jelenti a szabadulást. Minden attól függ, hogy híveinek sikerült-e csónakot szerezni és ott lesznek-e a kitűzött időben? Az öböl veszélyes áramlatai között még a legjobb úszó sem bízhatik abban, hogy eljut a partig.

Az őr már egy órája visszavonult. Hadjar kiment cellájából és a csatornanyílásnál megfeszített figyelemmel hallgatódzott. A falhoz súrlódó csónak zaja kétségkívül megütötte volna fülét, hiszen mint minden pusztai ember, a tuaregek vezére is rendkívül éleshallású volt, de semmi neszt sem hallott az éjszakában. Hadjar visszatért cellájába, leült és mozdulatlanul nyugodtan várakozott.

Ha társainak sikerül csónakot szereznie és el tudnak jutni az erőd fala alá, akkor Hadjar megmenekült. De hát még ezt a tervet is felboríthatja és a menekülést teljesen megghiúsíthatja egy eshetőség, az, ami Hadjarnak csak most jutott eszébe: hátha még az éjszaka folyamán, be sem várva a reggelt, átviszik a hajóra? Az erőd azonban teljesen csöndes volt, senki sem közeledett a fogoly tuareg vezér cellája felé. És Hadjar igazi keleti emberhez illő mozdulatlansággal ült helyén.

Az idő már éjfél felé járt. Már pedig abban állapodtak meg Harriggal, hogy éjfél előtt fél-órával Hadjar kinyitja a kis udvarra vezető rácsot és kilopózkodik az erőd szélére.

Ha a csónak ott lesz, akkor természetesen rögtön beleül. Amennyiben a csónak nem lenne ott, Hadjar egészen hajnalhasadásig ott marad az erőd falán és akkor, ha már látja, hogy hívei nem tudnak eljönni érte, a tengerbe veti magát. Hátha kedvez a szerencse és kitűnő úszó létére el tudja érni a partot?

A tuaregvezér egy pillanatra sem rettent vissza a szabadulásnak ettől az utolsó, kétségbeesett lehetőségétől. Tudta, hogy az életét kockáztatja, de megszokta már kalandos élete folyamán, hogy bátran szembenézzen a halállal.

Hadjar elhagyta celláját. Óvatosan körülnézett, hogy nincs-e valami őr a közelben és miután meggyőződött, hogy senki sem jár arrafelé, nesztelen léptekkel megindult a szabadulás irányában, az udvar felé.

Ruháit szorosan körülcsavarta testén, hogy a lehető legkevésbé akadályozzák szabad mozgásában.

Említettük, hogy az a rács, mely a kis udvart elzárta, igen rossz állapotban volt. Az izmos férfinak nem esett nehezére kiemelni helyéből néhány megrozsdásodott vasrácsot.

Hadjar keresztülmászott a nyíláson.

Most körülbelül két méternyire volt az erőd külső, tengerbe nyúló falától, de ez a rövid út volt a legveszedelmesebb.

Ám a tuareg vezér biztos volt benne, hogy menekülésének nincs más módja és egy pillanatig sem habozott, hogy a testi ügyességét, lélekjelenlétét, bátorságát és óvatosságát egyaránt próbátérvő utat tegyen. A hosszú, tengerbe torkolló cső segítségével megpróbált felkapaszkodni az erőd külső falára. És végre emberfeletti erőfeszítés után, - fent volt a tetőn.

*

A fal tetején megkapaszkodott. Egy pillanat és halk suttogás ütötte meg fülét:

- Itt vagyunk Hadjar...

A fal tövében álló társai adtak jelt. Már ott váraoztak a csónakkal.

A tuareg vezér bámulatos ügyességgel leereszkedett a falról. Még jó magasan volt a víz színétől.

Harrig és Sohar a leggondosabb elővigyázatossággal felemelkedtek csónakjukban, hogy vezérüknek segítségére lehessenek.

Ám abban a pillanatban, mikor Sohar kinyújtotta karját testvére felé, lépések zaja hallatszott.

Emberfeletti bátorságuk ellenére a férfiak egész testükben megremegtek.

Mind a három ember agyában ugyanaz a rémületes gondolat cikázott át.

Talán az örök közelednek a kis udvar felől?!...

Hiszen nagyon könnyen lehetséges, hogy Hadjart még azon éjjel át akarták szállítani a hajóra és az ör mikor belépett, hogy elvezesse a foglyot, üresen találta a cellát?!

Akkor már tudják, hogy a tuaregvezér megszökött.

Ha pedig így áll a dolog és az ör észrevette Hadjar szökését, akkor a katonaságot pár pillanat múlva fegyverbe szólítják és az egész erőd a tuaregvezér üldözésére indul.

Szerencsére aggodalmuk teljesen alaptalan volt. Az ör egyáltalában nem is gondolt a fogoly vezér szökésére. Nyugodtan, hogy az őrállás unalmán könnyítsen, fel s alá sétálgatott.

Arról a helyről, ahol állt és járkált, a csónakot nem vehette észre, de meg az éjszakai homály is segítségükre volt, jótékonyan eltakarva a kis járművet.

Azzal természetesen mind a hárman tisztában voltak, hogy merész vállalkozásuk csak a legnagyobb óvatosság mellett sikerülhet.

Néhány pillanatnyi feszült várakozás után Sohar és Harrig megragadták Hadjart és besegítették vezérüket a csónakba.

Néhány erőteljes, ám mégis óvatos evezőcsapással az öböl nyílt része felé terelték a csónakot. El akarták kerülni úgy az erődöt, mint a tengerpartnak népes részét.

Különösképpen el akarták kerülni, hogy a halászbárkákkal találkozzanak, melyek zsákmánnyal terhelten, meglehetősen nagy számban cirkáltak a tengeren.

Mikor a Chanzy hajóhoz értek, Hadjar tekintete elborult, aztán összefonta karját mellén és gyűlölettől izzó pillantást vetett a mozdulatlanul álló hajóra.

Egyetlen szó sem jött ki összeszorított ajkán. Ez a sötét némaság a legszenvedélyesebb kitörésnél is többet mondott.

Félóra múlva Hadjar és két hűséges bajtársa kikötöttek az elhagyott tengerparton.

Igéretükhöz híven, a homokra kihúzták a csónakot és aztán mind a hárman megindultak a találkozásra kijelölt hely, a marabut felé.

Minden baj nélkül értek a kijelölt helyre.

Djemma várta fiát.

Mikor odaértek, az asszony csak ennyit tudott mondani: «Fiam» és karjai közé szorította gyermekét, aki a biztos halál torkából szabadult ki.

Ám a bámulatraméltó asszony elérzékenyülése csak egy pillanatig tartott. Azután kemény, erős hangon mondta:

- Indulj!

És Djemma a férfiakkal kilépett a marabutból. Horeb felé lépett.

A három nemesvérű, pompás paripa már készen állt.

Hadjar nyeregbe pattant.

Harrig és Horeb is felültek lovaikra.

Djemma ott állt mozdulatlanul a három lovas mellett. Aztán lassú, ünnepélyes mozdulattal kinyújtva kezét, Djerid komor tája felé mutatott.

És most csak ennyit mondott:

- Menj!

Egy pillanat múlva Hadjar, Horeb és Harrig tovaszáguhdottak.

Az erőslékű arab nő reggelig ott maradt a marabutban.

Djemma kívánságára Achmet visszajött Gabesbe. Djemma mindenekelőtt azt akarta megtudni, hogy elterjedt-e már fia szökésének híre? És hogy vajon a hatóság katonasággal akarja-e üldöztetni a megszökött tuareg vezért?

Talán még azt is meg lehetne tudni, - gondolta Djemma, - hogy Djerid melyik részében kutatnak a megmenekült vezér után?

Ezekről a dolgokról szeretett volna Djemma bizonyosságot szerezni, mielőtt elindul a chottok titokzatos vidéke felé.

Ám Achmet semmi bizonyosságot sem tudott Gabesben szerezni. Pedig hát egészen az erődig elmerészkedett.

Visszament a merkanti házába is, aki csak tőle tudta meg, hogy a szökés szerencsésen sikerült és a tuaregek hős vezére szabad.

A merkanti még mitsem tudott erről az új dologról, ebből azt következtette Achmet, hogyha a szemfüles, ravasz ember még nem hallott semmit, akkor Hadjar szökésének hírét mély titok fedi.

A hajnal lassanként derengeni kezdett. Achmet elhagyta az oázist, hiszen már semmi értelme sem volt, hogy továbbra is itt időzzön. Visszaindult hát a marabut felé, mert hiszen mindennél fontosabb volt, hogy a vezér anyja még a reggel beállta előtt elhagyja Gabes környékét.

A városban ugyanis igen jól ismerték Djemmát és így könnyen megtörténhetik, hogy a megszökött vezér helyett anyját vetik fogságba.

Achmet tehát visszasietett a marabuthoz és a hajnali szürkületben már mind a ketten ott jártak a homokbuckák közötti kanyargó ösvényen.

Kora reggel a Chanzy nevű hajó egyik csónakja kikötött az erőd előtt, hogy a fogoly tuareg vezért átvegye.

Az őr kinyitotta a cella ajtaját: a fogoly, legnagyobb megdöbbenésükre eltűnt.

Egy-két perc múlva az egész erőd mint felbolygatott hangyaboly nyüzsgött.

Hamarosan megállapították, hogy a fogoly hogyan menekült meg, mert hiszen a kis udvarra vezető vasrács ki volt törve.

Nem lehet másként, Hadjar úszva próbált elmenekülni és ebben az esetben az öböl örvényeiben pusztult el, vagy az áramlások kihajtották a nyílt tengerre.

Még egy feltevés is lehetséges.

Hogy talán társai csónakkal érte jöttek?...

Hogy miként menekült el a fogoly tuareg vezér, hogy megmenekült-e és eljutott-e élve a tenger partjára, azt a kutatás nem tudta kideríteni. Az egész vidéken keresték, üldözték mindenfelé.

A tuaregek vezére nyomtalanul eltűnt.

Sem Djerid végtelen síksága, sem a kis Kis-Syrtis hullámai nem adták ki a menekültet.

Még holttestét sem bírták üldözői megkapni.

NEGYPEDIK FEJEZET.

A mérnök előadása.

Miután kifejezte őszinte, háláját a segítségért, miután köszönetet mondott a tiszteteknek, a francia és tuniszi hivatalnokoknak, akik Gabes magasrangú és befolyásos személyeivel együtt jelenlétükkel megtisztelték a gyűlést, Schaller folytatta beszédét:

«Be kell ismernünk uraim, hogy hála a tudomány fokozatos, mondhatnám rohamos fejlődésének, a történelem és legenda közötti konfúzió egyre valószínűtlenebb, egyre lehetetlenebb lesz. A történelmet a legendától elválasztó határvonal egyre élesebbé válik.

A legenda a költőké, a történelem pedig a tudós lelkiismeretes kutató munkásságának tárgya.

Önök is velem együtt, bizonyára tiszteletben tartják a legendát, a mesét, hiszen sok gyönyörűséget szerzett mindnyájunknak, ám tisztában vagyunk azzal, hogy tárgyának édeskevése köze van a valósághoz és tisztán és kizárólag az emberi fantázia szülte. Nos uraim, állapítsuk meg egyszer s mindenkorra, hogy a legendák az emberi képzelet birodalmából származnak és engedjék meg, hogy én most olyan igazságokról beszélhessek, melyek a tudomány talajában gyökereznek.»

A gabesi kaszinó közönsége nagy tetszéssel fogadta a mérnök beszédét. Nyilvánvaló volt, hogy a hallgatóság, mely sejtette, hogy az előadás folyamán miről lesz szó, előre is egyetértett a szónokkal. Mindössze egy-két bennszülött fogadta kedvetlenül azt a tervet, melyet Schaller mérnök a nagyszámú közönség előtt kifejtett.

Kétségtelen, hogy a terv, mely félszázada kísértett, a legnagyobb mértékben ellenszenves volt, úgy a djeridi nomád, mint az immár egy helyben lakó törzsek előtt.

«Be kell ismernünk, - folytatta Schaller, - hogy a régi emberek életében a fantázia játszotta a döntő szerepet. A történetírás sem volt más, mint nemzeti legendák feldolgozása. Legendáké, melyek egy hős, vagy király alakját vették körül.

Azt hiszem, nem is kell erről részletesebben beszélnem. Elég, ha emlékezetükbe idézem Herodotos, Pomponius Melas és Ptolomaeus nevét. Herodotos egy országról beszél, mely egészen a Triton folyóig terjed. A görög történetíró szerint ez a folyó a Triton öblébe ömlik... És midőn leírja az argonauták útját, kik Jason vezetésével elindultak a csodálatos aranygyapjúért, megemlékezik az utazás egyik epizódjáról. Ugyanis Jason hajóját a vihar a libiai part felé hajtotta és a hajó nyugati irányba sodródva, elkerült egészen addig a bizonyos Triton öbléig, melynek nyugati határa már nem volt látható. Már pedig ebből az állításból arra kell következtetnünk, hogy az a bizonyos öbl a tengerrel összefüggésben volt.

Egyébként Scylax is ugyanezt írja művében erről a tóról, melynek partjait különböző libiai törzsek lakták. A tó körülbelül a mai sebkhák és chottok vidékén lehetett, a Kis Syrtis-szel keskeny kanális kötötte össze.

Herodotos után Pomponius Melas, aki a keresztény időszámítás kezdetén élt, ír erről a nagy Triton-tóról, melyet ő Pallas-tónak is nevez. Ebben az időszakban a tó már nincs összeköttetésben a Kis Syrtis-szel, a mai Gabes tengeröblével.

Végre, Ptolomaeus szerint az egykori tó, a geológiai változások folytán, négy kisebb területű tó lett, a Triton-Pallas tavak, a Libiai-tó és a Hosszú-tó. Ma az algériai Melir és Rharsa, a tuniszi Djerid és Fedjedj chottok vannak helyükön.

Nos, uraim, e régi hagyományokban kétségkívül nagy szerepet játszott a fantázia és távol áll tőlem, hogy azt a mértéket alkalmazzam a régi történetírók elbeszélésére, mint a modern tudományos kutatás eredményeire. Ám az is tagadhatatlan uraim, hogy van egy és más e régi historikusok megjegyzéseiben, ami gondolkozásra kell hogy készítsen bennünket...

Bizonyos, hogy Jason hajóját nem sodorhatta a vihar abba a belső tengeröbölbe, mely sohasem állt a Kis-Syrtis-szel összeköttetésben. A XIX. század geológiai kutatásai kimutatták, hogy a chottok és sebkhák vidékét sohasem borította tenger a Szaharában. Hiszen a legfontosabb pontjai, éppen azok, melyek legközelebb vannak a tengerparthoz, tizenöt-húsz méterrel is magasabban fekszenek a gabesi tengeröbölnél. Ám ha a tenger nem is borította soha a sivatagot, az a nagy tó, melyet Scylax megemlít és mely Ptolomaeus munkájában is szerepel, az én véleményem szerint minden valószínűség szerint igenis volt.

Nos, uraim, kapcsoljuk össze a régi historikusok misztikus feljegyzéseit a jelennel. Kapcsoljuk össze a múltat a mával és vizsgáljuk meg szabad, fürkésző tekintettel, hogy micsoda jelentősége lehet a valaha igaznak vélt, sokáig mesének tartott feljegyzéseknek a mi számunkra?

Uraim, az a szaharai tenger, melyről Herodotos említést tesz, egyre és egyre jobban foglalkoztatja manapság a tudós világot. Mintha az emberi értelem és emberi akarat, mely bizony csak lassan ballag a fantázia nyomán, most évezredek múltán akarná megalkotni azt, amiről valaha régen, mikor a történetírás és a mese között alig volt határvonal, írtak, beszéltek és álmodtak az emberek. Igen, uraim, a mai tudomány egyre komolyabban, egyre intenzívebben foglalkozik a Szaharát elborító tenger problémájával, mely a gabesi tengerszorossal állna összeköttetésben.

Uraim, engedelmeükkel röviden vázolni fogom ennek az elképzelt tengernek a történetét s a tudósok fáradozásait, akik hasztalan próbálták megvalósítani az óriási jelentőségű gondolatot.»

Helyeslő morajlás futott végig a tömegben és mikor az előadó a falra kifüggesztett nagy térképhez lépett, önkéntelenül is minden tekintet a mappára szegeződött.

A térkép Algírnak és Tunisznak déli részét ábrázolta, amelyet a 34-ik szélességi fok szel keresztül és a 3. és 8-ik hosszúsági fok közé esik. Az algéri chottok mélyebben feküdtek, mint a tenger. A chottok közül a legjelentősebbek Melrir, a Nagy Chott, Asludje voltak és egészen Tunisz határáig húzódtak le.

Melrir szélén meg volt jelölve az a csatorna, melynek majd a Kis-Syrtis-szel kell összekötnie a sivatagot.

Északon terültek el a bennszülött törzsektől lakott nagy síkságok. Délen pedig a homokbuckák sivár, kietlen vidéke húzódott.

A nagyobb városok, községek is pontosan megjelölve: Gabes az öböl partján, La Hamma délen, Limagnes Softim, Bu Abdallah és Bechia a Fedjedj és Djerid között elterülő földnyelven, Seddada, Kri-Tuzeug, Nefta, északon Chebika és ettől nyugatra Bir-Klebia-Zeribet-Ain-Aga, Tahir Rassou, Mraier, Faguss, amelyek a chottoktól nyugatra tervezett vasúthálózat mellett terülnek el.

A hallgatóság így hát tisztán láthatta maga előtt azt a mélyületet, ahol talán valamikor - és ki tudhatja, esetleg a közel jövőben, - az afrikai tenger terül majd el.

Rharsát és Melirt kivéve, magassági szempontból az egész vidék megfelelt a nagy tervnek.

«Hosszú és fáradtságos és lelkiismeretes munka után bizonyosodtak meg arról, - folytatta Schaller beszédét - hogy a chottok medencéje fekvésével mindenképpen megfelel a nagy célnak.

Oran szenátor, Pomel és Rocard mérnök, akik 1872-ben tudományos expedíciót vezettek a Szaharának ebben a részében, azt állították, hogy a terv a chottok alakulata miatt megvalósíthatatlan. 1874-ben kezdték újra komolyan tanulmányozni ezt a tervet. Mégpedig Roux Roudaire vezérkari kapitány»...

Lelkes tapsvihar szakította félbe a szónokot, mikor a kapitány nevét kimondta.

«Az ő és Freycinet, a minisztertanács elnöke, meg Lesseps Ferdinánd nevéhez fűződik a terv kezdeményezésének érdeme. Igen, uraim, az ő nevükhöz fűződik ennek a nagyjelentőségű tervnek az első, hogy úgy mondjam, tudományos alapokra fektetett előkészítése.

1874-ben fogott neki a bátorlelkű tiszt a terv megvalósításának. Ez a megvalósulás teljesen megváltoztatná a sivatag képét. Bizonyos vagyok benne, uraim, hogy mikor lelkesedéstől hevítve, nekifogott a nagy munkának, nem is sejtette, hogy mekkora akadályok állnak majd a terv útjába. Olyan akadályok, melyeket talán még az ő vasenergiája sem tudott volna leküzdeni.

De térjünk vissza Roudaire munkájára. A francia kormány, miután Roudaire benyújtotta a tervet az illetékes forumnak, hivatalosan megbízta a vezérkari tisztet a tudományos kikutatások vezetésével. Megkezdődtek a geológiai megfigyelések. Pontos, tudományos megállapítások nemsokára világosságot vetettek sok mindenre, amiről eddig csak homályos, vagy téves fogalmuk volt a tudósoknak.

Elsősorban is kiderült, hogy a sivatagot sohasem borította tenger vagy a tengerrel közvetlen összeköttetésben lévő öböl. Ez a hiedelem csak a hagyományon épült.

A geológiai megfigyelések és kutatások azonban azt is kimutatták, hogy ez az óriási, Gabestől egészen az algéri chottok legvégéig terjedő terület korántsem eláraszthatatlan. Illetve, csakis egy aránylag nem is számottevő terjedelmű részét lehetne fekvésénél fogva a csatornán elvezetendő vízzel elárasztani. Tehát a «Szaharai-tenger» tudományos szempontból nagyon is helytálló terv, csak hogy éppen a vízterület terjedelme nem lenne akkora, mint ahogy a közhit elképzei és várja.

A pontos geológiai kutatások előtt úgy vélték, hogy a vízterület terjedelme körülbelül 15 ezer négyzetkilométer lesz. Ám a megfigyelések kimutatták, hogy ekkora terjedelmet nem lehet tervbe venni. Ötezer kilométer, a tuniszi shebkhák vidéke (mely a Földközi-tengernél magasabban fekszik), elesik. Azonfelül még másutt is van olyan terület, mely a tenger szintjénél magasabban fekszik. Roudaire kapitány kutatásai alapján körülbelül nyolcezer négyzetkilométert kell számba venni. Ez a terület átlag 27 fokkal fekszik alacsonyabban, mint a gabesi öböl.»

És a mérnök vékony pálcáját végigvezette a térképen, hogy a közönségnek aprólékosan is megmutassa a szóbanforgó földrészt.

«Igen, uraim, - folytatta a mérnök beszédét - Roudaire geológiai kutatásai és megfigyelései kimutatták, hogy a sivatag területéből nyolcezer négyzetkilométernyi alkalmas arra, hogy a tenger csatornán elvezetett vize eláraszsa. A tervbevett kanális hosszúsága 22 kilométer.

Most már csak azt kellett megállapítani, hogy vajjon a talaj alkalmas-e egy ilyenmértű csatorna elkészítésére, hogy ez a vállalkozás nem haladja-e meg az emberi erőt?

Hosszantartó és lelkiismeretes megfigyelések után Roudaire kapitány erre a kérdésre is megadta a feleletet.

Engedjék meg, uraim, hogy éppen evvel a kérdéssel kapcsolatban, megemlítsen Roudaire egyik újságcikkét, mely ezzel a problémával foglalkozik.

Roudaire ugyanis kifejti, hogy a chottok és shebkhák homokos talaja egészen különleges természetű. A csatorna megépítésének munkája korántsem ütközne olyan nehézségekbe, mint Suezben, ahol homoksivatagon keresztül vezették a kanálist, vagy Panamában és Korinthusban, ahol mésztartalmú emelkedéseken kellett a kanálist átvezetni.»

Schaller aztán néhány ékesszóló mondatban összefoglalta mindazokat az előnyöket, melyeket Roudaire kapitány tervének megvalósítása jelentene a lakosság számára.

Elsősorban is Tunisz és Algír klímája lényegesen megjavulna. A déli szél hatására az új tenger kigőzölgéséből keletkezett felhők jótékony eső alakjában áradnának le a környékre. Szükségtelen kifejtetni, hogy a sűrű esőzések mit jelentenének a földművelés szempontjából.

A földművelés fellendülése természetszerűleg maga után vonná a kereskedelem felvirágzását is, ezen a ma még olyan kopár, kietlen vidéken, melyet az emberi munka teljesen át fog alakítani.

Végezetül pedig rátért Roudaire egyik legfontosabb argumentumára. Ugyanis az Auresztől délre, egészen az Atlaszig terjedő vidéknek új és biztonságos utai lesznek. A karavánok életét nem veszélyezteti semmiféle támadás. Azonfelül a hajók révén el lehet jutni és kereskedelmi összeköttetésbe lehet lépni olyan területekkel is, melyek mindeddig megközelíthetetlenek voltak.

És mégis annak ellenére, hogy lelkiismeretes, alapos tudományos kutatások mutatták ki ennek a belföldi tengernek óriási földművelésügyi és kereskedelmi előnyeit, - nem is szólva a közbiztonság megerősödéséről és a kultúra fellendüléséről, - mégis, ismétlem, sokan kétségbe vonták ezeket az előnyöket és különféle érveléssel támadták meg Roudaire tervét.

És a szónok egyenként felsorakoztatta azokat az érveléseket, melyekkel újságcikkekben, szónoklatokban támadták Roudaire nagyjelentőségű tervét.

Elsősorban is azt hozták fel, hogy a csatornák hossza, mely a tenger vizét Rharsába és Melriren vezeti át, olyan óriási lenne, hogy a gabesi tengeröbölből elvezetett víz sohasem tudná a medencéket teljesen kitölteni.

Azután pedig az az ellenvetés merült fel, hogy a szaharai tenger sós vize lassanként átszivárogná a talajon keresztül - a hajszálcsövésség természetes fizikai folyamata értelmében - és idővel teljesen tönkretenné az oázisok dús növényzetét, különösképpen a datolyafatelepeket, melyeknek jelentősége pedig tudvalevőleg igen nagy ezekben a tartományokban.

Egyesek pedig azt állították, hogy a tengervíz nem is alkotna sohasem belső tengert a sivatag helyén, ugyanis a víz nagyrésze elpárologna, míg a hosszú kanálison át a nagy medencéig jutna...

«Ami ezt az argumentumot illeti, - mondta a szónok - ez egyenesen tarthatatlan, hiszen Egyiptomban, ahol a nap sugara helyenként épen olyan égetően forró, mint a Szaharában, a Monzaleth-tavat, - melyről azt állították, hogy nem lehet vízzel megtölteni - szintén csatornák segítségével árasztották el vízzel.»

Felhozták azt is, hogy a kanális megépítése olyan költséges lenne, hogy az építési munkába fektetett tőke jóval meghaladná mindazokat az esetleges, vagy tényleges előnyöket, melyeket ez a Szaharai-tenger jelentene.

Ám a geológiai kísérletek kimutatták, hogy a talaj annyira lágy Gabestől kezdve egészen az első nagy medencéig, hogy a csákány úgyszólván a saját súlya folytán merül bele.

Roudaire ellenségei - igen tekintélyes, nagyszámú csoport, - a támadó argumentumokon kívül még sok és kivétel nélkül sikertelenségre célzó, mondhatnám, Cassandra-jóslatokat bocsátot-tak közre, - folytatta Schaller. - A jóslatok közül, ha megengedik, elmondok most néhányat, a legfontosabbakat.

Mivel a chottok medencéjének széle nagyon alacsony, minden valószínűség szerint mocsarak alakulnak majd ki és megfertőzik a környéket. A legfontosabb szelek is inkább észak felől fújnak, mint déli irányból. És így a tenger párolgásából keletkezett felhők esője sem Algír és Tunisz földjére hull, hasztalanul elpazarolódik a nagy sivatag végtelen homoktengerében.

A támadások folytán a terv megvalósítása kitolódott.

Mintha csak a végzet hiúsította volna meg Roudaire kapitány tervét, a lakosság - legalább az itteni mélységesen fatalista lakosság - hajlott erre a hiedelemre.

Pedig hát ez a merész, grandiózus gondolat sok embernek megkapta érdeklődését, fantáziáját. Többek között Lesseps is élénken érdeklődött iránta, míg aztán a Panama-csatorna építése le nem foglalta energiáját.

Természetesen Roudaire terve, a támadások és ellenvetések élénken foglalkoztatták a bennszülötteket is. Az ő szemükben a tervnek megvalósulása egyenesen kétségbeejtő lenne, hiszen akkor egész Dél-Algír átmenne a rumik hatalmába. Igen, ha ez a terv megvalósul, vége lenne a bennszülöttek független szabadságának. A tenger elfoglalná végtelen, homokos pusztaságaikat, elfoglalná kérlelhetetlenül, örökre. És a bennszülött törzsek elkeseredetten tiltakoztak, itt-ott, elfojtottan ugyan, de lázadoztak. A sivatagot elborító tenger az ő számukra, független életük elvesztését és jogaiknak melyek, úgy hitték, megilletik őket - elrablását jelentené.

A sok támadás, húzás-halasztás, az egyre bizonytalanabb messzeségbe tolódó megvalósulás nagyon megviselte Roudaire kapitányt. Élete utolsó éveiben már talán tudta, de mindenesetre sejtette, hogy a nagy mű, melybe oly szívvel-lélekkel vitte bele minden energiáját, minden munkakedvét, az ő életében már nem valósul meg. És nem is betegség, hanem valami végtelen lelki és testi csüggedés okozta halálát.

Roudaire kapitány meghalt és mintha vele együtt elpusztult volna az, ami, mint minden alkotó tehetségnek, neki is százezrek kevesebb volt életénél: műve. De aztán mégis évek múltán Roudaire terve felébredt a tetszhalál dermedtségéből... Mikor az amerikaiak visszavették Panamát, 1904 után, néhány évvel, nagytőkésekből és mérnökökből álló csoport újra foglalkozni kezdett Roudaire tervével, még pedig oly komoly módon, hogy hamarosan részvénytársaság is alakult. Ez a Francia-Külföldi Részvénytársaság rögtön munkálni kezdett.

Egyre több és több embert foglalkoztatott a Szahara-tenger problémája, a tengeré, mely Tunisz és Algír gazdasági életét hihetetlenül felvirágoztatná. Egyre többen és többen beszéltek, vitatkoztak, írtak erről a kérdéstről és a terv, Roudaire kapitány már-már feledésbe merült terve, most újra ott állt az érdeklődés középpontjában.

«Nem akarom most bővebben részletezni, - mondta Schaller - hogy milyen nagy munkát fejtett ki a Francia-Külföldi Részvénytársaság, sem azokat a vállalkozásokat, melyekben a

bátorságnak s mondhatnám, merészségnek jóval nagyobb volt a szerepe a józan megfontolásnál. Bizonyára önök is nagyon jól tudják, uraim, hogy a társaság óriási területre terjesztette ki működését s hogy a tulajdonképpeni terv megvalósításán kívül, más számos vállalkozásba is belebocsátkozott. Elsősorban is megindult a fásítás, a chottoktól északra fekvő homokos területet igyekeztek faültetéssel megrögzíteni. A társaság azon dolgozott, hogy a városokat és telepeket és az összes oázisokat így módon biztosítsa a homokkal és a hullámokkal szemben. Mert hiszen a sivatagot elborító tenger bizonyára nem lesz valami csendes, békésen hullámzó tó és amennyire emberi erőből telik, iparkodtak már jóelőre megvédeni a városokat és falvakat a víz és a homok pusztítása ellen.

És mindenekelőtt arra vigyázott a társaság, hogy az amúgy is békétlenkedő és elégedetlen bennszülötteket ne haragítsák magukra. Éppen azért teljes igyekezetükkel rajta voltak, hogy a lehető legnagyobb óvatosság és elővigyázat mellett el ériék a kitűzött célt. Mert ha az arab törzseket maguk ellen haragítják, a fojtott elégedetlenkedés esetleg nyílt lázadásba törhet ki - és akkor mindennek vége.

Természetesen ezek a nagy vállalkozások teljesen megváltoztatták a környék képét. Rengeteg munkás dolgozott mindenfelé s ott, ahol néhány nap előtt teljes elhagyatottság volt, sebtében épült, ideiglenes használatra összetákolt házak alkottak városokat.

A bennszülöttek ámbár bensőleg elégedetlenkedtek, lázadoztak, valószínűleg, főként a munkások nagy számbeli fölénye miatt, - csendesen viselték magukat. A mérnököknek pedig abszolút tekintélyük volt a munkássereggel szemben és mivel egytől-egyig kiváló szakemberek, a munka eleinte nagyon jól haladt.

Rövid idő alatt Dél-Tuniszt valósággal ellepte a vállalkozók, kereskedők, ügynökök hada, közöttük mint mindig, igen sok gyanús exisztencia, akik hamarosan meggazdagodtak a mások munkája révén.

Elégedetlen bennszülöttek, óriási, Európából ideözönlött munkássereg, akik mérnökeik vezetése alatt lázas iramban dolgoztak, a spekulánsok, ügynökök, kereskedők nemzetközi hada: ez volt a megváltozott, az átalakulófélben levő Tunisz képe akkoriban.

És a lázas munka, a nagy pénzügyi manipulációk, az újonnan alakult nagy vállalatok felett ott lebegett állandóan valami furcsa, néha csak alig-alig érezhető, de mégis nyomasztó érzés. Valami, amit csak a nagy viharokat megelőző nyomott és nyugtalanító atmoszférával tudnánk összehasonlítani. Mintha valami forrongana a végtelen homoktengerben, mintha valami készülne a sivatagban, titokzatos és meghatározhatatlan dolog, amitől, anélkül hogy tudnák miért, mindenki retteg. Mintha a végeláthatatlan sárga homoktenger valami rejtelmes titkot őrizne...»

«Uraim, - folytatta a szónok - csak néhány szóval akarok megemlékezni a részvénytársaság szomorú csődjéről, mely bizonyára a hallgatóság nagy része előtt ismeretes.

A részvénytársaság túlságosan sokat akart, túlságosan nagy volt a program, sokfélék és túlon- túl költségesek a vállalkozások. A csőd szinte máról-holnapra következett be. A Francia-Külföldi Részvénytársaság kénytelen volt fizetéseit beszüntetni, a munkásokat és hivatalnokokat szélnek eresztetni. A nagy munka félbeszakadt, Roudaire kapitány óriási horizontú terve megint messze esett a megvalósulástól.

De ez a megkezdett és a szerencsétlen spekulációk miatt félbeszakadt munka megvan még, hála az afrikai klímának, mely ebből a szempontból áldásos tulajdonságú. A Francia-Külföldi Részvénytársaság építkezése, ismétlem, épségben van és szerintem, tisztelt hallgatóság, mi sem volna észszerűbb és természetesebb, mint ha - magától értetődik, hogy biztosabb alapo-

kon - új részvénytársaság alakulna. Mert hiszen a Francia-Külföldi Részvénytársaság szerencsétlen spekulációi mit sem vonnak le Roudaire tervének értékéből.

Az egész gazdasági életet átalakítaná, a bennszülött törzsek túlkapásait megakadályozná, békét, jólétet teremtené Roudaire élete álmának megvalósulása.

Meg vagyok győződve, mélyen tisztelt hallgatóság, hogy önök is velem együtt így gondolkoznak erről a kérdéstről s mert így gondolkoznak, önök is fontosnak tartják, hogy az új és ismétlem, biztos alapokra fektetett részvénytársaság megalakuljon. Ám, azt hiszem, abban is egyetértetek velem, hogy az új részvénytársaságnak első feladata az legyen, hogy komoly, megbízható szakemberekkel megvizsgálta az abbamaradt építkezést. Én részemről a legnagyobb örömmel vállalom el az expedíció vezetését. Természetesen megfelelő számú és minden tekintetben megbízható kíséretre is gondoskodnánk, hogy a raktárak és műhelyek biztonságban legyenek és hogy a mérnökök is nyugodtan végezhesék megfigyeléseiket.

Nem mintha komoly panaszaim lennének a bennszülöttek ellen. Néhány tuareg törzs kivételével, igazán mindannyian békésen viselkednek, sőt a beduinok tudvalevőleg a Suezi-csatorna munkálatánál segítségünkre is voltak. Ám azért egy percre sem szabad megfeledkeznünk az óvatosságról, hiszen mindannyian tisztában vagyunk azzal, hogy az arabok nem nézik jó szemmel ezt a tervet, mert azt hiszik, hogy szabadságukat, függetlenségüket, illetve azt, amit ők szabadságnak, függetlenségnek tartanak, megnyirbálná a sivatagot elborító tenger.

Annyi biztos, hogy a bennszülöttek nagy része bizalmatlansággal fog viseltetni munkánkkal szemben és mi sem természetesebb, mint hogy nekünk is le kell vonnunk a konzekvenciát s a legnagyobb tapintattal és körültekintő óvatossággal kell eljárnunk.

Én azt hiszem, hogy például a kitűnő Hardigan kapitány vezetése alatt álló megbízható spahicsapattal nem kell tartanunk az esetleges zavargásoktól, támadásoktól. Hardigan kapitány úr jól ismeri a bennszülöttek szokásait, érti nyelvüket és úgy ismeri a vidéket, mint a saját tenyerét.

Egyébként a lehető legrövidebb idő alatt igyekeznénk végezni és kutatásainkról, megfigyeléseinkről pontos beszámolót adnánk, így aztán meg lehetne állapítani a munka részletes tervezetét és a lelkiismeretes, pontos költségvetést.

Uraim, úgy érzem, hogy most, mikor a nagy tervhez vezető út kezdetén állunk, nincs önök között egy sem, aki ne gondolna meghatottsággal és tisztelettel arra az emberre, kinek ez a grandiózus terv élete álma volt. Ki tudja, talán rövid volt egy emberöltő az álom megvalósulására. Nem teljesedhetett be és Roudaire élete kettétörött. De álma, eszméi íme élnek és életet követelnek. Uraim! Tudom, érzem, hiszem, hogy nincs önök közt egy sem, aki gondolatban meg nem hajolna a nemeslelkű és szerencsétlen kapitány emléke előtt, kinek eszméje, álma, terve íme most új életre kell s a diadalmas megvalósulás felé indul. Hogy a beteljesedéshez vezető út rögzös és fáradságos? Önök is, én is, mindannyian igen jól tudjuk. Ám van-e szebb feladat annál a munkánál, mely fáradságos ugyan, de hazánk dicsőségét, embertársaink boldogulását szolgálja. Uraim, az ilyen munkánál szebb és nagyobb valamit gyarló, kicsinyes, szűk korlátok közé szorított emberi életünk nem adhat.

Engedjék meg, hogy végezetül néhány, talán szerénytelennek látszó szóval fejezzem be mondanivalómat. Higgyék meg, nemcsak saját érzéseim, de a dolgok szükségessége is követeli ezt így. Önök tudják, hogy én ki vagyok, azt is tudják, hogy mik azok a pénzügyi erők, melyeket meg tudok mozgatni. Tisztában vannak azzal, mennyit érnek azok a pénzügyi és intellektuális erők, melyek, hogy úgy mondjam, a hátam mögött, rendelkezésemre állanak. Biztosítom önöket, hogy ez az új részvénytársaság biztos, nyugodt léptekkel haladna előre a terv megvalósulásához vezető nehéz és fáradságos úton. Mindenféleképpen jobban felkészülve

minden eshetőségre és lehetőségre, pontos költségvetéssel, megbízható vezető emberekkel dolgozva, egyenesen fog előre haladni az úton, melyen az első, kevésbé megfontolt, nem eléggé biztos alapokra fektetett társaság elakadt.

Úgy érzem, uraim, hogy mindezt el kellett mondanom önöknek, mielőtt elutaztam volna délre. Úgy érzem, hogy meg kell mondanom önöknek: én bízom, én hiszek a sikerben, mely kitartó és lelkiismeretes fáradozásainknak osztályrészül jut. Én bízom abban, hogy a chottok és shebkhák kietlen vidékén az új, az emberi kéz munkája alkotta tengeren, francia zászlós hajók siklanak majd a hullámokon, én bízom abban, hogy Algír és Tunisz lakosai egyszer még áldani fogják azt a munkát, mely megkíméli földjeiket az időjárás mostohaságától és fellendíti a gazdasági jólétet. Igen, uraim, én bízom, én hiszek munkánk diadalmas sikerében.»

ÖTÖDIK FEJEZET.

Készülődés a sivatag felé.

Schaller beszédének nagy volt hatása és jelentősége. Hiszen most már szinte bizonyosra vehető, hogy Roudaire kapitány terve meg fog valósulni, és a nagy csatorna, - melynek segítségével a sivatag homokját a tenger hullámai öntik majd el - elkészül. Ám az újonnan alakult részvénytársaság, úgy döntött, hogy mielőtt az óriási, a sivatagot a gabesi kikötővel összekötő csatorna építéséhez kezdenének, Schaller indítványának értelmében komoly és megbízható mérnökökből és geológusokból álló expedíció fog helyszíni szemlét tartani a félbemaradt munka felett.

A kétmillió ötszázezer hektárnyi terület értékesítésére, a régebben megkezdett, de félbemaradt építkezési munkák megvásárlására és a nagyszabású terv kivitelére új részvénytársaság alakult. A részvénytársaság székhelye Párizsban volt.

Az új vállalat részvényeit igen jól fogadták, úgy a pénzvilág kapacitásai, mint a nagyközönség. A részvények magas árfolyamon keltek el a tőzsdén. A vállalat biztos, konszolidált alapokon nyugodott, nagy pénzügyi kapacitások álltak a háta mögött és a részvénytársaság pontos, lelkiismeretes költségvetéssel dolgozott.

A munkák vezetésével megbízott mérnök Schaller volt, aki - mint tudjuk - a gabesi kaszinó termében olyan ékesszólóan ismertette a sivatagot elborító tenger tervének történetét. A társaság határozata folytán ugyancsak ő vezeti azt a tudományos expedíciót is, melynek feladata: a félbemaradt építkezés és ásítás alapos megvizsgálása és ismertetése.

Schaller ez időben körülbelül negyven éves volt. Alakja középmagas. Energikus, keményvágású arca határozott, sőt szükség esetén makacs emberre vallott. Ám nemcsak fejformájában, arcvonásaiban, de egész lényében középmagas, izmos, kisportolt, szélesvállú alakjában, éles szürke szempárjának kutató, okos tekintetében, minden gesztusában volt valami nagy, fölényes határozottság, mely néha szinte bántó lett volna kissé, ha nem párosul mindig jelleméből fakadó megbízhatósággal és mélységes becsületességgel.

Ez a kiváló mérnök egyike volt azoknak az embereknek, kiknek külsejük teljes harmóniában áll lelkivilágukkal. Ez a hideg, energikus külsejű férfi maga volt a megtestesült józanság, a mindent nyugodtan, lelkiismeretesen, józanul, logikusan mérlegelő ész. Érzései, hangulatai, szeszélyei, vágyai, soha nem sodorták semerre, teljesen uralkodott mindenféle efajta érzelmi komplikáción. Nem ijedt meg, nem vesztette el fejét balsiker esetén és a hirtelen szerencse nem tette könnyelműen bizakodóvá. Azok, akik közről ismerték, azt állították, hogy amióta csak ismerik, mindig ilyen hideg, logikus és megfontolt és sohasem látták még fegyelmezettségéből kizökkenni. Ezt az éles, logikus gondolkodású koponyát, általában véve nagyon kevés dolog érdekelte, a számokon, a kalkulációkon, - mesterségéhez tartozó dolgokon kívül úgyszólván semmi. Nem értett a pénzügyekhez, nem foglalkozott soha politikával, az irodalom sem igen kötötte le és társaságba úgyszólván sohasem járt. Mint valami hűvös és megközelíthetetlen elefántcsonttoronyba, úgy zárkózott el a számok, mértani figurák s a logaritmus világába. Ám mindenki tudta róla, hogy puritán jellem, megközelíthetetlen és szinte a ridegségig becsületes.

Szaktudását, munkaképességét nemcsak hazájában, hanem az egész művelt világon elismerték. Schaller egyike volt a legtehetségesebb, legtöbbet tudó és legalaposabb mérnököknek.

És minden szakember tudta, hogy ha Schaller alapos, sokáig tartó munka után áttanulmányozta Roudaire tervét és kijelenti, hogy a dolog keresztülvihető, akkor ez a szűkszávú, zárkózott férfi szavának is áll. Egészen bizonyos volt benne mindenki, hogy semmiféle, sem geológiai természetű, sem finansziális meglepetés nem érheti azt a vállalatot, melynek élén Schaller áll. Franciaország legnagyobb pénzügyi kapacitásai készséggel mozdultak meg, hogy a hallgatag, igénytelen mérnök mögé álljanak óriási hatalmukkal. Tisztában voltak azzal, hogy nála jobban senki sem tudja képviselni érdekeiket.

Schaller első dolga volt, hogy pontos méretek, számítások és megfelelő helyszíni szemle alapján megállapította a belföldi tenger területét. Meggyőződött arról, hogy a gabesi öböltől Rharsa chottáig az első kanálison és Rharsától Melririg, a második csatornán semmi sem akadályozza a víztömeg szabad folyását, és alaposan megvizsgálta a partvidéket, mely majd körülzárja az óriási, 28 milliárd tonna víztömeget.

Mivel az új részvénytársaság egy csomó olyan mérnököt is foglalkoztatni fog, akik már a Francia-Külföldi Társaságnál is dolgoztak és rajtuk kívül természetesen még más mérnököket is, mivel az emberek egy része még nem érkezett meg, Schaller, hogy az utólagos nehezteléseknek elejét vegye, elhatározta, hogy senkit sem visz magával a részvénytársaság alkalmazottai közül.

Csak egy szolga kísérte el, aki már hosszú idő óta élt Schaller mellett és akinek jelleme, szokásai bámulatosan összhangban voltak gazdáéival. François - így hívták az inast - rendes volt, pontos, akárcsak egy gép, mindig nyugodt, mindig fegyelmezett természetű, hallatlanul munkabíró és szívós. Akárcsak gazdája, ő is keveset beszélt, de annál többet gondolkozott és Schaller maga is sokra tartotta szolgája éles esztét, emberismeretét. De még többre becsülte megbízhatóságát, szívós, kitartó természetét.

Természetesen, hogy a vállalat mérnökei nem kísérték el Schallert útjában; ez korántsem jelentette azt, hogy a kiváló mérnök minden kísérő nélkül vállalkozott volna erre a hosszú és esetleges veszedelmessé is válható útra.

Csupán szolgája kíséretében vágni neki a Djerid veszedelmes vidékének, meggondolatlan vakmerőség lett volna, mely egyáltalán nem egyeztethető össze Schaller megfontolt természetével. Hiszen ez a vidék még a karavánok számára sem volt mindig biztonságos s a lakosság tudatában nagyon élénken éltek Hadjar bandájának félelmetes támadásai. Most pedig különösen ajánlatos volt az elővigyázatosság, mert a félelmetes tuareg vezér kiszabadult börtönéből és az utolsó pillanatban elmenekült. Pedig kétségtelen, hogy rablásait, kalandozásait újra folytatni fogja.

És Hadjar talán sohasem volt olyan félelmetes, mint éppen most. Szökése még csak növelte azt az amúgy is nagy hatalmat, mellyel törzse felett rendelkezett. És a közhangulat is növelte hatalmát. A bennszülött törzsek mintha csak arra várnának, hogy végre valaki egyesítse őket. Alig volt egy-két törzs, mely békés érzelmeket táplált volna a franciák irányában. A többiek mind elégedetlenkedtek a belföldi tenger miatt, mely a sivatagot elborítván, ugyancsak megnyirbálja előjogaikat és véget vet a nomád életmódnak s a rablóbandák garázdálkodásainak. Bár mindeddig semmi határozott lépésre sem szánták rá magukat, a közhangulat mégis nyomott, az atmoszféra fojtott volt. És annak, ki a Djeridbe akart menni kutatásokat végezni, ugyancsak tanácsos volt elővigyázatosnak lennie.

Különösen a tuaregektől, ettől a teljesen nomád, merész és legnagyobbrészt rablásból, fosztogatásból élő törzstől, volt mit tartani.

És az imámok (az arabok papjai) egyre izgatták a népet. Az arab és európai munkásokat több ízben megtámadták a nomád bennszülöttek és végre is az algíri katonaságot kellett védelmükre mozgósítani.

Micsoda jogon merik a rumik - mondogatták az imámok a népnek, - megváltoztatni a természet alkotását? Miért akarják a tenger hullámaival elönteni a mi pusztaságunkat és oázisainkat? Talán bizony nem elég nagy nekik a Földközi-tenger és telhetetlenségükben még a mi földünket is el akarják rabolni?... Annyit hajókázhatnak rajta a rumik, amennyit csak akarnak, nem zavarjuk meg őket benne, de mi a szárazföldünket szeretjük és nem tűrjük, hogy ezt a földet elvegyék lábunk alól. Djeridet arra szánta a természet, hogy karavánok vonuljanak keresztül rajta és nem arra, hogy hajók szeljék keresztül... Meg kell semmisíteni, el kell pusztítani ezeket az idegeneket, mielőtt a tenger hullámaival elborítanák őseink földjét...

Ez a forrongó hangulat már akkor is megvolt, mikor a Francia Külföldi Társaság megalakult. Aztán idővel, mikor a munka abbanmaradt, mintha a lázas hangulat is lecsillapodott volna. Ám Djerid lakóinak fantáziáját azért egyre tüzelte a terv, mely a sivatag homokját a tenger hullámaival akarja elborítani.

Ez a terv titkos, elfojtott, de olyan halálos keserűségtől megmérgezett ellentállást fejtett ki lelkükben, mely alig volt összeegyeztethető a muzulmán fatalizmussal. S a félbenmaradt építkezés is egyre jobban tüzelte, izgatta e nomád nép képzeletét, mely a fantasztikus alakú, nagy vasvázakban gigantikus állatokat, szörnyű nagy madarakat, mindenféle titokzatos, rejtelmes szörnyetegeket vélt látni és a mesemondók, kikre a keleti faj nagyon is hallgat, fantasztikus regéikkel még jobban belevitték a lelkeket a rejtelmes, titokzatos álmvilágba.

Ezek a mesék egyre jobban és jobban, izgatták a bennszülöttek lelkét, kik immár a mesét kezdték összetéveszteni a valóság világával.

Az elővigyázatos Schaller természetesen nem indult kísérő nélkül a veszedelmes útra. Egy spahi-csapat kísérte a kiváló mérnököt és szolgáját.

A csapatot Hardigan kapitány és Villette hadnagy vezette.

De nehezen is lehetett volna jobb választást találni, mint erre a két kitűnő tisztre bízni a dolgot, kik teljes tökéletességgel ismerték a Djeridet, a sivatagot. Hősies bátorságuk, melynek számos ízben tanujelét adták, akkor tűnt ki legjobban, mikor Hadjart, a tuaregek vezérét elfogták.

Hardigan kapitány élete virágában volt ezidőben, körülbelül 32 éves lehetett. Egyike a legkitűnőbb tiszteknek, okos, bátor férfi. Ám bátorsága sohasem fajult vakmerőséggé, hanem mindig józan körültekintéssel párosult. Hardigan kapitány katona volt a szó legteljesebb értelmében, az ő szemében csak egy pálya volt: a katonai. Nőtlen ember léte - közeli hozzátartozói sem voltak, - a csapat volt a családjá s a katonák a gyermekei. Természetes, hogy a katonák is valóságos rajongással vették körül a derék kapitányt. Mindent várhatott, mindent követelhetett tőlük.

Ami Villette hadnagyot illeti, azt hiszem elég, ha annyit mondunk róla, hogy ő is olyan derék, bátor és megfontolt ember volt, akárcsak kapitánya. Ő is erős, szívós természetű és a legjobb lovasok egyike.

A hadnagy gazdag iparoscsaládból származott és mindenki, ki képességeit és jellemét ismerte, igen szép jövőt jósolt neki.

Villettet éppen akkor hívták vissza Franciaországba, mikor a Hardigan kapitány vezérlete alatt álló spahi-csapatot kijelölték a fontos expedícióra.

Mikor a hadnagy megtudta, hogy szeretett feljebbvalója vezeti a csapatot, elment hozzá és így szólt:

- Hallottam, hogy te fogod Schallert elkísérni, kapitány úr. Nagy kedvem volna veled tartani.
- Nekem is nagy kedvem lenne téged magammal vinni, - felelt Hardigan.
- Nos akkor, úgy gondolom, az lesz a legjobb, ha elhalasztom hazautazásomat.
- De gondold meg barátom, hogy...
- Hidd meg, kapitány úr, igazán mindegy, hogy most vagy két hónap múlva indulok haza.
- Ami azt illeti, hát csakugyan mindegy. Sőt legalább a sivatagra vonatkozó friss értesülésekkel térsz vissza Franciaországba.
- És azonfelül elbúcsúzhatom az algíri chottoktól, mielőtt a tenger hullámai elborítanák.
- És hozzátehetjük, mindaddig, amíg csak Afrika a jó, régi Afrika megmarad a földgolyón. Szó sincs róla, magam is belátom - tette hozzá mosolyogva, - hogy ugyancsak van okod az érzékeny búcsúra.
- Nos hát, kapitány úr, - mondta a fiatal hadnagy - a csapattal tarthatok?
- Igen, fiam, csak figyelmeztetni akarlak, hogy a vállalkozás korántsem veszélytelen, amióta Hadjar kiszabadult és tuaregjei élén újra garázdálkodik...
- De kapitány úr - és a fiatal tiszt arcát forró vérhullám öntötte el - mivel érdemeltem meg, hogy éppen akkor beszélsz le arról, hogy veled tarthassak, mikor valami veszélyesebb vállalkozásról van szó?
- Nem, kedves fiam, - felelt a kapitány megszorítva a derék Villette kezét - nem akarlak én lebeszélni a dologról, hiszen már első szavaidra készségesen beleegyeztem, hogy velünk jöhess. De látod, úgy érzem, kötelességem figyelmeztetni téged, hogy vállalkozásunk nem veszélytelen és éppen most, mikor haza akartál menni...
- Hát csak nem kívánod, kapitány úr, hogy azért, mert egy-két hónappal hamarabb juthatok haza, lemondjak egy ilyen pompás kirándulásról, amit veled együtt tehetek meg? Különben sem bánám, ha a véletlen összehozna bennünket Hadjarral.

Ezzel aztán az ügy el is intéződött. Hardigan kapitánynak nagyon jól esett ez a nagy ragaszkodás és azonfelül tisztában volt azzal, hogy a bátorlelkű, energikus fiatal tiszt jelenléte milyen sokat jelent számára ebben az expedícióban, mikor a sors, vagy a véletlen nagyon könnyen összehozhatja őket Hadjarral és csapatjával.

A két tiszt természetesen megbeszélte az expedíció legapróbb részleteit is. Ami a legénységet illeti, a legmegbízhatóbb és legkitartóbb embereket válogatták ki az útra. Természetesen Nicol őrmester sem hiányzott a csapatból. Hiszen ott volt ő akkor is szeretett kapitánya oldalán, mikor a tuareg vezért annyi emberfeletti erőfeszítés után elfogták.

Nicol őrmester tiszta katonatípus volt, maga a megtestesült, fegyelem és szentül meg volt győződve, hogy a világ is akkor lenne tökéletes, ha az abszolút engedelmesség és katonai fegyelem szigorú törvényei szabályoznák. Ám azért az őrmester szigorú felfogása ellenére sem volt embertelen. Legényei szerették, mert mindegyik gondjában-bajában résztvevett és mindaddig, amíg valaki meg nem sértette a katonai fegyelmet, Nicol őrmester a legnagyobb jóakarattal viseltetett iránta.

Az őrmester szerint persze a világ legszebb, sőt egyedüli szép pályája a katonai volt. Ám ha az őrmester felfogása szerint az ember arra való, hogy a zászlók alatt szolgáljon, ezzel szemben

azt is beismerte, hogy az ember egymagában mégis csak tökéletlen teremtes lenne. A ló nélkülözhetetlen hű társa a katonának és az őrmester több ízben kifejtette legényeinek, hogy a katona csak félember ló nélkül.

- Én vagyok a fej, én gondolkozom, én vagyok a kéz, én harcolok, de a ló a láb és bizony az ember nem sokra megy - ha katona - a maga két lábával.

Az őrmester nagy becsben is tartotta a lovát. Öreg Pajtás, igaz, kitűnő állat volt, híven szolgálta urát és szinte megható szeretettel ragaszkodott hozzá.

Nicol egyébként egyike volt a hadsereg legjobb lövőinek.

- Éles a szeme, biztos a keze, - mondogatták róla bajtársai. Büszkék is voltak Nicol őrmestereikre, különösen Pistache káplár mondogatta elégedetten:

- Ilyen őrmester nincs több, mint a miénk fiúk! Hej, micsoda szeme, meg keze van ennek az embernek.

Pistache káplár Franciaország déli részéből, Provenceból származott és mint a délvidéki franciákat általában, őt is harmónikus, vidám kedéllyel áldotta meg a Teremtő. Idestova hatvan éves már Pistache, de olyan jókedvű, olyan friss, olyan fiatalos, mintha huszonöt lenne. Sohasem rosszkedvű, sohasem elégedetlen, soha senki nem hallotta panaszkodni éhség vagy szomjúság miatt, pedig bizony egy-egy hosszú, fárasztó menetelés után a sivatag forró homokjában, ugyancsak lett volna rá oka.

Az őrmesternek ő volt a kedvence és a két férfit, az idős, de jókedvű Pistachet és a jóval fiatalabb, hallgatag Nicolt csaknem mindig együtt lehetett látni.

Hardigan kapitány az őrmesterrel is megbeszélte az expedíció egy s más részletét. Mindig figyelmesen meg szokta hallgatni okos, józan, megfontolt feleleteit.

Nicol örömmel hallotta az indulás tervét. Akárcsak hadnagya, ő is szeretett volna Hadjarral szembekerülni. Azzal a Hadjarral, aki annyi bajt és pusztulást okozott már, akit annyi fáradozás után végre sikerült elfogni és aki szinte az utolsó órában mégis csak kiszabadult börtönéből.

Természetesen az őrmester magával viszi két derék, hű pajtását, lovát és kutyáját, amelynek ugyancsak kivették részüket a Hadjar elfogatását megelőző küzdelemből.

És Nicol kötelességének tartotta, hogy a két hű állatnak is tudtára adja a nagyfontosságú eseményt.

- No «Öreg Pajtás» nagy újságot hozok neked: útnak indulunk. Úgy biz ám, - mondta az őrmester, mikor Pistache-sal együtt bement az istállóba és megveregette lova nyakát.

És az okos ló, a híres öreg Pajtás, mintha csak megértette volna gazdája szavait, vidáman felnyerített és a kutya, Nagyfogú, amely mint rendesen most is ott lődörgött gazdája nyomában, felcsaholt...

- Úgy bizony, pajtikám, indulunk. - És az őrmester végigsimogatta a kutya okos fejét.

Nagyfogú vidám csaholásba tört ki és fel-felugrott, mintha csak az Öreg Pajtás hátára szeretne felpattanni. Sőt néhanapján meg is történt, hogy a kutya hatalmas ugrással nagy ügyesen a ló hátára vetette magát és öreg Pajtás ilyenkor éppen olyan elégedett volt lovasával, mint a kutya furcsa helyzetében.

- Úgy bizony, útnak indulunk, - folytatta az őrmester a furcsa diskurzust - és pedig már holnap. Remélem, cimborák, ti is kitesztek magatokért, mégpedig derekasan.

S a két állat talán megértette gazdája szavainak értelmét, - mert a ló nyerítésbe tört ki, a kutya pedig még élénkebben csaholt.

- Hát csak rajta, cimborák, ki tudja nem találkozunk-e össze azzal az átkozott fickóval, azzal a Hadjarral, aki kiszökött kezünk közül? Hanem annyit mondok ám, hogy akkor aztán mutassátok meg, hogy kik is vagytok.

Öreg Pajtás türelmetlenül toporzékolt és Nagyfogú szájából dühös morgás tört elő a vidám csaholás helyett. Ha gazdájuk szavait talán nem is, de hanglejtését feltétlenül megértették.

Nicol aztán körülnézett az istállóban, hogy minden rendben van-e és megegyeszer odaszólt a két hűséges cimborának.

- Hát holnap indulunk, te is Öreg Pajtás, te is jó öreg kutyám, Nagyfogú. Holnap.

HATODIK FEJEZET.

Gabestől Tozeurig.

Március 17-én, reggel öt órakor, az expedíció elhagyta Gabest. A nap éppen akkor kelt fel és az első sugarak világában fel-felcsillant az óriási sivatag sárga homokja.

Szép idő volt, könnyű északi szél fújdogált, maga előtt kergetve néhány átlátszó báránnyelűt, melyek szétfoszlottak, mielőtt még az égbolt túlsó oldalára érkeztek volna.

A téli időszaknak már vége volt és Afrikában valami csudálatos rendszerességgel váltakoznak az évszakok.

Az esős évszak, az «ech-ghta», csak január és február hónapban tart. A nagyon szélsőséges hőmérsékletű nyár, májustól októberig. Ilyenkor uralkodnak az északkeleti és északnyugati szelek.

Igy tehát Schaller és a kísérő csapat kedvező időszakban indult útnak. Az expedíció bizonyára véget ér, mielőtt még a szörnyű nyári hőség elkezdődne és így feladatuk befejeződik, mielőtt a legnehezebb évszak, az elviselhetetlen nyár, kezdetét venné.

Gabesnek nem volt kikötője, az ősrégi Tnoupe-öböl úgyszólván teljesen hasznavehetetlen hajózás szempontjából.

A Kerkenath és a Lotophage szigetek között elterülő öblöt nevezték el Kis-Syrtisnek és a Kis-Syrtis éppen olyan félelmetes volt a hajósok számára, mint a Nagy.

A Oued-Melah torkolatánál, - ahol már megkezdték az új kikötő kiépítését - tervezték a csatorna nyílását.

A csatorna első és aránylag rövid része, mely Gabestől a sivatag irányában terült el, nagyon költséges és kiépítése is rendkívül fáradságos.

Ebből a szempontból össze sem lehet hasonlítani a sivatag többi részében elvégzendő munkával. Ugyanis a talaj átlagos magassága, két, átlag ötven méternyi emelkedést kivéve, a száz métert is elérte és a homokos földbe nagy mértékben vegyült a sziklás talaj. Már pedig az ily fajta talajban nagyon lassan, nehezen haladhat csak az ásatás.

Oued-Melahon túl a csatorna Djerid óriási síksága felé tartott.

Az expedíció is ebben az irányban haladt előre.

A csapat élén Schaller mérnök és Hardigan kapitány lovagolt. A két férfit néhány megbízható, kipróbált spahi vette körül. Hátuk mögött jött Nicol őrmester vezetése alatt a katonaság többi része s közöttük természetesen Schaller hűséges szolgája, aki ilyen körülmények között a legkeményebb erőszak sem választhatott volna el gazdájától.

Az útra szükséges elemőzsiát és egyéb nélkülözhetetlen kellékeket öszvérek és tevék szállították.

A kis csapat hátvédjei Villette hadnagy és néhány spahi. Láthatjuk tehát, hogy a legnagyobb elővigyázatossággal mentek előre.

Mivel az expedíció célja az volt, hogy a Francia Külföldi Részvénytársaság építkezését megvizsgálja és pontosan megállapítsa, milyen állapotban van a félbemaradt munka Rharsa chottjáig, és innen Melririg, úgy határoztak, hogy a csapat naponta csak kis utat tesz meg, mert csak így végezhet igazán alapos munkát.

A sivatag homokjában vándorló karavánok néha valósággal csodálatos sebességgel teszik meg a kimért utat és Algír és Tunisz között tíz-tizenkét nap alatt négyszáz kilométert is haladnak. Schaller, aki tisztában volt azzal, hogy nekik nem sebességi rekordot kell csinálniuk, úgy határozott, hogy egy nap tíz-tizenkét óránál nem igen mennek többet.

- Így aztán marad időnk az alapos megfigyelésre, - mondotta Hardigannak. - Azonfelül pedig azt is tekintetbe kell vennünk, hogy a félbemaradt építkezés mentén az utak nagyon rossz állapotban vannak.

Hardigan kapitány helyeslően bólintott.

A két férfit egymás kölcsönös megbecsüléséből származó, komoly baráti érzés kötötte össze.

- Villette hadnaggyal sokat beszélgettünk indulásunk előtt, - mondta Hardigan kapitány. - És mindketten örültünk, hogy még egyszer utoljára megláthatjuk a Djeridet, olyannak, aminek a természet alkotta. És most, ahogy így elnézem ezt a végtelen nyugodt homoksivatagot, alig bírom elképzelni, hogy majd...

- Pedig, hát jó lesz kedves barátom, ha minél előbb behelyezkedel a megváltozott dolgokba. Mert mikor majd újra eljössz ide, teljesen megváltozott képe lesz errefelé a világnak. Ott, ahol kietlen homoksivatag volt, lüktető élet és lázas forgalom...

- Hidd meg barátom, hogy ennek a magánynak is megvan a maga poézise.

- Már amennyiben a kietlen, terméketlen, hasznavehetetlen magánynak poézise lehet, - vetette közbe kissé gúnyosan a mérnök.

- Természetesen nem az efajta matematikusra gondolok, mint te, - felelt mosolyogva a kapitány. - Mert készséggel belátom, hogy a te fantáziádat a számokon és mértani idomokon kívül édeskevés dolog izgatja. Csakhogy a világ sokféle emberből áll ám, barátom, és bizonyára akadnak közöttük olyanok is, akik gyönyörűségüket lelik az óriási homokpuszták szépségében, ha százszor is terméketlenek. És ki tudja, talán lelkük mélyén sajnálják is azt a változást, amit az emberi kéz a természetre majd rákényszerít?

- Nem is tudtam, Hardigan, hogy ilyen költői hajlamok szunnyadnak benned. No, de hát nem kell kétségbeesned. A Szahara magassága legnagyobbbrészt messze meghaladja a Földközi-tenger magasságát és ezért nincs mitől tartanod, lesz alkalmad, még pedig bőven, gyönyörködni szépségében. Mert bizony, ha a dolog másként állna, ha a sivatag geológiai fekvése megengedné, akkor bizony az egész Szahara egészen rövid időn belül arra a sorsra jutna, mint a Rharsától Melrigrig terjedő chottok. Úgy bizony, akkor a gabesi öböltől kezdve, egészen az Atlanti-óceánig, az egész sivatagot a tenger hullámai borítanák el.

- Hát az már igaz, - felelt mosolyogva Hardigan - hogy a mai mérnökök előtt már semmi sem szent. Ha teljesen szabad kezet hagynának nekik, addig fúrnának, építenének, csatornáznának, míg a szárazföld jó részét tenger lepné el, az óceánokat meg biztosan hegyekkel tömködnék be és nem nyugodnának addig, míg jó öreg hepe-hupás földgolyónkból szép síma strucctojás nem lenne, melyet aztán kényök-kedvök szerint lehet vasúti sínekkel behálózni.

A két jó barát nem először vitatkozott már egymással. Mind a ketten annyira különböző szemszögből nézték a dolgokat, hogy ez néha okvetlenül alkalmat adott kisebb vagy nagyobb vitákra. Most is biztosra vehetjük, hogy a hosszú út alatt sok mindenféle dologról egészen másképpen fognak gondolkodni.

Ám ez a körülmény mitsem változtatott barátságuk természetén, az egymás iránt érzett kölcsönös nagyrabecsülésen.

A gabesi oázison keresztül vezető út nagyon kellemes. A növényzet rendkívül dús, mintha a természet az oázisokon akarná kipótolni mindazt, amit a sivatag terméketlen homokjától megvont.

A botanikusok a gabesi oázison 563 fajta növényzetet találtak. Ennek a területnek lakói boldog bőségben élnek. A banánfa ritka ugyan, de a füge, mandula és narancsfák annál nagyobb számban lombosodnak. Ám az egész vidék flórájának jellegét mégis csak a datolyafák adják meg. Djeridet a datolya birodalmának hívják, mivel több mint egymillió datolyafa van ezen a vidéken és húsos, édes, ízletes gyümölcsük a lakosság egyik főtápláléka.

A datolya, narancs, füge és mandulafákon kívül, még a szőlő is igen jelentős gyümölcse ennek a vidéknek.

A szőlővel borított lankák, homokos síkságok egymás után következnek szinte végeláthatatlan messzeségben.

Miután az oázison keresztül vonult a karaván, a Qued-Melah folyása mentén már a teljesen terméketlen pusztaság felé vette útját. A pusztaság felé, melyet majd a nagy csatorna szel keresztül.

Az út első részével nem sok dolga lesz az új részvénytársaságnak, mert itt még teljes épségben megvolt a Francia-Külföldi Társaság építkezése.

Schaller az ő szokott lelkiismeretes, aprólékos módszerével mindent megvizsgált és megállapításairól tüstént jegyzeteket is készített.

- Egészben véve meg vagyok elégedve a dolgokkal, - mondta Hardigannak. - A partvidék lejtősödő részein és a csatorna ágyában lesz majd egy kis munkánk.

- Mennyi a szélessége? - kérdezte Hardigan a félbemaradt csatornára mutatva? - Én körülbelül 80-90 méterre becsülöm.

- Még pedig nagyon helyesen. A szemmértéked igazán pompás, kedves barátom. A csatorna szélessége pontosan 80 méter. Eredetileg ugyan nem tervezték ennyire, mindössze 25-30 méter szélességet kalkuláltak. Ugyanis arra számítottak, hogy a víz sodra majd utat váj magának és a csatorna ily módon kiszélesedik. Ám később annak ellenére, hogy tekintélyes munka és költségtöbbletet jelentett a kanális kiszélesítése, mégis a méretek megnagyobbítása mellett döntöttek. És a Francia-Külföldi Társaság, amint látod, 80 méternyi szélességben építette a csatornát.

- Én most beleképzelem magam abba az időbe, - ami pedig hamarosan elérkezik, mikor Rharsa és Melrir homoklapálya a tenger hullámai alatt lesz.

- Remélem is, - felelt mosolyogva a mérnök. - Persze abban aztán már nem vagyok bizonyos, hogy te is olyan szívből kívánod a terv megvalósulását, mint...

- Nagyon rosszul esnék, ha félreértettél volna az imént, - vágott közbe komoly hangon Hardigan kapitány. - Hidd meg, hogy bár katona ember vagyok, mégis átérzem ennek a nagyszabású koncepciónak egész jelentőségét. Tisztában vagyok azzal, hogy nagy gazdasági fellendülés és a közbiztonság megerősödése lesz a terv megvalósulásának eredménye. Csak úgy-e azt is megérted, hogy nekem, aki bizony hosszú ideje élek errefelé, valahogy szívemhez nőtt az egész vidék és sok szépséget látok még a száraz, terméketlen homokrengetegben is.

És a két jóbarát egy kis vitatkozás után teljes megértésben folytatta útját.

- Hanem, ha jól emlékszem, olyasmit hallottam, - mondta kisvártatva Hardigan kapitány, - hogy legalább is tíz év szükséges ahhoz, hogy a Szaharai tenger elérje a normális nívót.

- Igen, igen, tudom, - felelt Schaller, - sőt sokan még azt az ellenvetést is megkockáztatták, hogy a víz egész egyszerűen elpárolog a csatornán keresztül, míg a Gabesi-öböltől Rharsaig jutna.

- Az én véleményem szerint mindenesetre jobb lett volna, ha a Francia-Külföldi Társaság Roudaire tervét betartja és a csatornát az eredeti 25-30 méternyi szélességre építi. Különösen éppen az első résznél lett volna jobb, ha nem ilyen széles. Ez a nagy szélesség nem is praktikus és azonkívül a munka nagyon költséges is miatta. Hiszen éppen az effajta elszámításokban rejlett a Francia-Külföldi Társaság tragikuma. De hogy a kérdésre feleljek, hát megnyugtathatlak, geológiai kutatásaink bebizonyították, hogy tíz évnyi határidőről szó sem lehet. Öt éven belül már nagy kereskedelmi hajók közlekednek a mai sivatag területén, Gabestől kezdve egészen Melririg.

Az expedíció első napi útja nagyon jól telt el, nem haladtak gyorsan, a csapat mindannyiszor megállt, valahányszor Schaller jelt adott. Körülbelül 15 kilométernyire lehettek Gabestől, mikor öt órákor estefelé Hardigan kapitány kiadta a parancsot és a kis csapat éjszakai pihenőre megállt.

Rögtön tábornok ült a csatorna partjától észak felé, néhány datolyafa árnyékában. A lovasok leszálltak a nyeregből és a lovakat a kanális közelében lévő füves térségre vezették. Itt aztán legelészés közben kedvükre kipihenhették magukat a szegény párák. A fák között patak csörgedezett és a katonák örömmel győződtek meg róla, hogy vize friss és üdítő.

Hamarosan felállították a sátrakat, melyek alatt majd aludni fognak. De az alvás előtti időt természetesen mindenki a szabad levegőn töltötte el.

A vacsorát is a fák alatt fogyasztották el. Schallert, Hardigan kapitányt, meg Villette hadnagyot, a mérnök hűsége szolgája, François szolgálta ki. Mindannyian jóízűen nekiláttak az ízletes húskonzervből, kétszersültből és gyümölcsből álló tápláló vacsorának.

Az expedíció élelmiszerkészlete egyébként olyan bőséges volt, hogy maga a hús- és élelmiszer-konzerv is néhány hétre elegendő lett volna. És ha valamire mégis szükség lenne, Alsó-Tuniszban és Alsó-Algírban, a chottok szomszédságában, könnyen lehet egy s más holmit beszerezni.

Miután a tisztek és a legénység befejezték a vacsorát, Hardigan kapitány kiadta rendeleteit az éjjeli őrökre vonatkozólag. Mert a kapitány sokkal óvatosabb és meggondoltabb katona volt, semhogy kis csapatát őrég nélkül hagyja éjszakára. Nagyon jól tudta, hogy a tuaregekkel szemben állandóan résen kell lenniök. Annál inkább, mert a tuaregek vezére kiszabadulása óta bizonyára merészebb és vállalkozóbb szellemű, mint valaha.

Ám az éjszaka a legteltjesebb nyugalomban telt el. Csak távolról hallatszott néha-néha a sakálók tompa üvöltése és a keselyűk vijjogása.

Öt órákor reggel mindenki talpon volt és öt óra tíz perckor a rendszerető François, Schaller inasa, már meg is borotválkozott a sátor tetejébe tűzött kis tükör segítségével. A lovakat összeretelték, a sátrakat felszedték és a kis csapat csakhamar nekiindult az útnak. Éppen olyan sorrendben haladtak, mint az előző napon.

A csatorna partja mentén haladtak, mely errefelé már korántsem volt olyan magas, mint Gabes közvetlen közelében, a Gabesi-tengerből szomszédságában.

Miután a talaj puha, homokos, biztosra lehetett venni, hogy a víz erős sodrával szemben csak csekély ellenállást fog kifejteni. Úgy ahogy annak idején Roudaire, most pedig Schaller és még sok kiváló mérnök tervezte, a víz sodra majd kiszélesíti a saját erejéből a kanálist. Igen,

erre számítottak a mérnökök és ettől féltek az okosabb bennszülöttek, mert így aztán a tenger hullámai még hamarabb és kevesebb munka eredményével árasztják majd el a sivatagot.

Schaller alaposan megvizsgálta a csatornát. Meg volt elégedve a vizsgálat eredményével. A kanális medencéje ugyan nem volt annyira puha, mint a nagy tuniszi shebkhában, ahol a rendkívül omlós talaj nagyon megkönnyíti a munkálatokat, de azért a dolgok állapota itt is minden tekintetben kielégítő.

A vidék egyhangú, terméketlen és sivár. Csak itt-ott szakította meg egy datolyaliget ezt a nagy kopárságot.

A kis csapat nyugati irányban tartott, hogy mindig a csatorna mentén haladva, elérje Fedjedj medencéjét és a medence közelében lévő La Hamma községet. (Ezt a községet nem szabad összetéveszteni azzal a hasonlónevű várossal, mely Rharsa legkeletibb pontján fekszik és ahová az expedíció csak a Fedjedj és a Djerid átvágása után szándékozott elmenni.)

A Hardigan kapitány vezénylete alatt álló kis csapat, a csatornától déli irányban, La Hammában telepedett le, éjszakai pihenőre, március 18-án.

A környékbeli községek jobbadán mind egyformák az oázisok közepette. Maguk a városkák földsáncokkal vannak körülvéve, hogy a lakosok meg legyenek védve a nomádok támadásai és a nagy afrikai saskeselyűk ellen.

La Hamma lakossága néhány száz bennszülöttből állott. A bennszülöttek között néhány francia ember is akadt. Az erődben - a község közepén fekvő egyszerű épületben, a bennszülött katonaság tartózkodott.

A spahikat nagyon barátságosan fogadták a községben. A katonák hamarosan szétoszlottak az egyszerű arab házakba. A mérnököknek, Hardigan kapitánynak és Villettenek pedig egy francia ember ajánlotta fel vendégszeretetét. Hardigan kapitány első dolga volt, hogy miután a szokásos udvariassági szólásmondásnak eleget tett, Hadjar felől kérdezősködött. Ám a tuareg vezérnek mintha nyoma veszett volna, senki sem tudta, hol, merre lehet? Annyi biztos, hogy La Hamma környékén nem járt. Általában az emberek azt hitték, hogy a tuareg vezér börtönéből kiszabadulva, az algériai chottok felé tartott és megkerülvén a Fedjedj-et, a déli tuareg törzsek között talált menedéket.

Csak egyetlenegy la hammai lakos beszélte el, amit Tozeurben rebesgettek, hogy Djemmát látták a város környékén, de aztán hamarosan eltűnt és senki sem tudja, merre?

Mi azonban jól tudjuk, hogy mikor a tuaregek vezére börtönéből kimenekült, csak pár percet volt együtt édesanyjával, a felkantározott paripákon aztán elvágtatott a sivatagba, Djemma pedig egészen más úton menekült.

Tizenkilencedikén reggel az ég kissé borús és így az idő is hűvösebb volt. Hardigan kapitány kiadta a parancsot az indulásra. Harminc kilométert tehettek meg. (Körülbelül ilyen távolságban volt La Hamma Gabestől.)

Most még körülbelül ugyanekkora út volt hátra a Fedjedj-ig.

Közvetlenül, mielőtt La Hammába érkeztek volna, Schaller kénytelen volt kissé letérni a csatorna útvonaláról. Most aztán megint szorosan a csatorna mentén maradtak.

A következő napok alatt a kis csapat állandóan a csatorna mellett haladt. A mérnök megállapította, hogy a talaj néhol túlfolyó lágú és kevésbé ellentálló. Ezen a vidéken gyakran megtörténik, hogy az áószerszámok önsúlyuk alatt belemélyednek a laza talajba. Már pedig ami a szerszámmal megtörtént, az az emberrel is megeshetik.

Ez a tuniszi shebkha a legkiterjedtebb valamennyi között.

Maga a csatorna Fedjedjen keresztül, Mtocia városán át, La Hammán túl tartott. A megépítendő új kanális aztán a 153-ik kilométertől kezdve, dél felé kanyarodik.

Kiváltképpen érdekes megfigyelni ezeket a medencéket, melyek «*shebkha*» és «*chott*» néven ismeretesek. Djeribről és Fedjedjről, erről a két nagy medencéről, melyeknek még közepében sincs víz, Schaller, csak úgy lovaglás közben, a következőket mondta a kapitánynak és Villette hadnagynak, ki utólérte őket.

- Ennek a két medencének vízkészlete szabad szemmel nem látható, mivel a víz felett vastag, sót tartalmazó földréteg van. Csupán ez a talajréteg választja el a vizet a felszíntől. Ez a két medence valóságos geológiai remekmű. Figyeljétek csak meg a lovak járását. Milyen furcsán visszhangzik lépésük zaja. Mintha csak egy boltív felett járnának.

- Úgy bizony, - felelte a hadnagy és ki tudja, egyszer csak megindul lábunk alatt a talaj és...

- Mindenesetre elővigyázatosnak kell lenni, - felelt Hardigan kapitány. - Már többször is lelkére kötöttem a fiúknak, hogy vigyázzanak, mert gyakran megesett, hogy a medence alacsonyabb részein a víz egyszerre hirtelen a lovak sügyéig szökött fel.

- Úgy van, hasonló eset történt Roudaire kapitánnyal is, mikor expedícióját vezette. És még több karaván is szerencsétlenül járt ezen a vidéken.

- Szóval a vidék nem tenger és nem tó, de azért szárazföldnek sem nevezhető, - mondta Villette hadnagy.

- Ami Djeridben hiányzik, - magyarázta a mérnök, - az megvan Rharsában és Melrirben. Ugyanis a rejtett vízmennyiségen kívül ezekben a chottokban még sok vizet találhatunk, még pedig a tenger szintjén alul és így ez a vidék alkalmas arra, hogy a tenger vizével elöntessük.

- Igazán kár, - mondta elgondolkozva Hardigan kapitány - hogy ez a vidék ebből a szempontból egyáltalában nem jöhet számításba. Körülbelül harminc kilométernyi hosszúságú csatorna elegendő lett volna, hogy a Gabesi-öböl hullámain ide vezessük, és akkor néhány év múlva a Szaharai-tengeren hajózhatnánk.

- Bizony kár, hogy ez a grandiózus terv megvalósíthatatlan, - felelt a mérnök. - Egyrészt aránylag csekély költségbe kerülne, másrészt az új tenger terjedelme éppen kétszerese volna annak, mint amilyenek mi tervezzük. Vagyis 720 ezer hektár helyett egymillió ötszáz ezer hektárunk lenne. De hogyha megnéznék ennek a vidéknek a térképét, akkor láthatnátok, hogy a Fedjed és Djerid jóval magasabban fekszik, mint Rharsa és Melrir, pedig ez utóbbira sem lehet egészen ráereszteni a vizet.

- De viszont elképzelhetetlennek tartja-e a modern tudomány, - kérdezte a hadnagy - hogy ez a puha, laza talaj idővel még lejjebb süllyedjen? Én azt hiszem, hogy ez annál inkább feltételezhető, mert végre is a csatorna vize bizonyos idő múlva meg fogja dolgozni a talajt és ki tudja, hogy egy-két vagy néhány évtized múlva egész Algíria és Tunisz déli része valami hirtelen, vagy lassú változás folytán nem változik-e át tengermedencévé? És akkor a Földközi-tenger keletről nyugatra elöntené az egész területet...

- Villette barátunknak ugyancsak élénk fantáziája van, - mondta Hardigan kapitány. - Még a legvénebb mesemondó arabon is túltesz.

- Istenem, kapitány uram, szeretek tervezgetni, - nevetett a hadnagy.

- És mi a te véleményed, kedves barátom? - fordult Hardigan kapitány a mérnökhöz.

- Én, őszintén szólva, csak tényekre, pontos megfigyelésekre, vagy reális kalkulációkra szeretek támaszkodni. Ám igaz, hogy minél többet tanulmányozom ezt a vidéket, annál jobban konstátálom, hogy milyen különös a talaja... És nem lehetetlen, hogy a közeli, vagy távoli jövőben olyan változások rázkódtatják meg ezt az egész tájat, melyek tudóst és laikust egyaránt bámulatba ejtenek. De addig is elégedjünk meg azzal, hogy Roudaire kapitány grandiózus tervét megvalósítsuk.

Miután Limagnesben, Seftimiben, Bou-Abdallahban hosszabb-rövidebb stációkat tartottak, az expedíció elérkezett március 31-én Tozeurba és ezzel befejezte az első csatorna átvizsgálását.

HETEDIK FEJEZET. Tozeurtól Neftáig.

- Hát megérkeztünk a datolyák hazájába, - mondta Nicol őrmester Pistachenak. - Úgy bizony, ez a vidék a datolyák országa és ha lovam, Öreg Pajtás, meg a kutyám, Nagyfogú, beszélni tudnának...

Amint láthatjuk, az őrmester rendkívül sokat adott két cimborájának, kutyájának, meg lovának véleményére.

- Én ugyan nem sokat törődöm a datolyák hazájával, - felelt a mindig jókedvű Pistache. - Előtte datolya csak datolya és teljesen mindegy, hogy Gabesben szedték le a fáról vagy pedig Tozeurben? Fő az, hogy jóízű, édeshúsú legyen... Nincs igazam, François úr?

Schaller szolgájának rendkívül nagy volt a tekintélye. A katonák sohasem szólították volna másként, mint «úrnak». - Egyébként gazdája is mindig a legudvariasabb hangon beszélt vele és szinte elképzelhetetlen volt, hogy ezzel az udvarias, de kimért, feszes emberrel, ki másoknak mindig megadta a kellő tiszteletet, bárki is más hangon beszéljen.

Pistache kérdésére most is szokás szerint udvariasan válaszolt:

- Nehezen tudnék határozott ítéletet mondani. Én, őszintén szólva, nem vagyok nagy híve a datolyának. Az arabok számára való ez a gyümölcs, de a magamfajta normandiait nagyon kevésbé lelkesíti.

- François úr ugyancsak válogatós, - jegyezte meg az őrmester. - És milyen lenéző hangon nyilatkozik a datolyáról. «Az arabok számára való.» Sajnos, ők sem tudják kellőképpen megbecsülni ezt a pompás gyümölcsöt, melyért én bizony szívesen odaadnám a mi almánkat, körténket, barackunkat.

- Hej, pedig az sem megvetendő étel, - sóhajtott fel vágyakozón Pistache és csettintett a nyelvével, ahogy visszagondolt az otthoni gyümölcsök ízére.

- Mindenesetre ajánlom, François úr, - folytatta Nicol - hogy kóstolja meg az itteni datolyát. Én bizonyosra veszem, hogy a pompás gyümölcs, ahogy amúgy frissiben szedjük le a fáról, ízleni fog. Kitűnő gyümölcs a datolya és néha-néha azt hiszem, hogy Ádám apánkat, illetve Éva anyánkat sem almával, hanem datolyával csábította el az ördög.

Pistache, aki általában osztani szokta feljebbvalója véleményét, helyeslően bólogott.

- És nehogy azt higgye François úr, - folytatta az őrmester - hogy én egymagam állok ezzel az ízlésemmel, Hardigan kapitány úr éppen úgy lelkesedik érte, akár csak jómagam, Öreg Pajtásról és kutyámról, Nagyfogúról nem is beszélek, pedig higgye meg, hogy ők ketten, ez a ló, meg ez a kutya, ugyancsak tudják, hogy mi a jó.

- Hogyan? - kérdezte François meglepetten - a kutya és a ló?...

- Élnek-halnak a datolyáért. Már három kilométernyi távolságból megérik a datolyák szagát és majd meglátja, hogy holnap a datolyaligetekben milyen lakmározást csapnak.

Nicol őrmester nem túlzott. Az egész vidéken, különösen pedig Tozeur környékén a legpompásabb datolya terem, még pedig óriási mennyiségben. Az ország legfontosabb, legtöbb hasznathajtó terménye a datolya és számos karaván keresi fel Tozeurt és környékét, hogy a pompás gyümölcsöt elszállítsák s búzát, árpát, lent és minden fajta más nyers és készárút hozzanak érte cserébe.

Így tehát érthető, hogy a vidék lakossága nem jó szemmel nézte a Szaharai-tenger építésének tervét. Ugyanis azt állították, hogy a tenger vize átszivárgás folytán nedvessé teszi a talajt és így aztán a datolyatermés nem lenne olyan bőséges és a gyümölcs is vesztené kitűnő minőségéből. Hiszen éppen a száraz, meleg időjárás folytán olyan ízletes ezen a vidéken a datolya. A talaj minősége megváltozásával tehát a lakosságot érzékeny veszteség sújtaná.

Vajjon volt-e valami alapja a bennszülöttek félelmének? Amint tudjuk, erről a kérdésről megoszlottak a vélemények. A komoly tudósok köre általában azt hangoztatta, hogy az esetleges átszivárgás okozta kár olyan minimális lesz, hogy számba sem jöhet az óriási gazdasági előnyök mellett, melyeket a Szaharai-tenger biztosítana az egész vidék számára.

Ám annyi biztos, hogy a bennszülöttek elkeseredetten tiltakoztak a belföldi tenger terve ellen és nem lehetett tudni, hogy ez az elkeseredett hangulat mikor csap át valami lázadásba?

A kis expedíció tehát elérkezett Djerid közepe tájára.

A tuniszi Djerid legjelentősebb városai: Gafsa, Tameghza, Médas, Chebika, Nefzaoua és Tozeur, ide tartozik még egypár nagy oázis: Nefta, Oudaine és La Hamma.

Az expedíció keresztül akarta szelni a Djeridet, hogy Schaller alaposan megvizsgálhassa a Francia-Külföldi Társaság oly hirtelenül félbehagyott építkezését.

Tozeurnak 10.000 főnyi lakossága van. Körülbelül ezer hektár földet művelnek meg. Az ipar maga igen kezdetleges. Takarók, szőnyegek és burnuszok készítésén kívül úgyszólván semmi mással nem foglalkoznak.

Ám a város azért mégis élénk kereskedelmi központ, mert a karavánok valósággal előzőnlik, hogy a datolyatermés nagy részét elszállítsák és mindenféle más csereárukat hozzanak érte. Milliós és milliós kilogramm datolyát szállítanak itt el.

A lakosság meglehetősen művelt. Körülbelül hatszáz gyerek él az oázison és számukra tizenhét iskolát tartanak fenn.

Sem Hardigan kapitány, sem Villette hadnagy nem látta még soha Tozeurt. Így természetesen az volt első dolguk, mielőtt a városba érkeztek, hogy keresztül-kasul járják s alaposan szemügyre vegyék mindent.

A két barát úgyszólván egész napon át a város utcáit rótták.

Tozeurben van néhány igazán stílusos, színes téglából épült szép épület, egy-két festői tér. A művészi szépjért lelkesülő utazó szemét sokkal jobban gyönyörködtetik ezek az épületek, fáktól szegélyezett utcák és szép terek, mint a római uralom régmúlt évszázadából fennmaradt romok, melyek Tozeurben igazán jelentéktelenek.

A megérkezés utáni napon Hardigan kapitány szabadságot adott a legénységnek és a két altisztnek. Egész nap teljesen szabadon járhattak kelhettek, csak éppen délből és este kellett jelentkezniük. De kora reggel mindnyájukat figyelmeztette, hogy lehetőleg maradjanak a város közelében, mert mindannyiuknak igenis számolni kell azzal a feszült hangulattal, mely az arabokat a Szaharai-tenger munkálatai miatt elfogta.

Magától értetődik, hogy Nicol őrmester és Pistache káplár egész nap együtt sétált. Öreg Pajtást a gazdája elhelyezte az istállóban, de a kutya állandóan ott csatangolt mellettük, hűségesen nyomon követve gazdáját.

A katonák nagy része elment a tozeuri nagy vásártérre. Ez a város legélénkebb, legforgalmasabb pontja. Az elárusítók a könnyű szövetből vagy fonott gyékényből készült sátrak alatt üldögélnek, hogy a nap melege ellen védve legyenek, áruik pedig a sátor előtt, részint pedig a sátorban fekszenek.

A derék őrmesternek és Pistache káplárnak első dolga volt, hogy a vásártéren felhajtottak egy-két pohár pálmabort. Mert ebben az egy dologban aztán teljesen megegyezett a két barát ízlése: mértékletesen ugyan, de mind a ketten szerették az itókát.

A pálmabor a bennszülöttek kedvenc itala. Ők «lagmi»-nak nevezik ezt az italt. A pálmafából készítik. Vagy levágják a pálma koronáját, de miután ebbe a fa belepusztul, ezt az eljárást ritkábban alkalmazzák. Rendszerint csak bemetszenek a fába és a kicsurgó levét gondosan felfogva, pálmaborként értékesítik.

- Őreg Pistache-om legszebb tulajdonság a mértékletesség, - jegyezte meg az őrmester, mikor káplárja már a nagyon sokadik pohárnál tartott. - Hiszen tudod te is, hogy milyen kutya erős ez ital.

- Ó, őrmester úr, a datolyabor sokkal, de sokkal erősebb, - felelt ártatlan képpel Pistache, akinek kitűnő és alapos ismeretei voltak ezen a téren.

- Hát ebben igazad van, de azért jó lesz, ha csínján bánsz a pálmaborral. Ez is erős ital és bizony az ember feje könnyen megszédül bele.

- Legyen, nyugodt, őrmester úr, vigyázok én magamra. Lássa, ezek az arabok itten, ezek jócskán felhajthattak, hiszen alig állnak a lábukon. Mondhatom, ugyancsak rossz példával járnak elől a legénységnek. Mert az én véleményem, őrmester úr az: hogy inni ihatik az ember, csak arra kell vigyázni, hogy józan maradjon.

Pistachenak igaza volt. Neki ugyan egész életében soha úgy meg nem ártott az ital, mint azoknak a bennszülötteknek, akik dülöngözve, alig állva lábaikon, elmentek mellettük.

A káplár meg is jegyezte:

- Én mindig azt hittem, hogy Mahomed megtiltotta az ivást.

- Úgy van, Pistache, mindenféle italtól, bortól eltiltotta őket, a lagmi kivételével.... Ezt az egyet nem tiltja a Korán.

- No és amint látjuk, az arabok ugyancsak élnek is az engedéllyel.

Hardigan kapitány és Villette hadnagy időközben tovább folytatták sétájukat a városban és környékén.

Ez az oázis egyike a legszebb, legtermékenyebb, legdúsabb növényzetű vidékeknek. Datolya- és pálmaligetek váltakoznak egymással, az utakat mindenütt magasba szökellő dúslombú fák szegélyezik. Hardigan kapitány és barátja ámulva álltak meg egy magas pálmafa mellett, melynek árnyékában középmagas olajfa lombosodott. Az olajfa alatt fügefa, a fügefa alatt dús szőlőtőke s a szőlőtőke kacsai elnyúlnak a dúsan tenyésző zöldségek közé.

Mikor estefelé kissé fáradtan, de jókedvűen hazatértek kóborlásukból, Tozeur parancsnokához mentek vacsorázni. A vacsorára Hardigan kapitányon és Villette hadnagyon kívül természetesen Schaller is hivatalos volt. Vacsora közben és utána élénk társalgásba kezdett a négy férfi és beszélgetésük nemsokára rátért arra a nagy munkára, mely a mérnököt és a két tisztet tulajdonképpen idehozta, - a Szaharai-tenger tervére.

A vendéglátó gazda, aki állásánál fogva közvetlen érintkezésben volt az arabokkal, sok érdekes dolgot beszélt erről a kérdésről.

- Sajnos, nagyon is igaz, hogy az arabok egyenesen kétségbe vannak esve a Szaharai-tenger terve miatt. Egyáltalán nem akarják elismerni, hogy ennek a tervnek megvalósulása milyen óriási előnyt jelentene az egész lakosság számára. Volt alkalmam, hogy személyesen is meggyőződjem erről az elkeseredett hangulatról. Ugyanis több ízben beszélgettem néhány arab vezetőférfival. Nos hát - sajnos - az a helyzet, hogy egy-két ember kivételével úgyszólván mindenki ellenséges érzelmekkel tekint a terv elé. Legfőként attól tartanak, hogy a Szaharai-tenger következtében az időjárás is megváltozik és a klíma változása majd nagy kárt tesz az oázis datolyatermésében. Már pedig ők azt hangoztatják, hogy ez aztán egyenesen végzetes lenne rájuk nézve. Természetesen igyekeztem őket tőlem telhetőleg megnyugtatni. Elmagyaráztam nekik, hogy a legkiválóbb, leglelküismeretesebb szakemberek bizonyították be, hogy ez az aggodalom teljesen hiábavaló, felesleges. De hát ezeknek ugyan hiába beszél az ember. Az arabok makacsok és továbbra is csökönyösen kitartanak a mellett, hogy ez az átalakulás tönkreteszi őket.

- És nem gondolja, parancsnok úr, hogy ez az elkeseredett hangulat, ez a makacs ellenkezés főként a nomád törzsek lelkét fűti? - kérdezte Hardigan kapitány.

- Kétségkívül, kapitány úr, hiszen nekik áll leginkább érdekükben, hogy a terv ellen küzdjenek. Mert annyi biztos - ezt természetesen ők maguk tudják a legjobban, - hogy a Szaharai-tenger következtében a nomád törzseknek, a sivatag kóbor urainak életmódja teljesen átalakulna... A tuaregek a terv legelkeseredettebb ellenségei. Ami nagyon is érthető, mert ha a sivatag egy részét elönti a tenger, lényegesen csökken a karavánok száma, kevés alkalom nyílik a karavánvezetésre és még kevesebb a fosztogatásra, ami pedig ezeknek az embereknek úgyszólván főfoglalkozásuk. Szóval, a Szaharai-tenger tervének megvalósulásával a nomád törzsek kénytelenek lennének - ha mindannyian nem is, de legalább nagyrésztben - letelepedni és azért tiltakoznak olyan elkeseredetten, hogy a sivatagot elöntsék a tenger hullámai.

- És a nomád törzsek befolyása olyan nagy a többi arabokra is? - kérdezte Villette hadnagy.

És aztán hozzátette:

- Meg vagyok győződve, hogy mindannyiunk nevében beszélek, mikor azt mondom, hogy parancsnok úr véleménye valamennyiünket a legnagyobb mértékben érdekel.

- Úgy van, úgy van! - hagyta helyben Hardigan kapitány és a mérnök. És Schaller még hozzátette:

- Hiszen egyikünknek sem volt alkalmunk olyan közeli érintkezést tartani fenn a bennszülöttekkel, mint éppen önnek.

- Azt hiszem, nagyon is túlbecsülik véleményemet. Viszont tagadhatatlan, hogy állásomnál fogva gyakran érintkezem a bennszülöttekkel. Amennyire én meg tudom ítélni a dolgokat, a helyzet a következő: A nomád törzsek állandóan izgatják a többi arabot. Gyászos és fenyegető képet rajzolnak a jövőről, mikor majd az arab törzs lassanként elpusztul. Nem is lehet másként, - mondogatják - hiszen felhagytunk őseink életmódjával. Vad és fanatikus gyűlöletet ojtanak beléjük minden ellen, ami az ősi életmódot veszélyezteti. Mindez a sok háborgó, forrongó indulat a mohamedán fatalizmus következtében még most a lelkek mélyén lappang, de nem tudhatjuk, hogy melyik pillanatban tör majd ki? Ismétlem, ezek az emberek a Szaharai-tengerben csak valami elemi csapást látnak, mely megfosztja őket kedves sivatagjuktól. Hiába minden beszéd, minden magyarázat, ők nem hisznek el semmit és csökönyösen megmaradnak a maguk igaza mellett. Szentül meg vannak győződve, hogy a sivatagot elborító tenger előbb-utóbb valami nagy szerencsétlenséget hoz majd rájuk és a babonásabbak azt hiszik, hogy az európaiak a dzsinekekkel szövetségbe léptek az ő megrontásukra.

Sajnos, a vendégek jóformán mindazzal tisztában voltak már, amit most a parancsnok vacsora után elmondott. S ezek a szavak csak megerősítették őket abbeli hitükben, hogy a legnagyobb elővigyázatossággal és éberséggel kell előre menniük. Ők tulajdonképpen azt szerették volna, megtudni, hogy a nomád törzsek hangulata olyan feszült-e, hogy a forrongás már a közel jövőben is kitörhet?

- Erre a kérdésre nem tudok határozott feleletet adni, - jelentette ki a parancsnok. - Annyi bizonyos, hogy mindeddig néhány jelentéktelen eset kivételével sem a tuaregek, sem más nomád arab törzs támadása nem fenyegette még a csatornát. Tudtommal ennek az is egyik oka, hogy a babonás arabok közül sokan azt képzelik, hogy Cheitan, a muzulmán ördög keze játszik szerepet a kanális építésénél, de szentül bíznak abban, hogy valami felsőbb isteni hatalom majd csak megakadályozza, hogy Cheitan átkozott munkája elkészüljön. De ismétlem, határozott választ nem tudok adni. Mert ez a nép oly kitűnően ért a képmutatáshoz és a mellett annyira zárkózott is, hogy szinte lehetetlen nekünk, európai embereknek gondolataikat, érzésvilágukat igazán megismerni. Egy-két dolog kivételével mindaz, amit tudunk felőlük, alapjában véve nem más, mint találgatás; a sötétben vagy legalább is félhomályban való tapogatódzás.

S a vendéglátó gazda és a vendégek néhány percre mindannyian komor gondolatokba merültek.

Aztán a parancsnok törte meg a csendet:

- Lehet az is, hogy jelenleg várakozó álláspontra helyezkedtek. Lehet az is, hogy a babonás tömeg sohasem fogja megtámadni azt a csatornát, melyet a Cheitan művének tart... De megtörténhetik, hogy arra várnak, mikor majd az új vállalat új munkásokkal megkezdí a félbehagyott építkezést.

- És akkor? - kérdezte Schaller.

- Nos, akkor megtörténhetik, hogy a nomád törzsek szövetkeznek és együttes erővel támadják meg a csatornát. Ismétlem, ez mind csak az én egyéni véleményem, mely a bennszülöttek ellenséges érzelmein kívül, semmiféle más bizonyosságra nem támaszkodik. Miután a nomád törzsek erősek és vakmerők, könnyen megeshetik, hogy a munkásokat szétkergetve, tönkreteszik az egész csatornát.

Schaller a fejét rázta.

- Engedje meg parancsnok úr, hogy ellentmondjak önnek. A csatorna tönkretévése sokkal nagyobb munka a megépítésénél.

A beszélgetés aztán azokra a lehetőségekre terelődött, melyeket Tunisz és Algír számára a Szaharai-tenger jelentene. Természetesen Schaller vitte a szót és a két spahi tiszt, meg a házigazda figyelmesen hallgatta a mérnököt. Hiszen tudták ők mindannyian, hogy amit ez az ember mond, az nem fantazmagória, hogy minden egyes mondata komoly, tudományos igazságokon alapszik, hogy minden egyes szaváért viseli a felelősséget.

Később aztán Hardigan kapitány a tuaregek vezére felől érdeklődött.

Ám a parancsnok édes-keveset tudott a hírhedt tuareg vezérről.

Hadjar szökésének híre természetesen hozzájuk is eljutott és a bennszülött törzsek közepette legalább akkora izgalmat keltett, mint annak idején elfogatása. Tozeur környékén minden valószínűség szerint nem járt Hadjar, a parancsnokság emberei közül legalább is senki se tudott róla. Általában, az emberek azt rebesgetik, hogy egy nagy tuareg csapat a Rharsa és

Melrir chottja között elterülő csatorna felé vonult. Minden valószínűség szerint vezérük is velük van.

- És gondolja parancsnok úr, hogy ezek a hírek meg is felelnek a valóságnak? - kérdezte Hardigan kapitány.

- Én azt hiszem, hogy igen. A híreket ugyanis meglehetősen biztos forrásból kaptam.

- Nos, annyi biztos, - jelentette ki Schaller - hogy ha a tuaregek megkísérelnek valami támadást, minden valószínűség szerint a Melrir chottjához vezető csatornát fogják elsősorban megrohanni.

- Miért? - kérdezte a hadnagy.

- Azért, mert Melrir elvesztése sokkal jobban izgatja őket, mint Rharsáé. Ugyanis Rharsa területén nincs egyetlenegy jelentősebb oázis, míg Melrir területén bizony néhány igen termékeny oázist pusztítanak majd el a tenger hullámai. Így hát emberi számítás szerint Melrirt akarják majd elsősorban megvédeni. Ha tehát egyáltalán megtámadnak valamit, úgy az a Melrir chotthoz vezető csatorna lesz. Illetve a csatornának az a része, mely Rharsat Melrirrel összeköti.

- Remélem, hogy Hadjar nem fog sokáig garázdálkodni, - mondta aztán Villette hadnagy. - Egyszer már elfogtuk és én szentül bízom benne, hogy másodszor is csak elcsípjük. Akkor aztán lesz rá gondunk, úgy-e kapitány úr, hogy jobban vigyázzanak rá, mint Gabesben, addig, amíg a hadbíróság halálra nem ítéli.

- Bizony, mi ittlakó franciák mindnyájan kívánjuk, hogy ez a veszedelmes ember minél előbb ártalmatlanná váljék. Annál is inkább, mert ennek a Hadjarnak óriási befolyása van nemcsak a maga törzsére, de a többi nomád törzsekre is. Ha van valaki, akkor ő az, aki ezeket a törzseket fel tudja lázítani... Már magában azért is áldásos lesz a Szaharai-tenger, mert megszabadít bennünket a bennszülöttek veszedelmes portyázásától és fosztogatásaitól.

Tozeur Neftától huszonöt kilométernyire fekszik. Schaller úgy tervezte, hogy ezt az utat két nap alatt fogja megtenni, az éjszakát pedig a csatorna egyik partján fogja eltölteni.

Ezen a vidéken a munkálat teljesen befejeződött és aránylag még igen jó állapotban volt. Ezt a vidéket Roudaire kapitány tervével ellentétben lakóinak nagy meglepődésére, nem fogja a víz elönteni, mert amolyan szigetféle lesz a Djerid és Rharsa között.

Miután megköszönték a szíves vendéglátást, mindnyájan nyugovóra tértek és másnap, már kora hajnalban fel akartak kelni, hogy útjukat folytassák.

Április elsején a kis csapat elhagyta Tozeur városát. Nem volt túlságosan nagy meleg, ám az időjárás felette váltakozónak mutatkozott. Mivel Tunisznak ebben a részében nagy ritkaság a nagy eső, ezért utasaink is nyugodtan indultak útjukra.

Először Berkouk-oued partjait követték. A folyón több helyen híd vezetett keresztül. A hidak többnyire a régi római építkezések maradványai. Végtelen, sárga homokpuszta terült el nyugat felé. Sívár homoktenger, ahol hiába keresett volna ember vagy állat menedéket a nap perzselő tüze ellen... Szerencsére a forró nyári évszak még nem köszöntött be s egyébként is fellegek borították a tropikus eget és így a hőség korántsem volt elviselhetetlen.

A sivatag teljesen sívár, terméketlen. Növényzete egyedül valami hosszú, gyérlevelű bokor, melyet a bennszülöttek drissnek neveznek. Ez a növény azonban felette hasznos, mert a sivatagban vándorló tevék szívesen fogyasztják.

Az első nap minden különösebb esemény nélkül telt el. Néhány bennszülött csapat mutatkozott ugyan a csatornától északra, de ezek, úgy látszik, nem mertek vagy nem akartak közelebb jönni és így az expedíció Hardigan kapitány vezetése alatt nyugodtan masírozhatott tovább.

Másnap, április 2-án, az időjárás ugyanolyan volt, mint az előző napon. De mikor közelebb értek az oázishoz, a talaj lassanként termékenyebb lett. Itt is, ott is kis patakok csörgedeztek és a víz partján mindenütt dús, friss növényzet zöldelt.

Amint előrehaladtak, egyre dúsabb, egyre bujább lett a növényzet. Olaj- és fügefaligetek és dúslombú akácok üdítették fel a katonák szemeit.

Az állatvilágot ezen az oázison főként az antilópok képviselik, amelyek most a kis csapat megérkezésekor sebesen menekültek mindenféle irányban.

Nicol őrmester kutyája, Nagyfogú, rögtön afféle kis szóváltásba keveredett a fákon ugráló majmokkal és antipatiájának ugyancsak hangos csaholással adott kifejezést.

Az oázison vadállatok is vannak, s köztük legfélelmetesebb az oroszlán. Ám mialatt a munkások a csatorna kiépítésén dolgoztak, a veszedelmes vadak visszavonultak egészen az algíri határig s a Melrir közelében levő pusztaságig.

Így tehát az oroszlánok támadásától nem kellett tartani, de azért a kis csapat útja korántsem volt veszélytelen. Állandóan a legnagyobb elővigyázatosságra volt szükség a rengeteg csörgőkígyó és skorpió miatt. Ezek a nagyon veszedelmes hüllők valósággal tömegszámra nyüzsögnek Rharsa közelében. A kígyók olyan rettenetesen elszaporodtak ezen a vidéken, hogy egyes helyeken ember nem is élhetne miattuk.

Így az esti táborozásnál Schaller mérnök és Hardigan kapitány figyelmeztette az embereket, hogy lefekvéskor mindenki nagyon elővigyázatos legyen.

Nicol őrmester bizony alig merte behunyni a szemét, de lova, Öreg Pajtás, mint mindig, most is pompásan kipihente magát. Szóval az egész éjszaka minden különösebb esemény nélkül telt el.

Másnap hajnalban felszedték a sátrakat, az expedíció Hardigan kapitány vezetésével még mindig délnyugati irányban haladt. Ez volt a csatornairány is Tozeurtól kezdve. A 207-ik kilométernél a csatorna északi irányba kanyarodott és a kanyarulat után az expedíció déli irányban fog haladni.

Délután megérkeztek Neftába. Ha Rharsa keleti részén át lehetett volna vezetni a csatornát, a munka körülbelül 15 kilométernyivel rövidebb lenne. Ám ez az eshetőség igen nagy akadályokba ütközött. Ugyanis mielőtt a csatorna Rharsa keleti részéhez érne, rendkívül kemény, sziklás talajon kellene a munkásoknak keresztüldolgozni magukat s így ez a munka óriási pénz- és fáradságtöbblet volna.

Éppen ezért a Francia-Külföldi Társaság mérnökei lemondva az eredeti tervről, behatóbb megfigyelés és tanácskozás után arra határozták el magukat, hogy hosszabb utat választják.

Az első csatornának eme utolsó része, a vége felé déli irányban érintette Rharsát.

Schaller mérnöknek és Hardigan kapitánynak is az volt a szándéka, hogy a kis csapat ne maradjon két napig Neftában. Bőven elég, ha az éjszakát és az utána következő napot a városban töltik. Ennyi idő elég a pihenésre és mindenféle új szükségletek beszerzésére. Hiszen sem az emberek, sem az állatok nem lehettek túlfáradva ez alatt a 190 kilométernyi út alatt, melyet az expedíció március 17-től április 18-ig tett meg igen kényelmesen.

Sőt a következő napon úgy tervezték, hogy Nefta és Rharsa-Chott között levő rövid utat is megteszik. Nefta oázisa, talaj és növényzet tekintetében alig különbözik Tozeur oázisától. Még a városi építkezésben is igen sok a hasonlatosság. A házak a fák árnyékában épültek és akárcsak Tozeurban, itt is székel egy katonai parancsnokság. De az oázis lakossága nem olyan népes, alig van nyolcezer lakosa.

A kis csapatot úgy a franciák, mint a bennszülöttek igen barátságosan fogadták. Minden egyes embert a lehető legkényelmesebben tudtak elhelyezni, mert a lakosok egymással vetélkedve ajánlották fel vendégszeretetüket. Persze ez a nagy kedveskedés és szíveség nem volt minden érdek híjján, ugyanis a neftai kereskedelmet nagyon fellendíti majd a készülő csatorna, mely az oázis közvetlen közelségében húzódik el.

Így, ha a terv megvalósul és a munkálatok készen lesznek, Nefta majdnem tengeri kikötő szerepét fogja betölteni. A lakosság pedig teljesen és tökéletesen tisztában lévén ennek a dolognak a jelentőségével és előnyével, valósággal ünnepelte Schaller mérnököt.

De bármennyire marasztotta is a város lakossága és az ott állomásozó katonaság az expedíciót, a mérnök és Hardigan kapitány hajthatatlanok maradtak és az indulás óráját másnap kora reggelre tűzték ki.

A kapitányt már nagyon nyugtalanították azok a hírek, melyeket itt is, mint mindenütt, a nomád arab törzsek izgatottságáról hallott. Különösen Melrir környéke forrongott lázasan. Érthető tehát, hogy Hardigan kapitány minden erejével azon volt, hogy az expedíció minél előbb célhoz érjen.

A nap fénylő korongja még nem tűnt fel a trópusi égbolton, mikor az expedíció már teljesen, indulásra készen állott. Hardigan kapitány kiadta az indulási parancsot és a lovak gyors iramban vágattak tova a síkságon.

A megteendő utat két részre osztották. Az első rész Neftától egészen a csatorna kanyarulatáig, a második a kanyarulattól Rharsáig.

Este hat óra tájt lehetett, mikor a kapitány megállást parancsolt. Itt voltak a csatorna végénél, mely beletorkolt a Rharsa chottjába.

NYOLCADIK FEJEZET.

Rharsa chottja.

A május negyedikéről ötödikére virradó éjszakát az expedíció a dűnék mentén töltötte. A vidék teljesen kopár és kietlen volt. Ennek a kétségbeejtően sivár vidéknek utolsó fája is három-négy kilométernyire maradtak mögöttük. Most már itt volt, itt előttük a végtelen sárga sivatag: a Szahara.

A tengeren kívül semmi sem tudja jobban érzékeltetni és értelmünkhöz valamiképpen közelebb hozni a végtelent, mint a sivatag. Azt a rejtelmes, felfoghatatlan valamit, aminek nincs kezdete és nem lehet vége, a mi gyarló, földi érzékeink elé varázsolni, csakis az óceán és a sivatag képes.

A katonák felütötték a sátraikat. Neftában annyi eleséget szereztek be, hogy az most hosszú ideig elég volt úgy az emberek, mint a lovak számára.

Egyébként, miután a kijelölt útiterv szerint meg akarták kerülni Rharsát, Schaller mérnök és Hardigan kapitány már jó előre elhatározták, hogy a chott határszélén levő oázisokban meg fognak állni, hogy újabb élelmiszerrel lássák el magukat.

Este, mialatt François a vacsora készítésével foglalatoskodott, a hadnagy és a kapitány átment Schaller mérnök sátrába.

A mérnök sátrában Rharsának erősen megnagyított térképe feküdt. Ez a chott, amelynek déli határa körülbelül a 34-ik szélességi foknál fekszik, északi irányban messze betorkollik. Errefelé Chebika község közelében az Aures-hegység teszi változatossá az egyhangú lapályt. A chott maximális hosszúsága éppen a 34-ik szélességi foknál körülbelül 60 kilométer. Ám egész területe arra mutat, hogy egyike lesz a Szaharai-tenger legforgalmasabb kikötőinek, magyarázta a mérnök. Forgalmas, élénk nagy város lesz itt, házakkal és üzletekkel, virágzó kereskedelemmel és nagy forgalommal. Mi most át sem tudjuk tekinteni azt az óriási perspektívát, mely a munka sikerülte után elébünk tárul. Elhagyott, semmit sem jelentő apró pontocskák, virágzó városok lesznek, a kultúra és a civilizáció zászlóvivői.

Hardigan kapitány aziránt érdeklődött, hogy vajjon Schaller az egész Rharsa hosszán át akar-e vágni az expedícióval?

- Nem, - felelt a mérnök, - mert engem főként a chott határszélei érdekelnek. Úgy hiszem, arrafelé értékes anyagot találunk, ami nagyon is hasznunkra lehet az építkezésnél. Persze nem lesz olyan jó, mint a mostani anyagunk, de viszont megvan az az előnye, hogy nem kell szállítani.

- A karavánok gyakran járnak ezt a vidéket? - kérdezte a hadnagy.

- Meglehetősen sűrűn. Mert igaz ugyan, hogy ez az út a rossz talaj miatt sokkal veszedelmesebb, viszont sokkal rövidebb és kevésbé fárasztó, mint a partvidéki dűnék között vezető hosszú út.

Íme ez volt az előre megállapított terv és a két csatorna átvizsgálása után, a mérnök körüljárta az eljövendő új tenger egész kerületét.

Másnap reggel Schaller és a két tiszt vezetése alatt elindult a csapat. Nagyfogú, Nicol őrmester hűséges kutyája, legelől loholt és csaholására ijedten rebbentek fel a verebek.

Az expedíció a chottot körülövező magas dűnék között ment előre. Ez a vidék nem fog az emberkéz alkotta Szaharai-tenger alá kerülni, mivel a partvidék magasan fekszik, sokkal magasabban a tenger színénél és így a Djerid vidékének ez a déli része megmenekül a sivatagot elborító vízáradattól.

Éppen úgy, mint az előző napon, a kis társaság a kora hajnali órákban útjára indult és 15 kilométernyi utat tett meg.

A mérnök mindenkifelett az eljövendő új tenger partvidékét akarta tüzetes pontossággal és alaposan megvizsgálni. Ugyanis meg akarta állapítani, hogy a partvidék elég biztos bázisú-e és nem kell-e attól tartani, hogy az új tenger majd kilép medréből, s előnti a szomszédos vidéket? Így tehát a csapat is a partvidék dűnéi mentén folytatta útját. Ezek a dűnék a chottot nyugati irányban szegélyezték.

Ám mintha az emberi munkának nem is kellett volna módosítani azt, amit a természet alkotott. Hogy Rharsa helyén valaha nagy tó volt-e vagy sem, azt igazán nem tudhatjuk, de annyi bizonyos, hogy a természet mintha egyenesen tó vagy tenger számára alkotta volna medencéjét. A vízmennyiség, melyet a csatorna a gabesi kikötőből elvezet, éppen belefér ebbe a természetalkotta óriási medencébe.

Útközben aztán mindannyian alaposan szemügyre vehették a medencét. Rharsa, a nagy kietlen homoktenger, a trópusi nap éles, forró sugaraiban szemkápráztatón csillogott. Mintha csak ezüst vagy kristályporra tűzött volna a nap.

Az emberi szem nem is bírta volna el ezt a nagy, szinte már fájó csillogást, de Schaller mérnök és Hardigan kapitány magukkal hozták a túlságos erős fény ellen megvédő szemüvegeket. E nélkül bizony nagyon kockázatos lenne az út a sivatag bizonyos pontjain keresztül.

Mindenki feltette hát a trópusi szemvédőket, csak éppen Öreg Pajtás tiltakozott hangos nyerítéssel, amikor gazdája az ő szemére is ráakarta tenni a szemüveget. Mert az óvatos Nicol őrmester nem feledkezett meg hű társáról és mikor Gabesben Hardigan kapitány rábízta a szemvédők beszerzését, Öreg Pajtásnak is vásárolt egyet a saját pénzén.

Öreg Pajtás, amint mondtuk, kétségbeesett nyerítéssel tiltakozott a szemüveg ellen. De Nicol őrmester, mint mindig, most is keresztül vitte akarátát, hiába volt minden! Öreg Pajtás pápaszemmel a szemén ügetett tovább a sivatag homokján. Kénytelen-kelletlen belenyugodott hát a dologba, csak a mellette loholó Nagyfogúra vetett néha-néha szomorú tekintetet. Mintha csak azt mondta volna:

- Hát hallottál már ilyesmit, pajtás? Egy magamfajta becsületes ló szemén pápaszem?... Hát mivel érdemelte meg a magamfajta becsületes, jóra való állat ezt a szégyent?

És Nagyfogú résztvevőn pislogott vissza, barátjára, a szegény csúffá tett Öreg Pajtásra.

A chott talaja olyan volt mint általában a sós medencéké, melyeket, a trópusi nap a nyári forróságban teljesen kiszikkaszt. Ám a talaj egy részén, a homok alatt, talajvíz folyt és errefelé a földből ki-kizöldelt néhány szegényes gyér növény.

Meg kell jegyeznünk, hogy ebben az évben a Rharsán nem szikkadt még ki a víz, melyet ősszel és télen a megduzzadt patakok hoztak. Mikor néha elkanyarodtak a chottot körülövező dűnéktől, a lovak meg-megálltak és jóízűen ittak a kisebb-nagyobb mélyedésekben meggyülemlett apróbb tavakból.

A lovak egyenletes iramban ügettek a homokos rónaságon. Messziről mintha arabok fehér burnuszát lengette volna a szél. De mikor a kis csapat közeledett, a nomádok gyorslábú lovai vágatni kezdtek és a lengő, fehér burnuszokat egy-két perc alatt már el is nyelte a messzeség.

A lovascsapattól megrémült kicsiny madarak ezrei és ezrei szálltak fel a magasba, panaszos csipogással lendülve a fellegtelen, derült, kék égbolt felé.

Az expedíció Rharsa határszélei felé igyekezett. Arrafelé majd bizonyosan találnak éjjeli táborozásra alkalmas helyet, míg a medence közepe táján sehol sem akadnának megfelelő helyre. A határszálen egyik kis oázis a másik után következett.

- Ezeknek nagyrészből kikötőváros lesz, - mondta Schaller Hardigan kapitánynak.

Az oázisokon mindannyian felfrissíthették magukat. De alighogy elhagyták a zödelő bokroktól és gyümölcsfáktól borított területeket, a föld újra csak kopár, kietlen lett.

Mindent összevéve, az expedíció útja, Rharsa medencéjén keresztül, nem volt túlságosan fárasztó. Igaz ugyan, hogy az eget egyetlenegy felhő sem borította és a trópusi nap sugaraí égetően tüztek le a homokos síkságra. Ám. a spahik, tisztjeikkel együtt, hozzászoktak már a forró klímához és megedződtek a tüzesen égető napsugarak ellen. Schaller mérnököt a hosszás afrikai tartózkodás szintén megedzette a tropikus éghajlat ellen.

Ami pedig az út veszélyességét illeti, csak arra kellett vigyázniok, hogy a «hofrákat», a chott belsejében lévő, igen laza talajréteggel fedett mélyedéseket elkerüljék. És azon az útvonalon, ahol az expedíció haladt, nem is igen kellett ettől a veszélytől tartaniok.

A hofrák nagyon veszélyesek, - magyarázta Schaller mérnök a két tisztnek. Mikor a Francia-Külföldi Társaság annak idején az első csatornát készítette, sajnos, két súlyos baleset is történt, a tuniszi shebkhán.

- Ha emlékezetem nem csal, - mondta Hardigan kapitány - Roudaire kapitány is előre látta ezt a veszedelmet és több ízben említést is tett róla... Egyszer elbeszélte, hogy jómaga is váratlanul egészen térdig süppedt a laza sótartalmú homokba... és csak szerencsés lélekjelenléte mentette meg.

- Úgy van barátom, - tette hozzá a mérnök. - Roudaire kapitánynak mindenben igaza volt. Ezek a nagy medencék tele vannak effajta veszedelmes, titkos kelepccékkal, melyeket maga a természet alkotott. Az arabok tengerszemnek nevezik ezeket a homokfedte lyukakat, melyek olyan mélyek, hogy nem tudjuk elérni a feneküket. Ezek a tengerszemek már sok emberi életet elpusztítottak. Roudaire egyik expedíciója alkalmával is történt ilyen borzalmas szerencsétlenség, egy lovas lozával együtt elnyelt a föld. Társai összekötötték puskájukat, ám húsz összekötött puska segítségével sem bírták a szerencsétlent kihúzni.

- Nos hát, - mondta Hardigan kapitány - még egyszer lelükre kötöm embereimnek, amit már többször megmondtam nekik, hogy csak a legnagyobb óvatossággal haladjanak előre. Nem lehet elégszer figyelmeztetni őket az elővigyázatosságra, mert itt a legkisebb meggondolatlan-ságért is életével fizet az ember.

- Még így is tartok tőle, - folytatta Villette hadnagy - hogy ezt az átkozott Nagyfogút, - mert ez a szófogatatlan állat folyton jobbra-balra szaladgál, - egyszerre csak elnyeli a föld.

- No hiszen még csak az kellene, - rázta fejét a kapitány - Nicol egészen bizonyosan gyógyíthatatlan búskomorságba esnék, ha kedvelt kutyájának vagy lovának valami baja történnék.

- Hát annyi bizonyos, hogy az őrmester mint legjobb barátait szereti ezt a két értelmes állatot. Az ember valóban elcsodálkozhatik rajta, hiszen mégis csak oktan állatokról van szó.

- Úgy van, - folytatta Hardigan kapitány - mert a mondák és mítoszok hősei, Orestes és Pylades, Damon és Pithias, Achilles és Patroklos legalább lelkes, élő emberek voltak, ámbar Nicol nagyon megsértődne, ha az ő kedveltjeit kevesebbre becsülnénk, mint akár a legdere-
kabb mitológiai hőst.

Mindaz, amit Schaller mérnök a talaj veszedelmességéről mondott, igaz volt. És mégis a karavánok gyakran választották ezt a veszedelmes utat, ugyanis a chotton keresztül útjuk nagyon is megrövidült és azon felül a talaj is egyenletesebb, kényelmesebb.

A karavánok azonban mindig csak kipróbált, jó vezetőkkel mertek erre az útra vállalkozni.

Mióta Gabesből elindultak, a spahi-csapat még egyszer sem találkozott karavánokkal, amelyek Biskrából a Kis-Syrtisig mennek, mindenféle élelmiszereket és árucikkeket szállítva. De április 9-én délután a kis csapat összekerült egy karavánnal, még pedig nagyon különös körülmények között.

Délután három óra lehetett. A déli pihenőnek már vége volt. A kis csapat egyenletes menetben haladt a sivatagon, az égetően tűző napsugarak alatt. Rharsa nyugati része felé a talaj észrevehetően emelkedett, a dűnék körvonalai egyre erősebben és erősebben kirajzolódtak. Erről a részről a tenger sohasem önthetné el a vidéket.

A mérnök és a tisztek leszálltak a nyeregből. A spahik is követték a példát és lovaikat kantárszáron vezették.

Egy percre mindnyájan megálltak egy platón és ekkor Villette hadnagy figyelmesen, összehúzott szemöldökkel előre nézve, ujjával a távolba mutatva így szólt:

- Mintha amott messziről egy csapat közeledne felénk.

- Egy csapat, vagy pedig valami nyáj, - mondotta Hardigan kapitány.

- Ilyen messziről nehéz megkülönböztetni, - tette hozzá a mérnök.

Annyi biztos, hogy körülbelül három-négy kilométernyire sűrű porfelhő gomolygott a sivatagban. Lehet, hogy csak állatcsorda, de az is lehet, hogy valami karaván, vagy nomád bennszülöttekből álló csapat közeledik.

Nagyfogú is hangos csaholásban tört ki, hogy gazdája figyelmét felkeltse.

- No mi az, öreg kutyám? - kérdezte Nicol.

De a kutya csak tovább csaholt, ide-oda, csapdosva farkával és előre rohant, mintha csak neki akarna vágni a chottnak, hogy hamarabb eljusson a közeledő csapathoz.

- Ide mellém Nagyfogú, ide mellém!

És gazdája hívására Nagyfogú visszakullogott az őrmester mellé.

A porfelleg pedig egyre sűrűbb és sűrűbb lett, annak jeléül, hogy a csapat közeledik. Ám még mindig nem lehetett megkülönböztetni, hogy állatcsorda vagy pedig karaván tart-e feléjük?

Néhány perc múlva aztán már minden kétségük elmúlt a felől, hogy vajjon, állatok vagy emberek közelednek-e? A sűrű porfelleg mögül villámok cikáztak elő és puskaropogás zaja verte fel a sivatag csendjét.

Nagyfogú pedig, akit már gazdája sem tudott visszatartani, dühödt csaholással előre rohant. Az őrmester hiába igyekezett visszaparancsolni.

- Puskalövések! - kiáltott fel Villette hadnagy.

- Talán vadállatok támadták meg a karavánt? - találgatta a mérnök.
- Inkább talán rablók, mert a puskalövések egyre sűrűbbek és sűrűbbek lesznek.
- Nyeregbe emberek! - vezényelt Hardigan kapitány.

És egy perc múlva a spahik már sebes iramban vágattak a harc színtere felé.

Kétségkívül nagy, szinte a vakmerőséggel határos bátorság kellett ahhoz, hogy a számranézve bizony nem valami nagy spahi-csapat megtámadja a karavánnal küzdő rablócsapatot. Ám sem Hardigan kapitány, sem pedig hű emberei nem törődtek a veszéllyel, mikor veszedelemben lévő embertársaikon kellett segíteni. Különben is a két tiszt bízott a kis csapat feltétlen fegyelmezettségében, hiszen csupa megbízható, bátor katonával indultak útnak.

A két csapat közti távolság, ismételjük, alig volt több három kilométernél. Az út kétharmad részét tíz perc alatt megtették. A puskalövések zaja pedig egyre sűrűbben hallatszott a gomolygó porfelhőből. Amint a spahi-csapat közeledett, a délkelet felől fújó szellő meglebbentette a sűrű porfelhőt és lassanként kezdte szétoszlatni.

A katonák megláthatták, hogy micsoda küzdelem folyik le itt előttük.

Amint később megtudták, a támadás tényleg egy karavánt ért, mely öt nappal ezelőtt hagyta el Zeribet oázisát, Melirtől északra és Tozeur felé ment, ahonnan aztán Gabesbe akart jutni.

A karaván körülbelül húsz arabból állott és vagy száz, datolyás zsákokkal megrakott tevét hajtottak Gabes felé. Így haladtak előre a kietlen homoktengeren, a trópusi nap izzó sugarai-
ban, elől a tevék, mögöttük pedig a hajcsárok, rekedtes kiáltással biztatgatva az állatokat.

A karaván már elért Rharsa nyugati széléig. Tapasztalt, megbízható vezető irányította a csapatot. Ám alighogy elérték Rharsa nyugati szélét, mikor egy körülbelül hatvan főből álló lovascsapat bukkant elő váratlanul a dűnék közül.

A rablók biztosak voltak a dolgukban, hiszen óriási számbeli fölényben voltak.

A karavánhoz tartozó emberek el voltak látva mindenféle fegyverrel és így kétségbeesetten védték magukat. De bátorságuk édeskeveset jelentett támadóik számbeli fölényével szemben és néhány perc múlva a rablók teljesen szétverték a karavánt, mely az expedíció váratlan közbejötté nélkül bizonyára elpusztult volna. Hiszen a nomád rablók kegyetlen fosztogatásának már sok emberélet esett áldozatul, a nélkül, hogy a gyilkosok elvették volna méltó büntetésüket.

Mikor a rablócsapat észrevette a Hardigan kapitány vezénylete alatt előrevágtató spahikat, egy pillanatra mind megálltak.

Hardigan kapitány pedig harsány hangon vezényelt:

- Előre!

És a spahik gyors iramban nekivágtattak a rablócsapatnak.

De a rablók nem várták be a támadást. Talán nem akartak két tűz közé kerülni, talán a spahik jól ismert egyenruhája vette el a bátorságukat? Ki tudná megmondani? Annyi bizonyos, hogy mire Hardigan kapitány és emberei lőtávolságba kerültek volna, a csapat elmenekült északnyugati irányban.

A spahik utánuk tüzeltek és néhány golyó el is talált néhány rablót, de úgy látszik egyik sem sebesült meg súlyosan, mert csak egy pillanatra álltak meg, aztán sebes iramban tovább menekültek.

Hardigan kapitány jobbnak látta, ha nem veszik üzőbe a rablókat. Hiszen minden valószínűség szerint úgy sem érték volna utól a gyors lábú arab paripákon vágató, nagy előnyben lévő bennszülötteket. Az ellenséges csapat egyébként kisvártatva el is tűnt szemük elől.

Ezek a nomád törzsek úgy ismerték a sivatagot, mint a tenyerüket. Bizonyára úgy elrejtőztek a homokbuckák között, valami titkos rejtekhelyen, hogy szinte lehetetlenség rájuk akadni. Annyi bizonyos, hogy újból nem mernek visszajönni és így a karaván békésen folytathatja útját, Rharsa felé.

Bizonyos, hogy ha a segítség néhány percet késik, a datolyás zsákokkal megrakott tevék bizonyára mind a rablók kezére kerülnek.

Schaller mérnök aztán kikérdezte a karaván vezetőjét és megtudta tőle a karaván megtámadtatásának egész történetét.

- És nem tudja, hogy a rablók melyik nomád törzshöz tartoznak? - kérdezte Hardigan.

- Tuaregek, kapitány úr, - felelt a vezető.

- De hiszen azt rebesgetik, hogy a tuaregek elvonultak a nyugati oázisokról és Djerid keleti része felé tanyáznak.

- Nos, úgy látszik, ameddig van kifosztani való karaván, addig szívesen mennek más irányban is, - jegyezte meg Villette hadnagy.

- Látják, nem kell nagyon siratni a sivatagot, mert ha a sivatag a tenger hullámai alá kerül, akkor aztán az effajta támadásoktól sincs mit tartani többé, - tette hozzá a mérnök.

Hardigan kapitány aztán még megkérdezte a karavánvezetőtől, hogy nem hallott-e valamit a tuaregek vezéről?

- A szökésről nem beszélnek az emberek?

- De igen, kapitány úr, - felelt a vezető - néhány nap óta sokat hallani Hadjar szökéséről.

- És arról nem hallott semmit, hogy Rharsa vagy Melrir környékén tanyázna?

- Nem, kapitány úr.

- Nem tartja lehetségesnek, hogy esetleg ő vezette ezt a rablócsapatot?

- Kizártnak tartom, kapitány úr. Én jól ismerem Hadjart és tüstént felismertem volna... Hogy a rablók egy része abból a csapatból való, melyet azelőtt ő vezényelt, azt magam is valószínűnek tartom... Hanem annyi biztos, hogy az ön közbejötté nélkül, kapitány úr, mindannyian elpusztultunk volna.

- De most már, azt hiszem, nyugodtan folytathatják útjukat - mondta Schaller.

- Ó igen. Ezek a gazfickók nyugati irányba menekültek, mi pedig három-négy nap alatt Tozeurben leszünk.

A vezető aztán összeterelte az embereket. Embert nem veszített a karaván, mindössze néhány sebesültjük volt, de egy sem olyan súlyos állapotban, hogy sebe miatt ne folytathatta volna útját. A lövöldözés zajára szerteszét szaladt tevék maguktól visszajöttek. Miután az arabok még egyszer köszönetet mondtak megmentésükért Hardigan kapitánynak és kis csapatjának, a karaván útnak indult.

A mérnök és a két tiszttel aztán alaposan megbeszélte egymással ezt a támadást, melynek esetleg könnyen lehetett volna tragikusan súlyos vége. Mindhármukban sok titkos aggodalmat keltett a váratlan incidens és jól esett nekik, hogy barátok módjára megbeszélhetik most egymással, ezzel is könnyítve lelkükön.

Schaller szólalt meg legelőször:

- A tuaregek vezére visszatért hát hazájába?

- Nos, erre tulajdonképpen el lehattunk készülni, - mondta Hardigan kapitány. - Most már én is azt mondom, bárcsak minél előbb meglenne már a Szaharai-tenger. Akkor aztán egyszer s mindenkorra végük lenne ezeknek a gazembereknek.

- Azonban sajnos, néhány év is beletelik, míg a Gabesi-öböl vize megtölti Rharsa és Melrir medencéit, - sóhajtott fel Villette hadnagy.

Schaller elgondolkozva nézett maga elé.

- Ki tudja? - mondta aztán halk hangon, inkább magához, mint a másik kettőhöz beszélve.

Az éjszaka csendes volt. A tuaregek többé nem mutatkoztak.

Másnap, április 10-én, délután az expedíció pihenőt tartott. Elérkeztek arra a pontra, ahol a két chottot összekötő második csatorna kezdődik.

KILENCEDIK FEJEZET.

A második csatorna.

A második csatorna Rharsát és Melrirt chottjával kötötte össze és körülbelül harmadrésze volt az elsőnek.

Azonban míg Gabes és a Rharsa közé eső terület magassága néhol a negyvenhat métert is elérte, a két utóbbi chott között, Asludje küszöbén a magasság nem volt nagyobb tíz méternél.

Rharsán és Melriren kívül volt még errefelé néhány jelentősebb medence, melyek között legfontosabb El-Asludje chottja volt.

A második csatorna építése így tehát korántsem volt olyan fáradságos, mint az első, a Gabestől Rharsáig húzódó csatornáé.

Schaller mérnök még az elindulás előtt intézkedett, hogy Melrir területén, ahol a második csatorna véget ér, a Francia-Külföldi Társaság építette raktár műhelyhelyiségben egy csomó munkás várjon majd rájuk. A munkások minden tekintetben megbízható vezetővel érkeznek meg a telepre. Az út egy részét egészen Biskráig vasuton, innen pedig Farfaria mentén karavánnal teszik meg. Ezeket az embereket a mérnök rendelkezésére bocsátotta a Társaság.

Ám, mikor az expedíció érkezett a kis telepre, a mérnök legnagyobb meglepetésére egyetlen munkást sem találtak, sem a raktárhelyiségben, sem pedig a környékén.

Vajjon mi történhetett? Mindannyiukat nyugtalanság, aggodalom fogta el, hiszen még élénken emlékeztükben élt a karaván, melyet a rablócsapat megtámadott s mely csak az ő váratlan közbelépésük segítségével menekült meg.

Schaller komor gondolatokba merülten nézett maga elé.

Vajjon a Francia-Külföldi Társaság megváltoztatta hirtelen a tervet és már nem volt idő, hogy az expedíciót értesítsék? Vagy, ami sokkal valószínűbb, valamelyik nomád rablócsapat támadta meg a szerencsétleneket?...

Végre is Hardigan kapitány törte meg a csendet.

- Itt még nem fejeződött be a munka?

- De igen, - felelt a mérnök - a csatornát egészen Melririg kiépítették...

- Akkor hát miért vagy annyira megdöbbenve a miatt, hogy a munkások nincsenek itt?

- Mert Gabesben úgy intézkedtem, hogy a Társaság emberei várni fognak s itt aztán a szükséges javításokat elvégezzük. És én semmiképpen sem tudom megmagyarázni távollétüket. Egyáltalán nem tartom valószínűnek, hogy a Társaság az utolsó pillanatban megváltoztatta volna az eredeti tervet.

- Akkor hát?...

És Hardigan kapitány arca elborult.

- Igen, barátom, érzem, hogy te is arra gondolsz, amire én. Attól tartok, hogy nomád rablócsapat támadásának estek áldozatul, ha csak valami közbejött akadály fel nem tartóztatta őket valahol útközben? Bárcsak ez lenne az ok, de őszintén szólva, én valami szerencsétlenségtől tartok.

- Nos, akárhogy is áll a helyzet, én mindenesetre azt tanácsolom, hogy nézzünk szét alaposan a környéken. Hátha találunk valamit, ami esetleg nyomra vezet bennünket?

- Igazad van, - felelt a mérnök. - Szólj Villettenek, hogy tartson ő is velünk. Mialatt embereink sátrat vernek körülnézhetünk a vidéken.

Hardigan kapitány magához intette az őrmestert és kiadta neki a szükséges parancsokat. A sátrakat frissen csörgedező kis patak közelében ütötték fel. A fű dús volt és frissen zöld és a lovak jóízűen neki láttak az egész napi menetelés után a legelésnek.

Miközben Nicol őrmester felügyelete alatt a katonák felállították a sátrakat, Hardigan kapitány, Schaller mérnök és Villette hadnagy nekivágott az északi partvidéknek.

Nyomot ugyan semerre sem találtak, a vidék teljesen elhagyatott volt. Ám a mérnök megállapíthatta, hogy a Francia-Külföldi Társaság munkája itt, mint a sivatag többi részein, elég jó állapotban van.

Nem akarták túlhosszúra nyújtani útjukat és ezért még az éjszaka beállta előtt visszafordultak a tábor felé.

Mire visszatértek a táborba, sátruk már készen állott és François az ő szokott kifogástalan, korrekt modorával felszolgált a ízletes vacsorát.

Ám Schaller mérnök és a tisztek ugyancsak tévedtek, mikor azt hitték, hogy a környék teljesen elhagyatott. Mialatt visszafelé siettek, az egyre gyorsabban leereszkedő félhomályban, két férfi lesett a dűnék között biztos rejtekhelyből Hardigan kapitány, Villette hadnagy és Schaller mérnök után.

Ha Nagyfogú velük lett volna, bizonyára észreveszi a két férfit, aki olyan figyelmesen követte tekintetével a három jóbarátot.

Mikor leszállt az est, a két férfi óvatosan előbújt rejtekhelyéből és nesztelen léptekkel előre suhant a homályban, a kis tábor irányában.

A két bennszülött a tábor közelében lévő kis erdőben állt meg. Este kilenc felé járt az idő és a sötétség szinte teljes volt. Ám az erdő sűrű lombjai az alkonyi világosságban is megvédték volna őket a spahik szeme elől.

Nagyfogú ugyan egyszer-kétszer felugatott, - úgy látszik, megérezte valamit, de Nicol őrmester fűttyentésére abbahagyta a csaholást.

A bennszülöttek meghúzódtak a fák között és figyelmesen, szinte lélekzetüket is visszafojtva hallgatództak.

Mindenekelőtt azt szerették volna megtudni, hogy ki vezényli a csapatot és vajjon mit keresnek itt az ő sivatagjukon?

Hogy spahikkal van dolguk, tudták, hiszen látták a két tiszt egyenruháját. De az volt a kérdés, hogy mekkora csapat van velük és mi célból jöttek ide a chottra?

A két bennszülött végtelen óvatossággal, a sivataglakók nesztelen mozdulataival kúszott előre a fák között. Majd meglapulva a sötétségben, ott maradtak egy nagy fa mögött, feszült figyelemmel kémlelve a sátrak között fel és alá járó katonák mozdulatait.

Lépések zaja hallatszott, a bennszülöttek felfigyeltek.

Aztán egy hang szólalt meg:

- Jelentem alássan kapitány úrnak, minden rendben van.

És az újonnan jött férfi felelt:

- Rendben van, fiam.

A két arab néhány percre még ott maradt a leshelyen, aztán az egyik nesztelen lépésekkel visszalopódzott az erdő mélye felé és a másik követte társát. Mikor már biztosak lehettek a felől, hogy senki sem hallja meg őket, az egyik megszólalt:

- Akit az imént kapitány úrnak szólítottak, az Hardigan kapitány. Ő az, akit két társával az imént a dűnék között láttunk. Úgy látszik, ő vezeti a katonákat.

- Hardigan... ő ejtette foglyul a vezért...

- Úgy van, - felelt a másik és a hangja sötét volt és félelmetes.

- És az a másik tiszt?

- A hadnagya. Rögtön felismertem mind a kettőt.

- Ők is biztosan rád ismertek volna, ha meglátnak...

- Valószínűleg. De te?... Téged nem ismernek. És talán?... Ki tudja?... Adódik olyan alkalom, melyet...

- És ha ez az átkozott kapitány és a hadnagy Hadjar kezébe kerülnének?

A másik felnevetett.

- Nos annyi szent, hogy nem menekülnének meg a kezéből, mint ahogy a vezér elmenekült az erődből.

- De vajjon ki lehetett az a harmadik férfi? Nem hordott tiszti ruhát.

- Biztosan valami mérnök és annak az átkozott társaságnak a szolgálatában áll. Valószínűnek tartom, azért jött, hogy megvizsgálja, milyen állapotban van az építkezés? Melrir felé tartanak... És ha odaérkeznek?... Ha majd meglátják...

- Hogy a tervük füstbe ment, hogy a Szaharai tengerből semmi se lesz, akkor... Akkor majd megállnak és szépen visszafordulnak. És akkor... pár száz tuareg...

- De miként lehetne őket értesíteni?... Hogy idejében ott legyenek...

- Zenfő oázisa alig 20 kilométernyire van... És ha a csapat megáll Melrirben, ha ott lehetne őket tartani valamiképpen néhány napig?...

- Nem lehetetlen, hogy ott töltenek majd egy-két napot. Annál inkább, mert akkor már nem lesz semmi értelme, hogy továbbmenjenek.

- És ha be akarják várni, amíg a tenger hullámai elöntik a sivatagot, akkor várhatnak, várhatnak és meg is áshatják a sírjukat. És ők mindnyájan régesrég halottak lesznek, de a sivatag homokján még mindig szabad arab törzsek száguldanak... Gyere Harrig, gyere...

- Igen, Sohar, követelek...

A két férfi nem volt más, mint Harrig, a tuareg vezér egyik hű embere és Sohar, Hadjar öccse, akik a szökés előkészítésében is nagy szerepet játszottak.

Most az éjszaka leple alatt gyors léptekkel siettek Melrir irányában.

Másnap reggel egy órával napfelkelte után Hardigan kapitány kiadta az indulási parancsot. François, mint mindig, most is frissen borotválva, teljesen rendbeszedve ült a nyeregben. A csapat elején lovagolt, mellette pedig Pistache káplár.

- Hogy van, hogy van, François úr? - kérdezte a káplár.
- Nagyszerűen, - felelt Schaller mérnök kitűnő inasa.
- Ez a kis kirándulás nem fárasztja és nem untatja nagyon?
- Ugyan mit gondol, kedves káplár úr?... Ez a kellemes kis séta ezen a regényes földön?
- No hiszen ez a regényes vidék is nemsokára alaposan megváltozik majd, ha a tenger vize előnti.
- Úgy van, - felelt az ő szokott, kimért és tanító hangján a kitűnő François.

Mert e szinte aprólékosságig rendszerető, pedáns ember egyetlen egy szót sem harapott volna el. Olyan lassan, szótagolva ejtett ki minden szót, mintha gyönyörűsége telt volna a beszédben. Ez az ember olyan gyönyörűséggel beszélt, mint ahogy az ingyenc ember a kitűnő falatokat fogyasztja.

- És ha arra gondolok, - folytatta Pistache káplár - hogy itt, a homokos sivatag helyén nemsokára hajók vitorláznak és halak kergetődznek... Ki tudja, talán még nagy cápavadászatot is rendezünk?

- Ez az utóbbi feltevés már nem nagyon valószínű, káplár uram, a cápák számára már nem lesz elég mély a víz.

- De François úr, az őrmester azt mondta nekünk, hogy Rharsa húsz méter mély, Merlir huszonnégy.

- Csakhogy nem mindenütt ám! És ezeknek a nagy tengeri szörnyeknek víz kell ám. Sok-sok, nagy és mély víz...

- És remélem, - folytatta - hogy gazdámmal együtt majd körülutazzuk az új tengert s a mai sivatag helyén tovasuhanó hajó tetejéről gyönyörködünk majd munkánkban.

Mert az érdeemes François mester szentül meg volt győződve, hogy gazdájának és neki köszönheti az emberiség a leendő Szaharai-tenger megvalósulását.

A csapat most is a szokott rend szerint folytatta útját. Az egy nap megteendő utat két részre osztották. Délben pihenőt tartottak és a pihenő előtt és után is körülbelül 7-8 kilométer utat tettek meg.

Mihelyt elérkeznek Merlir chottjához, el fogják határozni, hogy a déli vagy északi part mentén haladjanak-e?

Tulajdonképpen mindegy, hogy melyik partvidéken haladnak, mert Schaller az egész chottvidéket meg akarta kerülni expedíciójával.

De mielőtt Merlir határáig jutnának, számos kis chotton kell keresztülvágniok. Ezek a kisebb-nagyobb homokos medencék szinte egymásután következnek az alacsony homokpartok mellett, melyeket a tenger hullámai el fognak önteni.

A Francia Külföldi Társaság annakidején már itt is megkezdte munkálatait és mély árkok húzódtak a sivatagban egészen Melririg.

S ha ma-holnap az új társaság újra megkezdí a munkát, nem közelednek akkor majd diadalmas gyorsasággal az olyan régen álmodott cél felé? Hiszen a modern civilizáció vívmányait, a boszorkányos művészettel dolgozó modern gépeket állítják a munka szolgálatába.

S vajjon mikor Roudaire kapitány megalkotta grandiózus tervét, gondolt-e arra, akár legmerészebb álmaiban is, hogy szédületes gyorsasággal, óriási erővel dolgozó gépek fogják megvalósítani a fantasztikus álmát?

Mint ahogy Schaller mérnök olyan ékesszólón kifejtette, az afrikai klíma konzerváló hatása alatt az építkezés mindenütt meglepően jó állapotban maradt meg. De a félig-meddig már kész munkát a legteljesebb elhagyatottság vette körül. Ahol valamikor szorgos munkástömeg dolgozott, most néma csönd, sívár és kietlen magány.

Csak a félbenhagyott munka tett tanuságot arról, hogy itt - nem is olyan régen - emberi kezek szorgos és kitartó munkája igyekezett meddő álmából felrázni ezt a kopár, vigasztalan sivatagot.

Ez a magány csak fokozta a mérnök amúgy is nagy nyugtalanságát.

- Vajjon hol lehetnek az emberek, akiket a társaság Biskrából ide küldött? - Schaller szíve izgatottan dobogott, mikor ezt a kérdést újra meg újra feltette önmagának.

De igyekezett megnyugtatni magát. Igyekezett felzaklatott idegzetén uralkodni.

- Biskrától Rharsáig nem olyan biztonságos és egyszerű az út, mint Párizstól St.-Cloudig - mondta magában. - Ilyen hosszú úton könnyen történhetik olyan esemény, mely a karavánt feltartóztatja, az eredeti időbeosztást megváltoztatja. - Csakhogy ez a feltevés azért nem volt valószínű, mert a csapat vezetője Biskrából sürgönyözött neki Gabesbe, hogy szerencsésen megérkeztek és kis pihenő után azonnal folytatni fogják az útjukat.

Akkor hát csak az történhetett, hogy Fárfária mocsaras vidékén, Biskra és Melrir között valami baleset feltartóztatta őket, vagy pedig - és a kemény férfi belesápadt ebbe a gondolatba - a szerencsétlen emberek Hadjar bandájának kezébe kerültek.

Ám nemcsak a mérnök, de a két tiszt is nagyon nyugtalan volt. Hardigan kapitány kiadta a parancsot, hogy Nicol őrmester és néhány katona haladjon a csatorna két partján és erősen figyelje a vidéket.

Egyébként mind a hárman teljesen uralkodtak nyugtalanságukon, nehogy a katonák észrevegyék és az izgalom a csapatra is reáragadjon.

A vidék teljesen elhagyatottnak látszott. Estefelé megállt a csapat és sátrakat vertek az éjszakai pihenőre.

A vidék teljesen kopár, semmiféle oázis sem volt a közelben. Egész útjuk alatt nem volt még ilyen alkalmatlan helyük a táborozás számára. Sehol egy szál fa s legelőnek nyoma se mutatkozott. Mindenütt csak homok és kavics, - ameddig a szem csak ellát.

Szerencsére valami hitvány kis forrás mégis csak akadt a közelben. Az emberek és az állatok az egész napi meneteléstől, a rekkenő forróságtól tikkadtan, szomjuhozva vetették rá magukat és szinte azt hihette volna az ember, hogy teljesen kiisszák a forrás vizét, olyan nagy volt a szomjúságuk.

Az éjszaka csendesen és nyugodtan telt el. Természetesen most is, mint mindig, örök vigyáztak a kis táborra, egymást kétóránként felváltva. Ám semmi sem mutatkozott, hiszen Harrig és Sohar bármily bátrak voltak, mégsem kísérelhették meg, hogy a teljesen sík területen, ahol sem a homokbuckák, sem pedig az oázis sűrű ligetei nem védték meg őket, nyomon kövessék a spahi csapatot.

Másnap rögtön napfelkelte után felszedték a sátrakat és útnak indultak. Schaller minél előbb el akart érni a csatorna végére.

Azonfelül a mérnöknek volt még egy titkos, de annál fontosabb oka a sietésre. Egyre jobban és jobban gyötörte a nyugtalanság a munkások miatt, akiket a Társaság megállapodásuk szerint Biskrából a Melrirbe küldött és akiknek teljesen nyomuk veszett. Schaller ugyan igyekezett magán uralkodni, mégsem tudott szabadulni attól a gyötrő gondolattól, hogy embereit valami végzetes szerencsétlenség érte.

Hardigan kapitány szívvel-lélekkel osztozott barátja aggodalmaiban. Ő is azon volt, hogy a hátralevő utat a lehető leggyorsabb tempóban tegyék meg. Hátha megérkeztükkor hallanak majd valamit a munkásokról?

Igy aztán az expedíció gyors ütemben haladt előre. Még a déli pihenőt is erősen megrövidítették. Éppen csak annyi időt adtak maguknak, hogy az ebédet elfogyaszthassák. Majd este mindnyájan jól kipihenik magukat.

Délután négy óra felé az expedíció már elérte a chott határszélét. Jobboldalon, Gabestől 347 kilométernyi távolságra állott a Társaság utolsó raktárhelyisége. Már egész tisztán kivehették körvonalait.

A vidék csendes volt, ameddig a szem csak ellátott, sehol egyetlen bennszülöttet sem lehetett látni.

- Előre, fiúk! - adta ki a jelszót Hardigan kapitány.

És a lovak gyors ügetésben vitték a spahikat a csatorna felé.

Pár perc múlva már ott voltak a csatornánál.

De mekkora volt Schallernek és társainak megdöbbenése, mikor a csatornát teljesen feldúlt állapotban találták. A munkásoknak itt sem volt se híre, se hamva és a műhely teljesen hasznavehetetlenné volt téve. A szétrombolt csatorna kavicsos homokkal tele. Így hát ha azt akarták, hogy előntsék Melrir chottját, ezt az egész csatornarészt újból kellett építeni.

TIZEDIK FEJEZET.

A 347-ik kilométer.

Eleinte azt tervezték, hogy azt a helyet, hol a második csatorna végződik, Roudaire városának nevezik el, de aztán mégis azt határozták, hogy ezt a nevet inkább az új tenger partján épülő kikötővárosnak adják. Azt a helyet pedig, ahol a második csatorna végződik, egyszerűen a 347-ik kilométer pontjának nevezik el.

Amint már mondtuk, a csatorna ezen az utolsó szakaszon teljesen hasznavehetetlen állapotban volt.

És Schaller mérnök egy pillanatig sem volt kétségben afelől, hogy e rombolás nem a természet munkája. Egészen biztosra vette, hogy a fanatizált nomád arab törzsek pusztították el a dolgos emberkezek munkáját.

Schaller ott állt mozdulatlanul, némán, egy kis fennsíkon és szomorúan nézte a vandál pusztítást. A két tiszt mellette állt és ők is néma kétségbeeséssel szemlélték ezt a szomorú látványt.

Végre is Hardigan kapitány törte meg a csendet.

- Kétségtelen, hogy a nomád törzsek pusztítottak. Talán a tuaregek, de nem lehetetlen, hogy más arab törzsek jártak erre. Hiszen ezeket mind-mind vad és vak gyűlölet fűti az új tenger ellen, mely sivatagjukat elrabolja tőlük. Úgy látszik, egész nagy csapat rohanta meg a csatornát, hogy munkánkat hasznavehetetlenné tegye... Szemrehányást teszek magamnak, hogy nem őriztettük Maghzenekkel ezt a vidéket, ők aztán megvédték volna a csatornát a nomádok támadásai ellen.

Ezek a Maghzenek, akikről Hardigan kapitány beszélt, az afrikai hadtestnek mintegy kiegészítő részei voltak. Spahikból és zambákból állanak, és az a hivatásuk, hogy a benső rendet fenntartsák. A spahikon kívül még olyan jóindulatú és értelmes bennszülötteket is soroznak a csapatba, akik valami oknál fogva nem akarnak törzsük közelében élni. Kék burnuszt hordanak, míg a cheik-ek barna burnuszt viselnek.

A Djerid nagyobb és jelentősebb községeiben mindenütt táboroznak Maghzenek. Most már látták, hogy a munkálatok helyére kellett volna rendelni őket, hogy elejét vegyék a bennszülöttek esetleges támadásainak. Ha a nagy mű már elkészült s a tenger hullámai elöntötték a sivatagot, nincs mit tartani többé a bennszülöttek támadásaitól. Ám addig, míg a munka el nem készült, igenis nagyon fontos, hogy az egész környék őrizet alatt legyen.

Mikor a nagy megdöbbenés elmúlt, Schaller és a két tiszt tanácskozásba kezdett.

Abban természetesen mind a hárman megegyeztek, hogy első és legfőbb kötelességük az elvesztett emberek felkutatása.

Csakhogy itt áll előttük a nehéz kérdés. Hogyan fogjanak hozzá? Merre induljanak?

És a három férfi pár pillanatig teljesen tanácstalanul, szinte kétségbeesetten nézett maga elé.

Végre a mérnök szólalt meg:

- Pedig hát minden perc pótolhatatlan, egyetlenegy sem szabad belőlük elvesztegetnünk. Már napok óta nyugtalanít a munkások sorsa, most a történetek után, őszintén bevallom, egyenesen kétségbeejtőnek látom a helyzetet. És mégis folyton arra kell gondolnom, hogy hátha tévedünk, balsejtelmeink megcsaltak és csak valami véletlen, vagy késedelem miatt

nincsenek itt a helyükön. Milyen szerencse volna ez reánk nézve is! Mert akkor megtalálásuk után azonnal hozzákezdhetünk a munkához.

- Feltéve, hogy meg tudjuk védeni őket a bennszülöttek esetleges támadásai ellen, - felelt Hardigan kapitány. - Már pedig ezzel a csekélyszámú legénységgel igazán nem merek erre a feladatra vállalkozni.

- Azt hiszem, leghelyesebb volna, ha mindenekelőtt megerősítenénk kis csapatunkat, - tette hozzá a hadnagy.

A másik két férfi helyeslőleg bólintott. Hardigan kapitány még hozzátette:

- A legközelebbi állomás, ahol erősítést várhatunk, Biskra.

Biskra városa Melirtől északra fekszik, a nagy sivatag, Ziban mentén. 1845-ben foglalta el Algíria és hosszú ideig a francia kézben levő városok közt ez esett legközelebb a Szaharai-sivataghoz. Biskrának több ezer főből álló lakossága volt és azonfelül megfelelő katonaság is állomásozott benne.

Így hát Hardigan kapitány egész biztossággal számíthatott arra, hogy csapatát Biskrában kiegészíti.

Hogyha az expedíció meggyorsítja menetét, akkor néhány nap múlva elérkezhetik Biskrába, mely jóval közelebb fekszik hozzájuk, mint Tozeure, és ugyanolyan távolság választja el tőlük, mint Neftát.

Am katonai szempontból Biskra mind a két községnél jóval jelentékenyebb.

- Akkor hát induljunk Biskra felé, - mondotta a mérnök.

- És ki tudja, talán útközben megtudunk majd egyet-mást eltűnt munkásainkról? - tette hozzá Villette hadnagy.

- Most pedig - jelentette ki Hardigan kapitány - kiadom a parancsot a katonáknak, hogy üssék fel a sátrakat. Holnap aztán tüstént napfelkelte után útnak indulunk.

Valóban ez volt a legokosabb dolog, amit csak tehettek. A pihenőre okvetlenül szükségük volt. Ugyanis az egész napi erőltetett és gyors ügetés a nagy hőségben, megviselte az embereket, éppen úgy, mint a lovakat. A szegény állatok is ugyancsak rászorgáltak az éjszakai pihenőre és egy kis frissítő legelésre.

Felállították hát a sátrakat és nekiláttak az estebéd elkészítésének. A környék egyébként teljesen elhagyatottnak látszott és minden jel arra mutatott, hogy az arabok támadása már néhány nappal azelőtt történhetett s azóta már bizonyosan régen elhagyták a környéket.

Mialatt Schaller és a két tiszt az előttük álló út egyes részleteit meg beszélte, Nicol őrmester két társával és Nagyfogúval elindult, hogy egy kis felfedező utat tegyen az oázis belseje felé.

Nagyfogú szokása szerint előreszaladt, mindenfelé szaglászva, a dús fű között. A három spahi mögötte lépkedett és csak néha-néha váltott egy-egy szót.

Egyszerre csak Nagyfogú megállt és figyelmesen előrenyújtotta fejét. Gazdája tüstént észrevette a kutya viselkedését és így szólt:

- Úgy látszik, Nagyfogú valami nyomra akadt. Talán bizony valami vadállat?

- Jó lesz vigyázni, - mormogta az egyik spahi.

- No mi az, Nagyfogú?

A kutya még mindig előreszegzett fejjel állt és hangos csaholásban tört ki.

- Hm... Úgy látszik, valami gyanús alak kóborol itt a vidéken, - dörögte az őrmester.

Nagyfogú előre akart rohanni, amerre a nyomot érezte, de Nicol visszatartotta. Ha valami bennszülött járna errefelé, semmi értelme nincs, hogy elriasszák. Annál kevésbé mert könnyen meglehet, hogy talán nincs is szándékában elrejtőzködni és önmagától is előjön.

És az őrmesternek igaza volt. Az út kanyarodójánál, a fák között arab férfi közeledett feléjük nyugodt, egyenletes léptekkel.

Az idegen férfi körülbelül 30-35 éves lehetett, öltözete az algíri köznép ruhájához volt hasonlatos.

Nicolnak rögtön eszébe jutott, hogy ez az idegen ember esetleg becses felvilágosításokkal szolgálhat. És elhatározta magában, hogy a kapitány elé vezeti az arabot.

Ám mielőtt még egy szót szólhatott, vagy egyetlen mozdulatot tehetett volna, az arab gyors lépésekkel feléje tartott és már messziről így szólt hozzá:

- Vannak itt a közelben franciák?

- Igen, egy csapat spahi tanyázik errefelé.

- Vezessen a parancsnokhoz, - mondta az arab.

Az őrmester a két katonával visszafordult. Közrefogták az idegent és úgy mentek előre. Az arab férfi a legnyugodtabb készséggel ment velük, útközben a keleti ember szokása szerint egyetlenegy szót sem szólt. Némán ment kísérei között.

- Nini, - kiáltott fel Villette hadnagy - Nicol valami idegennel jön.

- Az ám, - jegyezte meg a kapitány - úgy látszik, jó fogást csinált.

- S ki tudja, talán ebből az idegenből ki tudunk venni egyet-mást? - jegyezte meg a mérnök.

Néhány pillanat múlva az arab már ott állt a két tiszt és Schaller mérnök előtt. A spahik is összegyűltek és nagy körben körülállták tisztjeiket, az őrmestert és az idegen férfit.

Nicol félrevonta a kapitányt és néhány szóval elmondta, hogy találkoztak az arabbal s miként szólította fel őt a bennszülött, hogy a parancsnok elé vezessék. Ám azt sem hallgatta el, hogy mégis csak gyanúsnak találta a férfit.

Hardigan kapitány megkezdte a kihallgatást.

- Ki vagy? - kérdezte tőle franciául.

Az arab ugyancsak franciául felelt:

- Tozeurból való vagyok.

- Hogy hívnak?

- Mézakinak.

- Honnan jössz?

- El Zeribetből.

El Zeribet algíri oázis volt, mely körülbelül 45 kilométernyire feküdt a chottól, egy patak partján.

- És mit keresel erre?

- Meg akartam nézni, hogy mi történik itt?

- Miért?... Talán bizony a társaság szolgálatában álltál? - kérdezte Schaller.

- Igen. És aztán sokáig a munka őrizetével voltam megbízva. Pointar úr magával is vitt.

Pointar a Társaság egyik mérnöke volt. Ő vezette a munkások csapatát Biskrából a chottig, azokat a munkásokat, kik miatt már annyit aggódott Schaller és a két tiszt.

És az arab még hozzátette:

- Én a mérnök urat is jól ismerem. Több ízben láttam, mikor ezen a környéken járt.

Mindaz, amit Mézaki mondott, nagyon valószínűnek tűnt fel. Számos társával együtt ő is a Társaság szolgálatában állt. És Pointar mérnök, akinek a magával hozott embereken kívül még megbízható arab munkaerőket is kellett szerződtetni, újból felfogadta régi munkását.

Mézaki egyébként jó munkás lehetett. Alakja vékony, magas, de csupa izom, arca pedig tisztességtudó és értelmes.

- Nos, hol vannak hát többi társaid, akiknek a telepen kellett volna lenniök? - kérdezte a mérnök.

- Ott... északon... Zeribet táján - és a bennszülött kinyújtott karja északi irányba mutatott.

- Vagy százan táboroznak a gizebi oázison... - tette még hozzá.

- És miért mentek el? Talán bizony megtámadták őket?

- Úgy van uram, a berberek rajtunk ütöttek.

A berberek Icham földjén laknak, melyet észak felől Tuat, délről Tombuktu, nyugatról a Nigger, keletről pedig Fezzan határol. Ez a néptörzs állandó háborúságban él az arabokkal.

Mézaki aztán elbeszélte, mi történt a telepen nyolc nappal ezelőtt.

Több száz nomád ember, élükön a vezérrel, rávetette magukat a munkások csoportjára, mikor azok éppen megérkeztek a telepre.

Ezek a nomád alakok legnagyobb részt karavánok vezetésével foglalkoztak, éppen azért elleneztek olyan nagyon a Szaharai-tenger tervét.

A munkások csapata nem volt elég nagy és erős arra, hogy a berberekkel szembeszállhasson. Életüket is csak gyors menekülés árán menthették meg. A csapat Djerid északi része felé futott. Attól tartottak, hogy ellenségeik esetleg elvágják előlük az utat s nem mertek Nefta és Tozeur irányában menni, hanem jobbnak látták, hogy Zeribet felé keressenek menedéket.

Miután a munkások már elmenekültek, támadóik szétrombolták a telepet és tönkretették annyi szorgos munka gyümölcsét. Mikor a berberek a csatornát teljesen teletömték homokkal és így teljesen elzárták a torkolatot, éppen olyan gyorsan eltűntek, mint ahogy jöttek.

- Igen, - mondotta elgondolkozva Schaller, mikor az arab férfi befejezte elbeszélését - okvetlenül gondoskodni kell arról, hogy a telepek biztos őrizet alatt legyenek.

Majd Hardigan kapitány intézett különböző kérdéseket Mézakihoz.

- Hány emberből állott a támadó csapat?

- Körülbelül 400-500-ból - felelt az arab.

- És tudod, hogy merre vonultak vissza a támadás után?

- Dél felé.

- A tuaregek nem vettek részt ebben a támadásban?
- Nem uram... berberek voltak.
- Hadjar, a tuaregek vezére, nem járt mostanában ezen a vidéken?
- De hiszen Hadjart már három hónapja foglyul ejtették és a tuaregek vezére a gabesi erődbe van zárva.

Mézaki mit sem tudott Hadjar szökéséről. Az ő hiedelme szerint a tuareg vezér még mindig a gabesi börtönben raboskodik.

De hiszen nem is az volt lényeges, hogy mit tud Hadjarról, hanem hogy miféle felvilágosításokat adhat az eltűnt munkásokról?

Most Schaller vette át a kérdést.

- És Pointar is velük van? - kérdezte Mézakit.
- Igen uram, a mérnök úr nem hagyta el munkásait és a munkavezetők is vele vannak.
- Jelenleg hol tanyáznak?
- Gizeb oázisában.
- Milyen messzire van az az oázis?
- Melirtól körülbelül húsz kilométernyire.
- Elmennél oda, hogy értesítsd őket ittlétükről? - kérdezte Hardigan kapitány. - Néhány spahi is elkísérne.
- Örömet elmegyek.
- Nos még mindenesetre megbeszéljük a dolgot, - jelentette ki Hardigan kapitány.

Aztán meghagyta, hogy az arabot lássák el ennivalóval és készítsenek számára pihenőhelyet. Mézaki ugyanis, bár nem szólt, szemelláthatólag ki volt merülve a hosszú úttól.

Mialatt az arabot ellátták ennivalóval, Schaller és a két tiszt félrevonult, hogy a történeteket egymás között meghányják-vessék.

Mézaki szavahihetőségéhez nem fért kétség. Mindaz, amit mondott, teljesen egybevágott a tényekkel, és nyilvánvaló volt, hogy ismeri Pointar mérnököt, éppen úgy mint Schallert, akire első pillantásra tüstént ráismert.

A jelen körülmények között - ebben mindhárman megegyeztek, - az a legfontosabb, hogy minél előbb megtalálják a munkásokat.

Miután a berbektől nem kell többé tartaniok, semmit se kockáztatnak, ha a 347 kilométer pontjánál ütnek ideiglenesen tábor. A legokosabb dolog, ha a csapat tábort ütve, itt várja meg, amíg Villette hadnagy, Nicol őrmester és egy csapat spahi Mézakival együtt elmegy Gizeb oázisára, hogy Pointart és az ott rekedt munkáscsoportot felkeresse.

A három barát ebben a tervben állapodott meg.

Villette úgy gondolta, hogy ha másnap tüstént hajnalhasadtakor elindulnak, még a délelőtti folyamán eléri az oázist s az éjszaka beállta előtt visszatérhetnek. Pointar valószínűleg Villette-tel tart s a hadnagy lóról is gondoskodott számára. A munkások lovak hiányában természetesen csak lassabb tempóban tudják megtenni az utat, 48 órát mindenesetre rá kell szánni, míg megérkeznek. Akkor aztán mindannyian hozzálátnak, hogy helyrehozzák azt, amit a nomád berberek csapata tönkretett.

A melriri expedíciót így hát - mindaddig, míg a csatornát helyre nem hozzák, felfüggesztették.

Mikor a tervet közölték Mézakival, az arab a lehető legnagyobb készséggel beleegyezett, hogy a spahikat Gizeb oázisára elvezesse. Egészen biztosra vette, hogy a munkások készséggel térnek majd vissza a műhelybe, mihelyest megtudják, hogy Schaller mérnök és Hardigan kapitány már ott tartózkodnak. Azután persze tanácsos lenne Biskrából lerendelni egy csapat Maghzent, akik gondoskodnának a csatorna védelméről, mindaddig, míg a tenger hullámai el nem öntik a sivatagot.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A viharban.

Jókor reggel hagyta el a Villette hadnagy vezetése alatt álló kis csapat a tábort. A nap rendkívül melegnek ígérkezett, nehéz, fárasztó út állott az emberek előtt. A meleg annyira fojtott, annyira tikkasztó volt, hogy vihartól lehetett tartani. Hiszen Djerid síkságát gyakran dúlja heves, hirtelen jövő vihar. Ám az expedíciónak nem volt vesztegetni való ideje, Pointar mérnököt és embereit minél előbb fel kell keresni.

Nicol őrmester természetesen Öreg Pajtás hátán ült és nem vált meg hű Nagyfogújától sem.

A spahik indulás előtt felszerelték magukat egész napra való elemózsiával. Sokra nem volt szükség, hiszen Gizeb oázisán felfrissíthetik majd gyümölcscsel a készletet.

Míg a csapat egy része Villette hadnaggal együtt távol lesz, a többiek Schaller mérnökkel, Hardigan kapitánnyal és a káplárral a tábort megerősítik és igyekeznek rendbehozni a feldúlt műhelyt.

Hiszen mindössze tizenkét-tizennégy óráról van szó. Az éjszaka beállta előtt a hadnagy már vissza is érkezik a katonákkal együtt. A 347 kilométer pontja és Gizeb oázisa között a távolság nem volt nagyobb húsz kilométernél.

Mézakinak is adtak lovat. Mint minden arab férfi, ő is kitűnő lovas volt. A hadnagy, Nicol őrmester és Mézaki haladt a csapat élén, a többiek pedig néhány lépésnyire követték őket.

Mihelyt az oázist hátuk mögött hagyták, a kis csapat északkeleti irányban haladt.

Ameddig csak a szem ellát, kietlen pusztaság, csak itt-ott ütötte fel a fejét a napfényben csillogó homok és az apró kavicsok közül néhány csenevész növény.

A Djeridnek ez a része úgyszólván teljesen elhagyatott. Egyetlenegy karavánt sem láttak a katonák. Sőt még szarvasmarha-gulyával sem találkoztak.

A kis csapat egy patak partja mentén haladt. A patak egészen az oázisig vezetett, melyet - mint Mézaki mondta - átszelnek habjai.

Villette hadnagy érdeklődött, van-e lakosa az oázisnak?

- Nincs, - felelte Mézaki. - Az oázis úgyszólván teljesen elhagyott.

Aztán Villette hadnagy kérdésére Mézaki elmondta, hogy Pointar, a mérnök vissza akart térni a telepre, ahol megbeszélés szerint Schaller várta, és azért küldte őt, Mézakit vissza, hogy meggyőződést szerezzen arról, vajjon a berberok elhagyták-e már a vidéket?

- Szóval, egészen biztos vagy benne, hogy a munkásokat az oázisban fogjuk találni?

- Igen. Ott hagytam el őket és úgy beszélünk meg, hogy Pointar mérnök úr ott várja be visszatérésemet. Ha egy kicsit siettetjük lovainkat, két órán belül meg is érkezünk.

Ám a hőség oly nagy volt, hogy veszedelmes lett volna az íramot meggyorsítani. De ha ilyen változatlan tempóban folytatják útjukat, akkor is elérik az oázist délre. És egy kis déli pihenő után még az éjszaka visszatérhetnek társaikhoz.

A hőség egyre növekedett. A levegő már szinte az elviselhetetlenségig tikkasztó és fojtó volt.

- Az ördögbe is, ez a hőség már tűrhetetlen - és az őrmester káromkodásba tört ki, egész Afrikát a pokolba kívánta. - El kell pusztulni ebben a - gyehennában... Még ha az ember segíthetne magán, mint Nagyfogú. Nézzétek csak, fiúk, hogy kilógatja a nyelvét, egészen a melléig ér.

- Ha csak ez a bajod, derék Nicolom, - nevetett a hadnagy - akkor rajta, lógasd ki te is a nyelvedet. Megengedem.

- Phu, - nyögött Nicol és homlokáról csak úgy ömlött a verejték - hiszen akkor még inkább melegem lesz. Hiszen ez a forró levegő valósággal megaszalja az embert.

- Hát az már igaz, hogy nagy a hőség, és az a gyanúm, hogy a mai napon még vihar lesz.

- Bizony az valószínű, - mondta Mézaki is, körülnézve az izzó hőségben fülő pusztán. Mézaki, mint a sivatag lakója hozzászokott már a nagy hőséghez és nem szenvedett annyira, mint a franciák.

És aztán hozzátette:

- Remélem, hogy még a vihar kitörése előtt Gizebben leszünk. Ott aztán majd menedéket találunk.

- Én is remélem, - sóhajtott fel Villette. - Annyi biztos, hogy a szél még nem fúj és így jelenleg nincs mitől tartanunk.

- Jaj, hadnagy uram, - kiáltott fel az őrmester - ezeknek az átkozott afrikai zivataroknak még szélre sincs szükségük, hogy az ember nyakába szakadjanak.

De bármilyen fárasztó volt is a menetelés ebben a szörnyű hőségben, Villette hadnagy nem engedte meg, hogy a tempót meglássítsák. Minél előbb túl akart lenni a húsz kilométernyi úton, melyet az izzó napsütésben a kopár homoktengeren meg kellett tenni, a homoktengeren, mely úgy árasztotta magából a hőséget, mint valami izzó kemence.

Majd ha elérik a gizebi oázist, mindannyian kipihenhetik magukat. Ha a vihar kitör, legalább védett helyen várhatják be a végét. Aztán ha kipihenték magukat, a déli tikkasztó hőség elmúltával Pointar mérnökkel együtt útnak indulnak, hogy még az éjszaka beállta előtt visszaérkezessenek társaikhoz.

De a lovak egyre nehezebben, haladtak előre a tikkasztó hőségben, a fojtott levegőben, melyben benne vibrált a kitörni készülő vihar. Az izzó, fojtott levegőben még csak szellő sem rezdült, a sűrű, nehéz viharfelhők is csak lassan, nehézkesen közeledtek, és így a hadnagy legalább biztosra vehette, hogy még idejében elérik az oázist.

És a csapat csak ment előre a kietlen, forró, végeláthatatlan homokpusztán. Tikkadtan, a hőségtől elgyötörten, a fáradtságtól elernyedten, a katonák már alig bírták magukat a nyeregben tartani.

- Hé Mézaki, - mondta Nicol - hol a pokolban van az az átkozott oázis? Hiszen már alig bírjuk ezt a hőséget és még hozzá a zivatar is minden pillanatban kitörhet.

- Nem tévedtél el? - kérdezte aggódva a hadnagy.

- Nem, - felelt az arab - lehetetlenség eltévedni, hiszen mindig csak az oued mentén kell haladni.

- De hiszen, most már látnunk kellene, - jegyezte meg a hadnagy.

Mézaki nem szólt egy szót sem, csak kinyújtott kezével messzire mutatott.

És valóban a távolban, a látóhatár szélén fák körvonalai tűntek fel elmosódva. Az oázis fái voltak.

Gyors galoppban egykettőre elérték volna a kis oázist, ám az agyonfáradt, szegény lovak alig hogy vonszolták magukat és lehetetlen volt gyorsabb tempóba csapni át velük. Még Öreg Pajtás is csak nagyokat lihegve, nehézkesen vonszolta lábait.

Így hát körülbelül tizenegy óra lehetett, mikor az elcsigázott kis csapat elérte az oázist.

Különös dolog, de a munkások közül senki sem vette észre a katonák közeledtét.

- Furcsa, - mondta. Villette hadnagy - hogy senki se vesz észre bennünket. Pedig hát bizonyára állítottak őrszemet. Vagy talán nem lennének itt?

Szemlátomást Mézaki is nagyon meg volt lepődve.

- Én sem értem a dolgot, uram. De mindenesetre itt kell lenniök, hiszen tegnap még az oázisban tartózkodtak. Talán a vihar elől menedéket keresve az oázis belsejébe húzódtak... Néhány perc múlva biztosan megleljük őket.

- De talán jó lenne, ha előbb egy kicsit pihennénk. Hiszen az emberek és lovak már odavannak a kimerültségtől, hadnagy úr, - mondta az őrmester.

- Állj! - adta ki a parancsot Villette hadnagy.

Vagy száz lépésnyire az oázis szélétől pálmafáktól övezett kis tisztás volt. Nem messzire csobogott a patak friss vize. Ide terelték a lovakat, és az agyonfáradt állatok megkönnyebbülten pihenték ki az árnyékban az út fáradalmait.

A katonák is letelepedtek a fák árnyékában, felfrissítették magukat a patak vizében és aztán nekiláttak a magukkal hozott elemőzsiának.

Míg a katonák jóízűen falatoztak, Mézaki, Nicol és Nagyfogú kutya kíséretében elindult az oázis belseje felé. Ám a munkásoknak sehol sem lették még a nyomát sem.

- Nem értem, hol lehetnek? - mormogta bosszúsan az őrmester.

- Igazán én sem tudom magamnak megmagyarázni. Hiszen abban állapodtunk meg, hogy itt várnak meg engem, ha ugyan valami váratlanul közbejött esemény következtében nem kellett felmenniök egészen Zeribetig.

- Na még csak az kéne! - fakadt ki nagydühösen az őrmester, - hogy még odáig kelljen elvonszolni magunkat.

- Én remélem, hogy az oázis belsejében majd megtaláljuk őket, - felelt Mézaki.

- Hát egyelőre menjünk vissza a többiekhez, mert a hadnagy úr majd nyugtalankodni fog. Majd evés után úgyis átkutatjuk az oázist és akkor, ha itt vannak, biztosan meg is találjuk őket.

Azzal Nicol és az arab visszafordultak.

- Nos? - kérdezte Villette hadnagy, mikor a két férfi visszajött, - hát mi az ujság, Nicol?

- Semmi, hadnagy úr, mindeddig senkit sem láttunk.

- Hm, különös... igazán különös... - mormogta a hadnagy.

Aztán Mézakihoz fordult:

- Biztos vagy benne, hogy jó helyen járunk?

- Lehetetlen dolog Gizeb oázisát egy másikkal összetéveszteni - felelt az arab. - Hiszen a 347-dik kilométer pontjától kezdve mindig az oued mentén kell haladni.

- Akkor hát miként magyarázod meg, hogy sem a mérnök, sem pedig emberei nincsenek itt?

- Talán elrejtőzködtek az oázis belsejében a vihartól való félelmükben. Sőt azt sem tartom lehetetlenségnek, hogy valami kényszerítő körülmény miatt visszatértek Zeribetbe...

- No majd meglátjuk, - mondta a hadnagy és elgondolkozva nézett maga elé.

Mézaki időközben hátizsákjából előszedte az elemóziát és kissé félrevonulva, néhány lépésnyire a többiektől, nyugodtan falatozni kezdett.

A hadnagy és Nicol őrmester egy datolyafa árnyékában együtt fogyasztották el az ebédet és közben megbeszélték a dolgokat.

- Azért hiába, sehogysem fér a fejembe, - hajtogatta az őrmester - hogy idáig még egy árnyékot sem láttunk.

- A kutyád, Nagyfogú sem érzett semmit?

Nicol a fejét rázta.

- Mondd csak, Nicol, - kérdezte a hadnagy, az arab felé pillantva, - talán gyanakszol erre a Mézakira?

- Hogy őszinte legyek, hadnagy úr, igen. Bár semmi határozott okom sincs reá, ez az ember már első pillanattól fogva nagyon gyanús volt előttem. De hát... Ezideig mégis csak rendesen viselkedett és végül is semmi oka sincs rá, hogy félrevezessen és elbolondítson bennünket. Miért hozott volna ide minket, ha Pointar mérnök az embereivel nincs Gizebben? És aztán... Önként magától jött hozzánk és tüstént ráismert Schaller mérnök urra. Ebből azt kell következtetnem, hogy emberünk a társaság egyik munkása volt.

Villette hadnagy elgondolkozva ült helyén.

Igen, mindaz, amit Nicol őrmester Mézakiról mondott, csakugyan úgy is volt. Ám a hadnagy szíve mégis csak nyugtalanul dobogott, ha arra gondolt, hogy a mérnök emberei, kiknek pedig számítani kellett Mézaki visszatérésére, miért nem mutatkoznak? Hiszen már messziről észre kellett venniök a spahi csapatot... Vajjon lehetséges, hogy visszamentek volna Zeribetbe? és ha igen, hát miért?... És vajjon akkor utánuk induljanak-e?... De nem, ezt a gondolatot tüstént elvetette magától. Ha Pointar mérnök és munkásai csakugyan nincsenek az oázis területén, akkor ő embereivel együtt rögtön visszafordul, hogy minél hamarabb visszatérhessen kapitányához és Schaller mérnökhöz. Akármilyen lesz is útjuk eredménye, ő az éj beállta előtt vissza fog térni az elhagyott táborba.

Félkettő lehetett, mikor Villette hadnagy, aki időközben kissé kipihente magát, felkelt helyéről és intett az őrmesternek. Mindketten odaléptek Mézakihoz, aki még mindig nyugodtan mozdulatlanul ült helyén.

- Át akarom kutatni az oázist, kísérj el bennünket, - mondta a hadnagy.

- Rendelkezésére állok, uram, - felelt az arab udvarias hangon és azonnal felállt.

- Nicol, végy két embert magad mellé. Ti többiek pedig itt maradtok és megvártok bennünket.

Mézaki elől ment, a többiek, a négy férfi, s mivel Nicol őrmester is köztük volt, természetesen Nagyfogú is, északi irányban indult el. Körül akarták járni az oázist, mely különben nem volt nagy, körülbelül harminc hektár terjedelmű lehetett.

A gizebi oázison sohasem laktak bennszülöttek s így ez a termékeny kis földrész csupán állomásul szolgált Biskrából a tengerpart felé igyekező karavánok számára.

Villette hadnagy és kísérei körülbelül félórát mentek északi irányban. A fák lombozata nem volt olyan sűrű, hogy az emberi tekintet keresztül ne tudott volna rajta hatolni, és így láthatták az eget, melyet nehéz fekete viharfelhők borítottak. Időnként tompa dörgés hallatszott. A vihar kitörőben volt.

Már elérték az oázis másik részét, a nélkül, hogy bárkit is találtak volna. Előttük a végtelen, csöndes és meddő homoksivatag terült el. Hogyha a munkások csakugyan elhagyták az oázist, ahol Mézaki állítása szerint tegnap tanyáztak, akkor már messze járnak.

De Villette hadnagy mindenekelőtt arról akart meggyőződni, nincs-e mégis valaki az oázis területén s ezért most ellentétes irányban, a kis folyó mentén mentek vissza társaikhoz.

Teljes óra hosszat mentek még a fák között és a hadnagy maga már egyáltalában nem bízott abban, hogy a munkásokat feltalálja. Mézaki szemmel láthatólag meg volt döbbenve és a kérdő, fürkésző, gyanakvó tekintetek sortüze alatt egyre csak azt hajtogatta:

- Nem értem... Hiszen tegnap még itt voltak. Mindannyian itt voltak... Hiszen Pointar mérnök úr küldött engem. Hacsak ma reggel el nem mentek....

- De hát hova a pokolba mehettek volna? - kérdezte a hadnagy.

- Talán a műhely felé? - felelt Mézaki.

- Akkor találkoztunk volna velük.

- Választhattak más utat is.

- De hát miért választottak volna más utat? Ez nagyon valószínűtlen.

Mézaki nem tudott erre válaszolni és elhallgatott.

Négy óra lehetett, mikor Villette hadnagy és a katonák fáradtan és rosszkedvűen visszaértek társaikhoz.

Semmi nyomot sem találtak és minden jel arra mutatott, hogy az oázis területén hosszú idő óta nem járt semmiféle csapat.

És akkor Nicol őrmester, inkább valami ösztönszerű sejtelemből, mint érett megfontolásból, megfogta az arab vállát és kutatón szemébe nézve így szólt:

- Mondd csak Mézaki, nem vezettél te minket félre?

Ám az arab keményen állta az őrmester tekintetét és csak a vállán rándított egyet megvetően, közönyösen, úgy, hogy Nicol legszívesebben rávetette volna magát, ha a hadnagy vissza nem tartja.

- Csend legyen, Nicol, - mondta szigorúan. - Mindnyájan visszamegyünk a többiekhez és ez az ember is velünk tart.

- De két spahi között, - tette hozzá az őrmester.

Mézaki arcán egyetlenegy izom sem rándult meg.

- Ahogy kívánja, hadnagy úr, - mondta és a hangja nyugodt volt és fegyelmezett, csak a szemében villant fel egy pillanatra valami furcsa láng.

A lovak már kipihenték magukat és jóllaktak a dús legelőn. Öt óra előtt néhány perccel Villette hadnagy kiadta a parancsot az indulásra. A hadnagy és Nicol őrmester haladt a csapat élén, Mézakit pedig két spahi közrefogta s állandóan szemmel tartotta.

A katonák mindnyájan igen gyanúsak tartották ezt az embert és egymás között mondogatták, hogy bizony az őrmesternek igaza volt, ha már első perctől kezdve bizalmatlansággal viselkedett iránta.

A történetek után a hadnagy is ezen a véleményen volt, de nem tartotta helyesnek, hogy érzésből most még bármit is eláruljon. Majd ha visszatér társaihoz, Hardigannal és Schallerrel együtt elhatározzák, hogy mi a teendő? Ám mindaddig legjobb várakozó álláspontra helyezkedni, hiszen még az is megtörténhetik, ámbár nem valószínű, hogy Pointar emberei más úton visszamentek a telepre és már találkoztak az expedícióval.

A lovak gyors iramban haladtak. A szegény állatokat rendkívül idegessé tette a közeledő zivatar, a villamos feszültséggel teli levegő. Az eget teljesen elborította a sűrű, nehéz, fekete felhők tömege, észak felől tompa dörgés hallatszott és néha-néha villámok cikáztak végig a láthatáron. És a nehéz, fullasztó atmoszféra szinte elviselhetetlenül súlyosodott az emberekre, állatokra, még csak egy kis szellő sem volt, hogy legalább valami könnyebbséget hozott volna.

A kis csapat, amennyire csak lehetett, gyors tempóban igyekezett visszafelé, hogy még a vihar kitörése előtt elérje a táborn. Mert ha a zivatar kitör, a kietlen homokpusztán sehol sem találnak védelmet.

Amennyire lehetett, nógatták hát lovaikat, de a szegény párok képtelenek voltak eleget tenni a lovasok parancsának. A fullasztó levegő, a tikkasztó meleg elvette minden erejüket és időnként meg-meg állottak, rogyadozó lábbal, mintha erejük végkép felmondta volna a szolgálatot.

A katonák is alig tartották már magukat a nyeregben. Villette hadnagynak minden önfegyelmélettségére, minden ékesszólására szüksége volt, hogy az agyonfáradt, elkínzott embereket nyeregben tudja tartani.

Estefelé hat óra tájt a hadnagy katonái felé fordulva így szólt:

- Az út háromnegyed részét már megtettük. Bátorság emberek! Csak egy kicsit szedjétek össze magatokat, nemsokára megérkezünk.

Hogyha a napot nem takarták volna el sűrű, fekete viharfelhők, akkor már látni lehetett volna az oázis körvonalaait. Körülbelül egy órára volt szükség, hogy elérjék a tábor-helyet, így tehát még a sötétség beállta előtt meg fognak érkezni.

- Előre bajtársak! Előre! Szedjétek össze magatokat! Már nem tart sokáig! - biztatta Villette hadnagy a katonákat.

De a kemény, viharezett katonákat már egészen elcsigázta a fáradság és a hőség. A lovak alig vonszolták magukat s egyre több és több ló maradt hátra, és a hadnagy, aki tudta, hogy emberei között csak az emberfeletti kimerültség bonthatta meg a fegyelmet, ilyenkor mindig lassított, hogy a hátramaradottakat teljesen el ne hagyja.

Ha legalább egy kis szél lett volna, hiszen a megsűrűsödött, mozdulatlan, fojtó levegőt alig bírta már az emberek és az állatok tüdeje belélegzeni.

És az agyonkínzott lovak, a kimerültségtől elgyötört emberekkel csak vonszolták magukat....

És egyszerre kitört a szélvihar. Óriási felhők száguldoztak az ég boltozatján, egyik tompa, dübörgő mennydörgés a másikat követte, villámok cikáztak az égboltozaton. A szélvihar pedig egyre erősebb, egyre hatalmasabb lett és a vihar villamos feszültsége nem tudott feloldódni a záporosóban.

A szélvihar magával ragadta a földet borító homokot és port és forgószelel alakjában táncoltatta, telecsapkodta vele a lovakat és az embereket. A vihar sötétségében kétségbeesett vijjogás hallatszott: a madarak hangja, amelyeket a trópusi szélvihar ereje magával ragadott.

A lovakat is elragadta a vad forgatag, messze sodorta őket egymástól. A fellegek teljesen eltakarták a lenyugodni készülő napot. Vaksötétség borult mindenre, semmit sem lehetett látni és a szüntelen mennydörgés közepette semmit sem lehetett hallani. A por és a homokforgatag, a szélvihar vitte, ragadta őket, a nélkül, hogy tudták volna, merre mennek?

Villette hadnagy a szörnyű viharban sem vesztette el lélekjelenlétét. Természetesen sejtelve sem volt arról, hogy merre veti-sodorja őket ez a fergeteg?

De végre is a szétpattanásig feszült atmoszféra megenyhült és hatalmas záporosó zuhatagként csapott le a földre. A szélroham tüstént megenyhült és a sötétben, a szakadó záporban megkönnyebbülten lélegzettek fel az emberek.

A kis csapat teljesen szétszóródott. Villette hadnagy legelső gondolja az volt, hogy valamilyen képpen összeterelje a katonákat. Az egyre cikázó villámok fényében sikerült megállapítani, hogy nincsenek messzire, alig egy kilométernyire vannak az oázistól.

Végre hosszas keresés és kiabálás után sikerült összegyűjteni a katonákat. Éppen el akartak indulni az oázis felé, mikor Nicol őrmester hirtelen felkiáltott:

- Hát az arab? Mi van az arabunkkal?

A két spahi, akikre az arab őrizete bízva volt, mitsem tudott Mézakiról. A trópusi fergeteg elválasztotta őket egymástól és úgy látszik, az arab felhasználta az alkalmat, mert nyomtalanul eltűnt.

- Átkozott fickó, - dörögött Nicol - gyanús volt nekem az első perctől kezdve. Persze most felhasználta a vihart és megszökött. Hozzá még a lovunkat is magával vitte.

Villette hadnagy egyetlen szót sem szólt. Tudta, hogy az őrmesternek igaza van, és szíve nyugtalanul dobogott, ha arra gondolt, vajjon micsoda sötét szándék rejtőzik az arab ravasz csele mögött?

A kis csapat megindult az oázis felé, ám egyszerre Nagyfogú, Nicol őrmester hűséges kutyája vad csaholásban tört ki és elrohant a chott irányába.

- Vissza, Nagyfogú! Ide gyere! - hallatszott Nicol hangja, de a kutya, lehet hogy nem hallotta gazdája parancsát, lehet, hogy nem akart neki engedelmeskedni, továbbrohant és a sötétség néhány pillanat alatt el is nyelte.

- Nem lehetetlen, hogy Nagyfogú Mézaki nyomát követi, - mondta az őrmester. - De akármiért szaladt is el, én holtra fáradt lovammal, Öreg Pajtással semmiképpen sem tudom követni.

Villette hadnagy egyetlen szóval sem felelt. Belsejében gyötrő, titkos aggodalom égett. Hiszen Mézaki szökése döntő bizonyosága volt annak, hogy az arab kelepcebe akarta őket csalni. De vajjon mi ez a kelepce? Hiszen Mézakinak nem lehetett tisztán csak az a célja, hogy egy utat hasztalanul, eredmény nélkül tétessen meg velük.

- Előre, fiúk! - hangzott a vezényszó. - Siessen mindenki, ahogy csak erejétől telik!

A zápor még szakadatlanul ömlött, és a sötétben, melyet csak a cikázó villámok fénye világított át egy pillanatra, a kis csapat csak nagynehezen tudott tájékozódni.

S az az aggodalom, mely Villette hadnagy szívét összeszorította, a többieket is gyötörni kezdte. Most már mindnyájan tisztában voltak azzal, hogy Mézaki elárulta őket.

- Hadnagy uram, - mondotta Nicol - attól tartok, hogy ez az átkozott gazfickó valami szörnyű kelepcebe csalt bennünket. Ki tudja, mi történt a mi távollétünkben ott a telepen?...

Am Villette hadnagy csak ennyit felelt:

- Siessünk és adja Isten, hogy későn ne érkezzünk.

És a kis csapat a szakadó esőben, gyors ügetéssel haladt az oázis felé.

A sötétségben kissé eltévesztették az irányt és az oázis baloldalára érkeztek meg, így aztán megint vissza kellett menniök egy darabon és bizony félkilencre járt már az idő, mikor Melrir szélső pontját elérték.

Egy lélek sem mutatkozott. A katonák hangosan kiabáltak. Senki sem felelt.

A záporosó kissé alábbhagyott és a spahik meggyújtottak néhány korhadt faágat, mely vörösen izzó fáklyaként világította meg az oázis kis tisztását, ahol még hajnalban ott álltak a sátrak.

És most sehol senki... Az emberek, a lovak, a sátrak, a fegyverek, az élelmiszerkészlet mind-mind eltűnt.

Villette hadnagy és emberei rémülettől dermedten bámultak maguk elé. Tudták, érezték mindannyian, hogy társaikat a bennszülöttek megtámadták és elhurcolták. Mézaki fellépése volt a csapda, melynek révén a katonák egy részét eltávolították, hogy a másik részt annál könnyebben foglyul ejthessék.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A tuaregek.

Villette hadnagy távozása után Schaller mérnök kiadta a rendeleteit, hiszen minden valószínűség szerint hosszabb időt fognak itt tölteni és így egészen másképpen kell berendezkedniök, mintha csak egy napig maradnak az oázis területén.

Egyiküknek sem jutott eszébe, hogy Mézakit, kinek egész fellépése és minden szava olyan bizalomragerjesztő volt, meggyanúsítsa.

A hadnagy és emberei távozása után mindössze tíz férfi maradt az oázis területén. Hardigan kapitány, Schaller és a szolgája, Pistache káplár és hat spahi.

A reggeli órákat azzal töltötték el, hogy a tábornok felszerelték és a műhelyt igyekeztek teljesen rendbehozni. Kirakták az elemőzsíás készletet és ponyvát feszítettek fölé, hogy az időjárás minden viszontagsága ellen védve legyen az élelmezési anyag, a lovakat pedig az oázis egyik dús legelőjére terelték.

Az élelmiszerkészlet pár napra elegendő volt és azonfelül az oázis is bőven ellátta őket gyümölcscsel.

Különben is, mihelyest Pointar mérnök emberei megérkeznek, a közeli helyekről mindig ki lehet pótolni az élelmiszerkészletet.

Mivel Hardigan kapitány és Schaller mérnök mindennél fontosabbnak tartották, hogy a 347-ik pontot biztonságba helyezték, elhatározták, hogy két hírnököt küldenek Neftarba vagy Tozeurbe. Abban állapodtak meg, hogy két spahit küldenek el akik jól ismerik a vidéket.

Úgy volt, hogy másnap hajnalban a két ember elindul. Addig a lovak is teljesen kipihenik magukat, így talán néhány nap múlva fel is újíthatják élelmiszerkészletüket.

A spahik két levelet visznek majd magukkal. Az egyiket Schaller mérnök írta, a Társaság egyik főhivatalnokának. A másikat Hardigan kapitány intézte Tozeur katonai parancsnokához.

Reggeli után a mérnök első dolga volt, hogy alaposan szemügyre vegye a betömött csatorna-részt.

Hosszasan vizsgálta a szétrombolt csatornát, elgondolkozott és hosszabb tünődés után Hardigan kapitány felé fordult:

- Ezek a bennszülöttek igen sokan lehettek. Tökéletesen megértem, hogy Pointar emberei nem bírtak nekik ellentállni és nem tudták velük szemben megvédelmezni munkánkat.

- De még ha nagy számban voltak is, - mondta Hardigan kapitány - akkor sem értem, hogy bírtak rövid idő alatt így tönkretenni mindent? Hogy is tudhatták így eldugaszolni a csatornát?

- Én sem tudom a dolgot másképpen megmagyarázni, - felelt a mérnök - mint hogy számításba veszem, hogy végeredményben mégsem kellett nekik a talajt kivájni, hanem a part talaját egészen egyszerűen betaszították a csatornába. Azonfelül a munkások menekülésük közben bizonyára itt hagyták tekintélyes anyagkészletüket és az arabok természetesen felhasználták ezt a reájuk nézve igen kedvező alkalmat a csatorna tönkretevésére.

- És mit gondolsz, mennyi ideig fog tartani, míg mindent rendbehozunk?

- Legalább is két hétre van szükségünk, de akkor megfeszített erővel kell dolgozni, hogy a munkát elvégezhessük.

- Hát annyit mindenesetre tanultunk ebből a szomorú leckéből - folytatta a kapitány - hogy mindenekelőtt a csatorna megvédéséről kell gondoskodnunk. Hiszen ami itt történt, könnyen megtörténhetik másutt is. Sajnos, kétségbevonhatatlan tény, hogy a nomád arabok valóságos fanatikus gyűlölettel viseltetnek a Szaharai-tengerrel szemben... De úgy gondolom, hogy a biskrai, tozeuri, neftai katonaság mozgósításával és a gabesi katonaság igénybevitelével nem lesz lehetetlenség a csatornát megvédeni és biztonságban tartani minden e fajta támadás ellen.

Hardigan kapitánynak tökéletesen igaza volt. A legfontosabb lépés az volt most, hogy mielőbb értesítsék Algír és Tunisz kormányzóit erről a veszedelmes állapotról.

Mihelyt a Szaharai-tenger létrejön, semmiféle támadástól sem kell tartani, hiszen a tengerben nem lehet kárt tenni. De nem szabad elfelejteni, hogy a vállalkozás elején az volt az általános vélemény, hogy tíz évig is eltart, míg a tenger a sivatagot teljesen elönti.

Majd hosszas, alapos tanulmányok és megfigyelések után a tudósok azt állították, hogy feleannyi idő is elégséges a nagy változáshoz. Azonfelül ott, ahol a chottokat nem lehet a tenger vizével elárasztani, ott természetesen az őrzés is felesleges, de még így is óriási volt az útvonal, ahol a csatorna őrzését igenis biztosítani kell a bennszülöttekkel szemben.

Hardigan kapitány kérdése kapcsán a mérnök rátért arra a kérdésre, mely már hosszú idő óta sokat foglalkoztatta.

- Őszintén szólva az a véleményem, hogy Djerid talaja ebből a szempontból még furcsa meglepetéseket tartogat számunkra. Hiszen ez a talaj, - ha jól emlékszem, már említettem is neked, - tulajdonképpen csak egy nagymértékben sótartalmú, aránylag vékony földréteg. Így hát könnyen megtörténhetik, hogy a természet is segítségünkre lesz munkánkban. Ha a csatorna víztömege kimélyítene és kiszélesítene ágyát Djerid talajában... Ami pedig a mélyedéseket illeti, ezek régi, kiszáradt tavak medencéi s állandóan mélyülni fognak. Az én véleményem az, hogy a tenger sokkal rövidebb idő alatt fogja elönteni ezt a területet, mint ahogy mi várjuk... Persze egészen bizonyosan nem merem állítani, mert a jövőbe senki sem láthat, de?... Mindenesetre majd meglátjuk, barátom, majd meglátjuk... Én nem tartozom a bizalmatlan emberek közé, sohasem féltem a jövőtől, hanem bíztam benne. Ismétlem, könnyen meglehet, hogy már két, sőt ki tudja, talán egy év múlva hajók szelik keresztül a Melrir felületén hullámzó víztömeget.

- Szívből kívánom, hogy a jövő megadja mindazt, amit vársz tőle, - mondta Hardigan kapitány. - Ám akár öt, akár két, vagy egy évig tart míg Melrirt elönti a tenger, nekünk mindenekelőtt a csatorna megfelelő védelméről kell gondoskodnunk.

- Teljesen osztom véleményedet. Ilyesminek nem szabad többé megisméltódnie.

A két barát elhatározta, hogy tüstént, másnap, mihelyt Villette hadnagy és emberei visszaérkeznek, Hardigan kapitány üzenetet küld Biskra katonai parancsnokának.

Miután a mérnök befejezte a szomorú vizsgálatot, mindketten visszatértek a sátrakhoz. A katonák, még mindig a tábor rendezésével foglalkoztak.

Már az előzményekből tudjuk, hogy ez a nap igen viharosnak ígérkezett. Nagy, súlyosan fekete felhők gyülemlettek az égbolt alján és lassan-lassan ellepték az egész láthatárt. A hőség óriási volt és tikkasztó, amilyen már a nagy viharok előtt lenni szokott, s a lovak, amelyek mindig előre megérzik a zivatart, rendkívül idegesen viselkedtek. Kétségtelen, hogy észak felől nagy fergeteg volt készülöben.

Schaller inasa, a kitűnő François, aki tudvalevőleg nagyon jó barátságban volt Pistache káplárral és akinek egyetlen hibája az volt, hogy szeretett egy kicsit fontoskodni, ki is jelentette:

- Legkevésebbé sem leszek meglepődve, ha kitör majd a vihar. Reggel még ki sem jöttem a sátor alól, már is éreztem, hogy valami nincs rendjén az időjárással.

- Ugyan miből? - kérdezte a káplár. - Magam is szeretném tudni - miként lehet a sátor belsejéből időjósításokba bocsátkozni.

- Képzeld csak káplár úr, mikor borotválkoztam, minden egyes szőrszál felfelé meredt és olyan kemény lett, de olyan kemény, hogy kétszer-háromszor is végig kellett húznom a borotvámmal. És - ez a legcsodálatosabb - mindegyik szál végéből mintha kis villamos szikra pattant volna ki.

- No biz ez különös dolog, - dörögte a káplár, akinek esze ágában sem volt, hogy ilyen kiváló ember szavaiban akár csak egy pillanatra is kételkedjék.

Aztán még hozzátette:

- Bizisten sajnálom, hogy nem láthatom.

És nagy tisztelettel pislogott François borotvált állára, mely ily kiváló meteorológiai megfigyelésekre is alkalmas.

Egyébként nyilvánvaló volt, hogy a vihar, melyet François olyan furcsa körülmények között érzett meg, hamarosan ki fog törni.

Az atmoszféra telve volt egyre nyomasztóbb, egyre idegesítőbb villamossággal, s a hőség olyan tűrhetetlen lett, hogy ebéd után Schaller és Hardigan kapitány hosszabb sziesztát engedélyeztek embereiknek.

Mert bár a sátrak az oázis fáinak árnyékában álltak, a száraz, tikkasztó meleg olyan nagy volt, hogy szinte fojtogatta már az embereket.

A mérnök és a kapitány igen nyugtalanok lettek. A felhők állásából ítélve a zivatar északkeleti irányban, tehát körülbelül Gizeb oázisa felett tör ki. A villámok abból az irányból cikáznak. Ha bármely ok miatt a hadnagy nem indult el a kitűzött időben az oázisról - már pedig, jegyezte meg a mérnök - könnyen lehet, hogy ebben a rekkenő hőségben a lovak kimerültek, - akkor a reájuk zúdult viharban nem is kockáztatják meg az utat.

Ebben az esetben holnap reggel előtt nem indulhatnak útnak, jegyezte meg Hardigan kapitány.

- Annál kevésbé, mert ha Villette délután két óra tájt elindult volna, akkor már itt kellene lennie a csapatnak.

- Bizonyára megvárja a vihar végét, - mondta a mérnök. - Hiszen már déltájt is sejteni lehetett, hogy vihar van készülődben és érthető, hogy nem akar ilyen időjárásban útnak indulni... Sokkal kellemetlenebb lenne, hogyha menetközben érte volna őket utól a vihar, hiszen a pusztában semerre sem találhatnak menedéket...

- Én azt hiszem, hogy ebben az időjárásban mégsem indult neki az útnak, és az oázis területén várja, meg a vihar végét.

Úgy látszik, hogy a mérnöknek és Hardigan kapitánynak igaza volt, mert egyik óra a másik után telt el és Villette hadnagy kis csapata még nem mutatkozott, Nagyfogú ugatása sem hallatszott, pedig a derék Nagyfogú mindig a csapat előtt szokott szaladni és csaholni.

A fellegek egyre sűrűbbek, egyre sötétebbek lettek és a villámok alig egy mérföldnyi távolságban cikáztak és sűrűn egymásután. A nehéz viharfellegek Melrir felé közeledtek. Félórán belül a zivatar le fog csapni a táborra és aztán tovavonul a chott irányában.

De azért Hardigan kapitány, Pistache és még két spahi az oázis szélére ment. Hátha mégis csak elindult Villette hadnagy Gizeb oázisáról, akkor pedig minden percben itt kell már lenniök.

Az óriási pusztát ott terült el előttük, ám ameddig csak a szem ellát, sehol semmi lovas csapat nem mutatkozott.

Néhány percig álltak így és figyelmesen vizsgálták a sivatagot, mely elhagyott volt, és az eget, melyen egyre feketébbek, egyre súlyosabbak lettek a viharfelhők.

Aztán így szólt a kapitány:

- Nem hiszem, hogy Villette ebben az időben útnak indult volna. Biztosan csak holnap reggel hagyja majd el az oázist, ha a vihar már véget ért.

És mikor néhány kövér esőcsepp hullott le a földre, a kapitány intett:

- Fiúk, igyekezzünk vissza, nyakunkon a zivatar.

De alig mentek tíz-tizenkét lépést, mikor Pistache hirtelen megállt:

- Figyeljen csak kapitány úr, - mondotta.

Mindannyian megálltak.

- Mintha kutyaugatást hallanék. Talán bizony Nagyfogú?... Akkor a többiek sem lehetnek messzire...

A katonák feszült figyelemmel hallgatództak.

De nem. Semmiféle ugatás sem hallatszott, a káplár valószínűleg csalódott.

Hardigan kapitány és társai visszaindultak a tábor felé, végigmentek az oázis szélrohamban hajladozó fái között, és behúzódtak sátraikba. Néhány perc múlva teljes erővel kitört a vihar és egyik vad szélroham a másik után süvöltött. Aztán, hogy a vihar teljes legyen, megeredt a bő, trópusi zápor.

Hat óra tájt lehetett. Hardigan kapitány kiadta parancsait éjszakára. Az éjszaka minden valószínűség szerint igen nehéz, viharos lesz.

A nélkül, hogy valami határozott okát tudták volna adni, Schallert és Hardigan kapitányt nyugtalanság gyötörte.

Hiába igyekeztek magukat megnyugtatni, hogy ebben az ítéletidőben Villette nem is indulhatott útnak, mégis csak aggasztotta őket, hogy a hadnagy nem érkezett meg.

Nem mintha valami határozott gyanút tápláltak volna Mészaki ellen. Hiszen nekik sejtelmük sem lehetett az arab árulásáról s Mészaki minden egyes szava olyan valószínű volt. Nyilvánvalóan Pointar emberei közé tartozott és résztvett a korábbi munkálatokban, hiszen első pillantásra felismerte Schallert.

De másrészt a két férfi nagyon is tisztában volt azzal a gyűlölettel, mellyel a bennszülöttek a Szaharai-tenger terve ellen viseltetnek. Djerid bennszülött törzsei alig várják az alkalmat, mikor az európai mérnökök gyűlölt munkáját tönkreteszhetik...

Mézaki azt mondta, hogy a berberok a chott déli irányában vonultak vissza, de ki tudja, talán egy másik csapat a chott lapályán cirkál, és ha véletlenül összeakadtak volna Villette hadnagy kis csapatával, akkor?... A katonákat bizonyára elsöpri a túlerő...

Persze, ha alaposan végiggondolták a dolgok állását, akkor aggodalmaik túlzottaknak tündek fel előttük. Ám azért sem Schaller, sem Hardigan kapitány nem tudtak megszabadulni a gyötrő kétségektől.

Hogyan is sejthették volna, miként is juthatott volna eszükbe, hogy a veszély, melytől a hadnagy kis csapatát féltették, nem a távollevő katonákat, hanem őket fenyegette, rájuk hoz halálos veszedelmet Mézaki árulása?...

Félhét tájban a vihar olyan erővel tombolt, hogy egy-két kisebb fát derékban kettétört. A villámok sűrű egymásutánban cikáztak az égbolton és több fába bele is csaptak. Sőt kis híja, hogy Schaller sátrába bele nem csapott a villám.

A zápor pedig zuhogott, egyre zuhogott, mintha csak dézsából öntenék, feltartóztatlanul. Az oázistalaj hamarosan teli lett óriási tócsákkal, úgy hogy a föld teljesen süppedőssé, mocsarassá vált. S a mennydörgés tompa robajába sűrítve visított bele a szél s néha-néha hatalmas recsegés hallatszott: a kicsavart fák, a leszakadó ágak zaja.

Lehetetlen volt a sátrakból kimozdulni.

Szerencsére a lovakat még a zivatar kitörése előtt elhelyezték egy csomó hatalmas, dúslombú fa alatt, melyekben még a szörnyű nagy orkán sem tudott kárt tenni. Így aztán az állatok valamennyire meg voltak védve a vihar dühöngése ellen.

Ám egész más volt a helyzet az öszvérekkel. Ezek a szegény állatok a tisztáson álltak és a villámok vakító fényétől halálra rémülve ész nélkül elrohantak. Két spahi utánuk iramodott, de hiába. Az állatok páni félelemmel elvágtattak az oázison keresztül.

Az egyik spahi tüstént értesítette a történekről Hardigan kapitányt, aki így kiáltott fel:

- Mindenáron el kell fogni az öszvéreket!

- Már ketten üldözőbe vették őket, - felelt a spahi.

- Akkor még két ember csatlakozzék hozzájuk, mert ha az állatok kijutnak a szabad pusztára, végük van, soha többé nem tudjuk őket visszaszerezni.

A kapitány parancsára, az egyre erősödő orkán ellenére, a négy spahi közül kettő elrohant a tisztás felé, hogy üldözőbe vegye a megvadult állatokat.

Egyébként, bár a szél, a villámok és a mennydörgés ereje még mindig lankadatlan erővel tombolt, az eső immár kissé alábbhagyott. De még mindig vaksötétség borult rájuk és csak a villámok cikázó fénye terjesztett némi félelmetes világosságot.

Schaller, Hardigan kapitány és François kijöttek sátraikból és a káplár a két hátramaradt spahival csatlakozott hozzájuk.

Most már mindannyian biztosra vették, hogy miután a vihar még az éjszakán át is tombolni fog, nem számíthatnak Villette hadnagy visszatérésére. Bizonyosra vették, hogy csak másnap fognak útnak indulni, mikor a vihar már elcsöndesedett.

Ám milyen nagy volt meglepetésük és örömük, mikor észak felől kutyaugatást hallottak.

- Pistache-nak igaza volt, jól hallotta, csakugyan kutya ugatott az imént.

Most már mindnyájan tisztán hallották a kutya csaholását, mert a hang egyre jobban közeledett feléjük.

- Ez Nagyfogú, - kiáltott a káplár - megismerem a hangját.

- Akkor hát Villette és emberei pár perc múlva itt lesznek, - tette hozzá vidáman Hardigan kapitány.

Ám egyszerre csak 30-35 arab lovas vágatott a tisztáson feléjük.

Egy pillanat alatt körülfogták a kapitányt, Schallert, François-t, a káplárt és a két spahit. A teljesen fegyvertelen kis csapat nem is gondolhatott a védekezésre.

Néhány perc és a rablók mindent kifosztottak és a lovakat magukkal vitték Melrir felé.

A foglyokat szigorúan elkülönítették egymástól és magukkal hurcolták. A kutya nyomukba loholt.

A rablók már jó utat tettek meg áldozataikkal együtt, mikor Villette hadnagy megérkezett a táborba.

Már tudjuk az előzményekből, hogy a hadnagy legnagyobb megdöbbenésére a tábor helyét teljesen üresen találta. Még csak nyomát sem lelte ott hagyott társainak.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Fogságban.

Melrir chottja, - mely északon magában foglalja Farfaria mocsaras vidékét, délen pedig egy csomó hasonló alkatú medencét, többek között Meruan chottját, - háromszögalakú.

Északról keletre átfogója a szinte teljesen egyenesvonalú Tahir-Nass Qutól kezdve egészen a 34-ik pontig és a második kanális végéig. Nyugati irányban a chott háromszögalakú területének egy része Tahir-Nasi irányában van és aztán körülbelül párhuzamos irányban halad a transzsaharai vonallal, melyet a Philippeville-Constantine-Batna-Biskra-vonal folytatásának terveztek.

Ennek a medencének szélessége nem olyan nagy, mint Djeridé és Fedjedé, de azért mégis 55 kilométer hosszú. A távolságot a második csatorna végpontjától a nyugati partvidékig számítják. Itt, ezen a vidéken, egy majd meghatározandó új helyen épül a kikötő, a Szaharai-tenger egyik új kikötővárosa.

De Melrir egész területe nem alkalmas átalakításra. Melrir területéből 6000 négyzetkilométernyi, azaz 600 ezer hektárnyi területet lehet a tenger hullámaival elárasztani. A chott többi része magasabb a Földközi-tenger színénél.

Így tehát az új tenger a két chott területén nyolcezer kilométer terjedelmű lenne. Ezzel szemben Rharsa és Melrir elárasztása után még mindig maradna ötezer kilométernyi terület, melyet a víz nem fog elárasztani.

Ezek az el nem árasztott részek szigetek lesznek az új tengerben. Még pedig két nagy sziget lesz a Szaharai-tenger területén: az egyik Hinguiz nevű, a tenger közepén fekvő háromszögalakú földdarab, mely az új tenger közepe táján lesz, a másik pedig a jobb sarok két oldala mentén, Strarie közelében.

E kettőn kívül lesznek még kisebb-nagyobb szigetek, különösen délkeleti irányban.

Ha a hajók majd ebben az irányban haladnak, a kapitányoknak pontosan szemmel kell tartaniok a térképeket, melyek a víz magasságát jelzik.

A két chotton, melyeket az új tenger hullámai majdan el fognak borítani, volt néhány oázis. Természetesen az oázisok tulajdonosait majd kártalanítani kell a bő datolya és mindenféle gyümölcsöt termő földterületekért.

Mint ahogy Roudaire kapitány annakidején megállapította, a kártalanítás nem fogja meghaladni az öt millió frankot, és ezzel szemben a társaság kárpótolhatja magát azzal a kétmillió ötszázezernyi földdel és erdővel, amelyet a kormány átengedett számára.

Melrir oázisai közül a legjelentősebbek egyike Hinguiz közepe tájától egészen északi széléig terjed. Így tehát a körülbelül 3-4 kilométernyi terjedelmű oázis szélét már az új tenger habjai fogják locsolni.

Az oázis felette dús növényzetű volt. Különösen datolyaligetei voltak híresek az egész vidéken. Gyümölcszüretelés idejében a karavánok is mindig keresztülvonultak Zenfig oázisának területén.

A zenfigi oázis dúslombú fáinak alatt élt a Szahara egyik legveszedelmesebb arab fajtája: a tuaregek törzse. A kis községben körülbelül vagy 100 ház állt egymás mellett és a gyümölcsfákkal szegélyezett utak mentén mindenütt dúsan termő mezők, legelők, melyek bőven biztosították az egész lakosság megélhetését.

Egy folyócska, mely majd az új tengerbe fog ömleni, bőven ellátta friss vizével az embereket és az állatokat.

Ám azért Zenfig oázisa nem állott valami élénk összeköttetésben a környék többi oázisaival.

A tuaregek úgyszólván teljesen lefoglalták a maguk számára ezt a földterületet.

A nomád tuaregek, akik a sivatagban cirkáltak, ide jöttek megpihenni, itt frissítették fel élelmiszerkészletüket.

A karavánok pedig tőlük telhetőleg igyekeztek elkerülni ezt a veszedelmes területet.

Csak hogy az óvatosság nem sokat ért, mert a tuaregek csapata gyakran előtört a zenfigi oázisból és megtámadta s kifosztotta a békésen haladó karavánokat.

Hozzá kell tennünk, hogy az oázist nagyon nehéz és veszedelmes dolog volt megközelíteni. Hinguiz mentén a chott talajának úgyszólván semmi ellenállása nincs. A homokos talaj annyira laza, hogy egyszer már több embert és tevélt elnyelt. Nyomtalanul eltűntek benne.

A laza, homokos talaj közepette alig akad egy-két biztonságos ösvény és ezeket is csak a bennszülöttek ismerik. Csakis ezeken az ösvényeken keresztül lehet az oázist megközelíteni.

Természetesen minden másképpen lesz majd, ha az új Szaharai-tenger hullámai locsolják a földet. Akkor ezt a veszedelmes oázist nagyon könnyen meg lehet majd közelíteni.

De hiszen éppen ettől tartottak és ez ellen védekeztek a tuaregek.

És éppen a zenfigi oázis volt az ellenállás legveszedelmesebb fészke, és a tuaregek biztatták legerősebben és leghevesebben a bennszülötteket arra, hogy egyesüljenek az európaiak ellen szervezendő szent háborúban.

Djerid bennszülött törzsei közül a zenfigi kezében volt a legnagyobb tekintély. Hiszen a zenfigiek törzse az egyedüli, mely teljes biztonságban élt az oázisán. De ennek a tekintélynek és hatalomnak azonnal vége lesz, mielőtt a Szaharai-tenger hullámai hajók szelik.

A zenfigi oázison lakó tuaregek teljesen megőrizték nemes törzsük tisztaságát. A régi szokások és erkölcsök semmiben sem változtak. A férfiak magasak, délcegek, arcuk nemes szabású, komoly, egész magatartásuk méltósággal teljes, járásuk lassú és mégis erőteljes. A törzs bátor férfiakból áll, akik bármely pillanatban szembenéznek a halállal. Még teljesen hívek maradtak őseik nemzeti viseletéhez. Fehér és kék inget viselnek, bokához simuló nadrágot, bő szandált. Fehér turbánjukon kis fátyol van, mely szájukat védi a sivatag homokjától.

A tuareg asszonyok szinte kivétel nélkül mindnyájan igen szépek. Szemük sötétkék, szemöldökük sűrű, és nemesszabású arcukat csak akkor fedi fátyol, ha idegen áll velük szemben.

A Korán törvényeit szigorúan megtartják ugyan, de egyben mégis eltérnek tőle, mert csak egy feleséget tartanak. A törzs szokásai tiltják a többnejűséget, de megengedik bizonyos esetekben a válást.

Melirnek ezen a vidéken a tuaregek törzse teljesen elkülönült a többiektől és egészen különálló fajta alkot.

A tuaregek nem keveredtek Djerid többi lakóival. Ha a tuaregek törzse elhagyta a zenfigi oázist, az csak valami kalandos vállalkozás miatt történt. A karavánok éppen úgy féltek tőlük, mint a szomszédos oázisok, mert a tuaregek bosszúállók voltak és jaj annak a törzsnek, amely megbántotta őket.

Zenfig oázisának lakosai az egész sivatag legrettegettebb rablói. A pompás gyorslábú paripákon száguldó arabok néha egészen Gabes határáig elmerészkedtek.

Egyébként a tuaregekben volt sok dicséretreméltó tulajdonság is.

Mindannyian igen mértékletesek az evésben, ivásban egyaránt. Szeszes italt egyáltalán nem isznak, de az evésben is nagyon mértéktartók. Kevés húst, sok gyümölcsöt és mindenfajta tejes terméket fogyasztanak és azonfelül sok tojást. Talán ennek és az állandó szabadban tartózkodásnak köszönhetik, hogy testi erejüket, mozgékonyágukat olyan sokáig meg tudják őrizni.

A tuaregek lenézik a durva munkát és rabszolgákat tartanak, akik helyettük a nehéz testi munkát elvégzik.

Erre a népre rendkívül nagy befolyást gyakorolnak az «ifgunák», a dervisek, a különféle szent, oltalmat adó amulettek elárúsítói. Ezek a fanatikus emberek izgatták állandóan az arabokat, hogy lázadjanak fel, tegyék tönkre a Szaharai-tenger csatornáját, és fogjanak össze a spahik ellen, megvédvé hazájukat, a sivatagot az idegenek átalakító munkájával szemben.

És ez a lázítás annál könnyebb volt, mert a tuaregek babonások, hisznek a démonok és a jó és rossz szellemek hatalmában, sőt a kísértetektől is félnek. Ez a félelem olyan nagy náluk, hogy még halottaikat sem merik megsíratni, nehogy kísértetként felébresszék halotti nyugalmaiból, s a gyászoló családok a halott testével mintha nevét és emlékét is elhantolták volna.

Ilyen volt a tuaregek törzse, az a nemzetség, melynek Hadjar, Djemma fia volt a vezére.

Hadjar nevét Melirtől Gabesig mindenütt ismerték és féltek tőle. Ám a tuaregek között nemcsak a vezér, de anyja is köztiszteletben állott. Zenfig oázisának asszonyai pedig egyenest imádattal csüngtek Djemmán. Ők is mindannyian ugyanazzal a vad, fanatikus érzéssel gyűlöltek a fehéreket, mint Djemma, vezérük anyja. Djemma befolyása óriási volt nemcsak fiára, de törzse asszonyaira, sőt férfijaira is.

Egyébként a tuaregek törzsében a nőknek koránt sincs alárendelt szerepük. Műveltség tekintetében rendszerint felette állanak férjeiknek, testvéreiknek. Az asszonyok tudnak írni, míg a tuareg férfiak még olvasni is csak alig-alig tudnak. Az iskolákban az asszonyok tanítják a gyerekeket írni, olvasni.

És az asszonyok lankadatlan, fanatizált gyűlölettel tiltakoztak Roudaire kapitány terve ellen és egyre izgatták, lázították férjeiket, fiaikat.

Pedig a férfiaknak nem is volt szükségük az uszításra. Hiszen tudták ők jól, hogy mihelyest elkészül a Szaharai-tenger, nem folytathatják tovább kalandos életüket. Vége a rablásnak, karavánok kifosztásának. A tuaregek, ha meg akarnak élni, kénytelenek szakítani a nomád életmóddal és letelepedni, rendes munkába kezdeni. Sőt még Zenfig oázisát is elvesztik, mert a tenger révén könnyen megközelíthetővé válik majd menedékhelyük.

Érthető tehát, hogy a tuaregek mindenre készen voltak, hogy az eljövendő Szaharai-tenger tervének megvalósulását megakadályozzák.

Ilyen volt a közhangulat s ez volt a helyzet, mikor a tuaregek vezére, a törzs büszkesége, Hadjar fogságba esett.

Tudjuk, hogy a hírhedt vezért Hardigan kapitány és spahijai ejtették foglyul és a gabesi erődbe zárták, hogy aztán majd átadják a katonai törvényszéknek, melynek ítélete egy pillanatig sem volt kétséges. Ám a tuareg vezérnek, az utolsó pillanatban, testvére és barátai segítségével sikerült elmenekülnie börtönéből a biztos halálos ítélet elől. A szökés után Hadjarnak sikerült átvágnia a chottok és sebkhák vidékén és szerencsésen hazajutott Zenfig oázisába, ahol aztán nemsokára találkozott anyjával, aki más úton jött vissza.

Mikor annakidején az otthonmaradt tuaregek megtudták a vezér elfogatását, valamennyiüket a legsötétebb kétségbeesés fogta el.

Hadjar, a vezér, törzsük büszkesége, akiért mindannyian örömet adtak volna életüket, az ellenség kezébe került! Ő, tudták ők jól, hogy mi vár szeretett vezérükre.... Az ellenség gyűlöli Hadjart és nem ismer könyörületet. Szökésre, menekülésre még csak nem is gondoltak, hogyan is gondolhattak volna? A vezér elfogatása annyit jelent, mintha már meg is hozták volna a halálos ítéletet.

De a sötét kétségbeesésből diadalmas ujjongás, mámoros öröm lett, mikor Hadjar megszökött a fogságból és hazaérkezett.

Hadjart valóságos diadalmenet közepette kísérték hazáig. Az egész lakosság ujjongott, pedig az ujjongás, a kitörő öröm ritka vendég volt e férfias, komolykölsejű embereknél.

De most, mikor a keserves megpróbáltatás után a vezér hazaérkezett, megszólaltak a dobok és felharsantak a trombiták, hogy a tuaregek nemzetsége méltón megünnepelhesse Hadjar hazatértét.

És a főnöknek csak egyetlenegy szavára lett volna szükség, hogy lelkesült emberei akárhová, akármilyen veszélybe is kövessék.

Ám Hadjar bátorsága mellett egyben rendkívül megfontolt ember volt. Miután tisztában volt azzal, hogy bizonyára újra hozzá akarnak kezdeni a csatorna továbbépítéséhez, úgy vélte, hogy a legfontosabb dolog a chott délnyugati irányában fekvő oázisok biztonságba helyezése.

Mindenáron meg kell akadályozni, hogy Melrir sivatagja, helyén tenger legyen, melyen majd hajók cirkálhatnak. Hiszen akkor az idegen Zenfig oázisára is akármikor beteheti a lábát. Elsősorban tehát a csatornát kellett használhatatlanná tenni.

És ugyanakkor hírül hozták Hadjarnak, hogy Hardigan kapitány és Schaller expedíciója negyvennyolc órán belül a csatorna végső pontjára érkezik, ahol majd találkoznia kell egy másik, munkásokból álló expedícióval.

Hadjar tüstént cselekvésre szánta, el magát, hiszen a gyors, áttekintő képesség is jó tulajdonságai közé tartozott.

Ő maga vezette a tuaregeket, akik megtámadták és szétverték a csatornánál levő munkásokat. A tuaregek közül több százan vettek részt ebben a vállalkozásban.

A bennszülöttek, miután szétverték a csapatot, hozzáfogtak a csatorna elpusztításához. Mikor aztán a csatornát eldugaszolták, visszahúzódtak Zenfig felé.

Ám ezzel még korántsem fejeződött be Hadjar furfangos terve. Parancsára egy Mézaki nevű embere elmaradt a csapattól. Mikor Hardigan kapitány és a spahik megérkeztek, Mézaki előállott azzal a mesével, melynek a katonák törbecsalása volt a célja. A berberiek támadásáról és a gizebi oázison tanyázó munkásokról szóló mesét csak azért tálalta fel Mézaki, hogy a katonákat két részre válassza. Hadjar jól tudta, hogy Hardigan kapitány, mihelyt meghallja,

hogy a munkások Gizeb területén tartózkodnak, emberei egy részét értük küldi s a megmaradt kis csapattal már könnyen, biztosan elbánhat a tuaregek vezére.

A terv sikerült. Villette hadnagy az emberek nagy részével útnak is indult, és Sohar, aki vagy harminc harcossal nem tért vissza Zenfigbe, felhasználta a kedvező alkalmat és foglyul ejtette az ott maradt férfiakat.

A tuaregek tehát foglyul ejtették a mérnököt, a katonákat és hatalmukba kerítették a lovakat is. Az arabok lovai körülbelül kétszáz lépésnyire várakoztak. A tuaregek most mindannyiukat kényszerítették, hogy nyeregbe üljenek, csak François, kinek lovát reggel Mézaki alá adták, került fel egy teve hátára.

És egy-két perc múlva már az egész csapat eltűnt a viharos éjszakában, melyet csak a villámok cikázó fénye világított meg.

Nicol őrmester kutyája, Nagyfogú a csapat előtt szaladt, s éppen akkor érkezett meg, mikor a tuaregek foglyaikkal együtt elvágattak. A kutya utánuk loholt és Sohar, aki természetesen nem tudta, hogy Nagyfogú Villette hadnagy csapataival volt, hagyta, hogy az állat kövesse őket.

A tuaregek jól el voltak látva élelmiszerkészlettel. Ezt a készletet, mely több napra biztosította ellátásukat, két teve szállította a csapat után.

Ám az előttük álló út hosszú volt és nehéz, hiszen körülbelül ötven kilométernyi utat kellett megtenni a csatornától Zenfig oázisáig.

Az első pihenőt ott tartották, ahol Sohar és bandája táborozott, mielőtt Hardigan kapitány kis csapatát megtámadta volna. Itt álltak most meg éjjeli pihenőre.

A tuaregek gondoskodtak arról, hogy foglyaik meg ne szökhessenek, megkötözték őket s azonfelül még öröket is állítottak fel körülöttük.

Szörnyű éjszakát töltöttek el, hiszen az eső és a szél ellen úgyszólván semmi sem védte őket. Szorosan összebújva, egy pálmafa alatt legalább beszélgethettek egymással, miközben az örül állított tuaregek állandóan figyelték őket.

Azzal már úgyszólván az első pillanattól kezdve tisztában voltak a foglyok, hogy a merényletben Hadjar játszott döntő szerepet.

A tuareg vezér szerepét csak megkönnyítette a nomád törzseknek az a gyűlölete, melyet a Szaharai-tenger keltett fel bennük. Úgy látszik, valamelyik törzsfőnök megtudta, hogy egy csapat spahi a csatorna partján levő műhelytelepen át érkezik és hogy velük van egy mérnök is, aki megvizsgálja a csatornát, mivelhogy a társaság újból hozzá akar látni a félbeszakított munkához.

Hardigan kapitány most már egyre bizonyosabb lett abban, hogy Mézaki törbecsalta őket.

- Igaza van, kapitány úr, - mondta a káplár, mikor Hardigan kapitány élőszóval is kifejezést adott gyanújának. - Ez a fickó az első perctől kezdve gyanús volt előttem.

- De akkor - vetette közbe Schaller - mi lett Villette hadnaggal?... Mert ha Mézaki hazudott, a hadnagy nem találhatta sem Pointart, sem a munkásokat Gizeb oázisában.

- Ha Mézaki áruló, - mondta a kapitány - akkor Villette-nek és embereinek eltávolításával nem igen lehetett más célja, mint hogy minket minél könnyebben elfogathasson.

- Ki tudja, nem találkozunk-e itt a tuaregek között ezzel az átkozott gazfickóval?

- Bizony könnyen meglehet, - dörmögte Pistache - és ha meggondolom... Csak egy negyedóra hiányzott, hogy a hadnagy úr a fiúkkal megérkezzék... Úgy bizony, és mindannyiunkat kihúzhatott volna ebből az átkozott csávából.

- Valóban - jegyezte meg François, - a csapat nem lehetett messzire, hiszen már a kutya ugatását is hallottuk, éppen akkor, mikor ez a gaz banda reánk tört.

- Hej, Nagyfogú, Nagyfogú! hol lehetsz? - sóhajtott a káplár.

- Biztosan visszament a gazdájához, - vetette oda az egyik spahi.

- De hiszen itt van, itt van!... - kiáltott fel a másik egyszerre, mert hirtelen erős csaholást hallottak.

A hűséges állat odarohant a foglyokhoz, körülszaladgálta őket, majd a kapitány kezét kezdte nyaldosni fájdalmas nyöszörgéssel.

Képzeltük, milyen nagy volt a szegény foglyok öröme, mikor a hűséges Nagyfogú megint köztük volt.

- Igen, Nagyfogú, derék Nagyfogú, igen, mi vagyunk... Hát a gazdád? Hol van Nicol? - kérdezte a káplár.

Nagyfogú talán megértette a kérdést, mert élénk csaholásba tört ki, de Hardigan kapitány csakhamar elhallgattatta. Hiszen a bennszülöttek mit sem tudnak arról, hogy a kutya Villette hadnagy csapatával ment el. Ők nyilván úgy gondolták, hogy az állat Hardigan kapitányhoz tartozik. Máskülönben bizonyára nem tűrik meg.

Képzeltük, hogy éjszaka a foglyok közül egyik sem bírta lehúynyi szemét. Vajjon hova viszik, hova, merre hurcolják őket ellenségeik? Talán Djerid valamelyik távoli része felé? Talán Melrir chottjának valami ismeretlen oázisába?... Vagy ki tudja, a végtelen Szahara félelmetes homoktengerében kell elveszniük?...

De ennek a borzalmas éjszakának is vége lett és egyszerre csak elérkezett a hajnal. A tuaregek enni adtak a foglyoknak. Valami tésztaféléket kaptak, melyet a bennszülöttek rendszeren magukkal visznek az útra, és hozzá datolyát és fűgét.

A tuaregek táborozási helyéről nem lehetett látni az oázist, ahol az elfogatás előtt táboroztak. De azért Schaller és Hardigan kapitány mégis sokáig néztek kelet felé, amerre a dűnák eltakarták az oázisra nyíló kilátást. Szívük mélyén még mindig élt a remény, hogy Villette embereivel feléjük jön és üt a szabadulás órája.

- Mert kétségtelen, - mondotta Hardigan kapitány, - hogy Villette még tegnap este megérkezett. És mikor üresen, elhagyatottan találta a tábort és látta, hogy mi mindnyájan eltűntünk, egészen biztosan haladéktalanul keresésünkre indult.

- Ha ugyan őt is meg nem támadták útközben, - vetette közbe a mérnök.

- Úgy bizony, - jegyezte meg Pistache - ettől az átkozott Mézakitól minden kitelik. Hej ha valaha is kezem közé kerül ez a képmutató gazember, becsületemre fogadom, nem köszöni meg...

Ebben a pillanatban Sohar kiadta a parancsot az indulásra. A foglyok kötelékeit feloldozták, Hardigan kapitány néhány lépést tett az arab felé és megkérdezte:

- Mit akartok velünk?

Sohar nem felelt.

- Hova visztek bennünket?

Az arab arca mozdulatlan, merev volt és csak ennyit mondott:

- Lóra!

Nem volt mit tenni, engedelmeskedni kellett. A katonák szó nélkül nyeregbe szálltak és François is felkászmálódott nagynehezen tevéje hátára. A derék inas, aki mindig olyan volt, mintha csak skatulyából húzták volna ki, ez egyszer kénytelen-kelletlen, lemondott a reggeli borotválkozásról.

Éppen el akartak indulni, mikor a káplár nem bírván türtőztetni magát, felkiáltott:

- Itt van! Ő az! Itt! - ismételte izgalomtól és felháborodástól fulladozó hangon.

Mindnyájan odanéztek, ahová Pistache ujja mutatott.

Alig néhány lépésnyire Mézaki ült egy ló hátán, Mézaki, aki, miután Villette hadnagy csapatát egészen az oázisig vezette, a nagy vihar közepette elszökött a katonák közül és éjszaka csatlakozott Sohar bandájához.

- Hagyd, Pistache! Ehhez a nyomorulthoz egyetlenegy szavunk sem lehet, - mondta Hardigan kapitány. És mikor Mézaki gúnyos mosollyal merészen a szemébe nézett, a kapitány hátat fordított neki.

Mézaki magatartása még a mindig oly kimért és udvarias François is kihozta a sodrából. De jólnevelt ember léte felháborodásának ilyenénkép adott kifejezést:

- Úgy vélem, hogy ez a tuareg némileg gyanús személyiség...

- No végre csakhogy rájöttél öregem, - dörögött Pistache, aki először életében beszélt ilyen bizalmas hangon François-val. Más körülmények között finoman ugyan, de azért határozottan vissza is utasította volna az előkelő inas az efajta bizalmaskodást.

Az előző nap szörnyű zivatarát most szép, derűs idő követte.

Egyetlenegy felhő sem látszott az égen és a levegő is nyugodt, teljesen nyugodt. A meleg egyre növekedett és az út bizony igen megerőltetőnek ígérkezett a nagy hőségben.

Ezen az útvonalon egyáltalán nem volt oázis és a csapat majd csak Hinguizban talál árnyékos pihenőt.

Sohar pedig siettette a menetelést. Minél előbb Zenfigbe akart érkezni, ahol testvére, Hadjar várt rá.

Egyébként a foglyok még csak sejtették, hogy Hadjar kezei közé kerültek, illetve, hogy a tuareg vezér parancsnoksága alá tartozó banda ejtette foglyul őket, mert az arabok egyetlenegy szóval sem árulták el, hogy hová viszik őket. Ám Hardigan kapitány és Schaller már úgyszólván az első pillanattól kezdve Hadjarra gyanakodott. Hiszen a telepet nem volt érdemes kifosztani, ezt a bennszülöttek nagyon jól tudták. Itt tehát nem rablási szándékról volt szó, hanem egészen más, messzebbre nyúló tervekről. Nem vagyonuk, hanem szabadságuk, talán életük ellen törnek a tuaregek, akik mindenre készek, csak hogy megakadályozzák a Szaharai-tenger tervének megvalósulását.

Az első nap folyamán 25 kilométernyi utat tettek meg. A hőség, ha nem is volt éppen olyan tűrhetetlen, mint a vihar előtt, de azért igen nagy és a spahikat ugyancsak megviselte. Legtöbbet François szenvedett, aki a teve hátán kuporgott és nemcsak a meleget, de még a teve döcögő járása miatti rázkódást is el kellett viselnie. Végül már annyira összetört szegény feje, hogy oda kellett kötözni a teve hátára, mert különben leesett volna.

Végre leszállt az est és a tuaregek megálltak, hogy éjjeli pihenőt tartsanak. A katonák megkönnyebbülten lélegzettek fel. Bizony mindannyiukat ugyancsak rettenetesen meggyötörte a hőség, a szegény François pedig le kellett szedni a teve hátáról, annyira össze volt törve.

A kimerült emberek elnyújtózkodtak és minden nyugalanságuk ellenére mély álomba merültek.

Az éjszaka egyébként csendes volt, csak néha hallatszott a távolból a vadállatok üvöltése.

Az első nap rendkívül laza talajon haladt a tuaregek csapatja, és Sohar, hogy az elsüllyedés veszedelmétől megóvja őket, kis mellékösvényen vezette a csapatot. Ezeket az ösvényeket csakis a bennszülöttek ismerik, sőt közülük is csak azok, akik a veszedelmes vidék minden titkával tisztában vannak.

De másnap már Hinguiz területén haladtak, hol a talaj sokkal szilárdabb és éppen azért az út nem olyan fárasztó.

Április 15-én körülbelül ugyanolyan utat tettek meg, mint előtte való nap, de mint mondtuk, az út sokkal könnyebb volt.

Esteledett, mikor Sohar foglyaival együtt megérkezett Zenfig oázisára.

És itt, a foglyok legnagyobb megdöbbenésükre, Hadjarral, a tuaregek vezérével álltak szemben.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Nagyfogú megjelenik.

Az épület, melybe a tuaregek Sohar foglyait bevezették, egy régi erőd volt. Az épület már évek óta omladozott. Falai dűledeztek, az egész igen elhanyagolt állapotban volt.

A vár valaha erősségül szolgált, mikor a bennszülött törzsek Djerid területén hadakozásban álltak. De a békekötés után nem igyekeztek kijavítani, sőt teljesen elhanyagolták és az erőd már szinte romként hatott.

De a dűledező épületnek egy része - közepe táján - még lakható volt. Két-három terem állt itt egymás mellett, egyikük egy belső udvarra nyílt. A termekben semmiféle bútorzat nem volt, a falakról teljesen lekopott a festék. Ám a vastag falak és a tető még egészen jó állapotban álltak s így a mostoha időjárás viszontagságai ellen védelmet nyújtottak.

A tuaregek ezekben a termekben helyezték el Hardigan kapitányt, Schaller mérnököt, Pistache káplárt, François és a két spahit.

A tuaregek vezére egyetlenegy szót sem szólt a foglyokhoz. Sohar pedig, aki 10-12 tuareg kíséretében az erődbe vitte őket, kérdéseiket feleletre sem méltatta.

Mint már említettük, mikor a rablók meglepték a franciákat, azok teljesen fegyvertelenek voltak. De ha lett volna is akkor fegyver náluk, annak sem vehették volna most hasznát, mert a tuaregek a leggondosabban megmotozták a foglyokat és még a náluk levő csekély pénzösszegeket is elvették tőlük. Sőt François legnagyobb megbotránkozására még a borotváját is elkobozták.

Mikor Sohar magára hagyta foglyait, első dolguk volt, hogy a termekben alaposan körülnézzenek. A fogoly legelső dolga mindig az, - jelentette ki Schaller - hogy terepszemlét tart börtönében.

- A második pedig az, hogy megszökik, - tette hozzá Hardigan kapitány.

Első dolguk volt tehát, hogy kimentek a belső udvarba, melynek közepén ott állt a minaret. De rögtön megállapították, hogy a húsz láb magasságú vastag, hatalmas falakon teljességgel lehetetlen kiszabadulni.

Ellentétben a külső fallal, ez a rész teljesen épségben maradt.

Az udvarból egyetlenegy kapu nyílt, melyet Sohar sajátkezűleg zárt be és a hatalmas, sűrű vasrácsokra csak egy pillantást kellett vetni és mindenki tisztában lehetett azzal: ezen az úton lehetetlen a szabadulás.

Az éjszaka leszállt és úgy látszott, hogy a foglyoknak teljes vaksötétségben kell majd eltölteniök az egész éjjelt. Semmiféle világítóeszközt nem hoztak be számukra, pedig a foglyok egyre türelmetlenebbül várták, hogy őrök jönnek és valami enni- és innivalót hoznak számukra.

Különösen a szomszág gyötörte, kínozza őket módfelett. Hiszen a hosszú úton a nagy forróságban ugyancsak eltikkadtak. De az ajtó csak nem akart megnyílni és a foglyok türelmetlenségét a szenvedés egyre jobban növelte.

Az egyre növekvő félhomályban átvizsgálták az udvart, most a sötétségben teljes tétlenségre voltak kárhoztatva. Az udvari nagy teremben tartózkodtak, ahol szomorú gondolatokba merülten, a fáradtságtól és az éhségtől elgyötörten ültek egymás mellett.

Egyszer csak Pistache dühösen felmordult:

- Ezek az átkozott gazfickók talán bizony éhen akarnak bennünket veszejteni?

Nem, ez egyáltalában nem volt valószínű. A foglyoknak egyáltalában nem ettől a veszedelemtől kellett tartaniuk. Hiszen az utolsó pihenőnél, Zenfigtől vagy 10 kilométernyire, még ellátták őket ennivalóval.

Az éhezés mindenesetre nagyon kellemetlen volt. A szomjúság pedig már nagyon is kínozza őket. Mindamellet a dolog csak akkor válna életveszélyessé, ha holnap sem kapnának táplálékot és italt, és meg kellene győződnie arról, hogy mindez nem a véletlen műve, hanem elhatározott terv szerint történik.

- Próbáljunk aludni, - mondotta Schaller.

- És ha szerencsénk van, talán azt fogjuk álmodni, hogy dúsan terített asztalnál ülünk, rajta nagy beafsteakes tál, mellette pástétom, saláta, gyümölcs, remek halak, vadak és kappansültes tálak...

- Elég, elég Pistache, - kiáltott fel François. - Már ennyi étel felsorolása is valósággal lázba hoz bennünket.

Vajjon mi lehetett Hadjar szándéka a foglyokkal?

A tuareg vezér kétségkívül ráismert Hardigan kapitányra.

Vajjon nem akar-e bosszút állni rajta most, hogy ellensége keze közé került? És nem fogja-e megöletni a kapitányt, társaival együtt?....

Mindezek a gondolatok nagyon is elkínnozták a foglyok lelkét.

- Én - jelentette ki Schaller mérnök, - nem tartom valószínűnek, hogy életünk veszedelemben forogna. Hiszen a tuaregeknek érdekükben áll, hogy túsökként életben tartsanak bennünket és ezzel aztán a jövő számára nagyon fontos ütőkártyát nyerjenek. Valószínűnek tartom, hogy Hadjar és a tuaregek újra meg fogják támadni a 347-ik kilométer pontját, abban az esetben, ha megkezdene a munkát. Végül is nem lehet tudni, hogy újabb kalandozásaiknak és portyázásaiknak mi lesz a vége? Egyszer már elfogták, miért ne foghatnák el másodszor is, és akkor a hatóság egészen biztosan jobban vigyáz majd arra, hogy Hadjar ki ne menekülhessen kezükből. Már pedig erre az esetre nagyon jó ütőkártya lesz a tuaregek kezében, ha bennünket, mint túsokat itt tartanak. Hadjar jól tudja, hogy ha egyszer ő, vagy barátai közül bármelyik foglyul esnék és ő kijelenti: «Visszaadom a foglyokat, ha bennünket életben hagytok», - ezzel a kijelentéssel rendbehozhatja a szénáját. Ismétlem, Hadjar tökéletesen tisztában van azzal, hogy szavainak igenis meglenne a kellő foganatja. Már pedig kedves barátom, ez a nap már nincs is nagyon messze, hiszen a közhangulat a legteljesebb mértékben Hadjar és bandája ellen fordult és a katonaság és a maghzenek támadása már nem késhet soká.

- Lehet, hogy igazad van, - felelt Hardigan kapitány - de nem szabad megfélemedkeznünk arról, hogy Hadjar bosszúálló és kegyetlen ember. Nem gondol ő arra, hogy esetleg még egyszer elfoghatják, nem okoskodik úgy a logika törvénye szerint, mint mi, őt csak a bosszúvágy fűti és őszintén szólva csodálkozom, hogy amikor engem felismert nem engedett fékezhetetlen dühe indulatának. De hát a jövő Isten kezében van... Annyi bizonyos, hogy Hadjar hatalmában tart bennünket és éppen olyan kevésbé sejtethetjük, hogy mi szándéka van velünk, mint ahogy semmit sem tudunk Villette hadnagy és Pointar mérnök sorsáról.

Néhány percig csendben ültek egymás mellett. Aztán Hardigan kapitány így szólt:

- Meg kell kísérelnünk a menekülést. Mihelyest csak a legkisebb alkalom kínálkozik, megpróbáljuk visszanyerni szabadságunkat. Én katona létemre nem egyezhetem bele, hogy túszként nyerjem vissza szabadságomat, rászabadítván ezzel Hadjart ismét a védtelen emberekre. S remélem, hogy a sors még egyszer megajándékozzon egy olyan pillanattal, hogy karddal vagy puskával kezemben állhatok szembe ezzel a rablóval.

Mialatt Hardigan kapitány és Schaller mérnök különböző szökési terveken törték a fejüket, Pistache és François, - bár szükség esetén természetesen mindenüvé követték volna feljebbvalóikat - mégis inkább a külvilágból várták a menekülést.

- Hej ki tudja, talán még Nagyfogú húz ki bennünket ebből a csávából? - dörmögte Pistache.

Annyi bizonyos, hogy a hű kutya egészen a zenfigi oázisig követte a tuaregek csapatát. Szerencsére sem Soharnak, sem pedig embereinek nem jutott eszükbe, hogy elkergessék. Ám mikor Hardigan kapitányt és társait bezárták a régi erődbe, Nagyfogút, - pedig minden áron velük akart menni, - nem engedték utánuk... Szándékosságból, vagy véletlenül?... Ki tudna erre feleletet adni?...

Ám mikor ott gubbasztottak a teljesen sötét, nagy teremben, mindannyiuknak jól esett volna, ha a hű állat ott van a közelükben...

- Semmit sem lehet tudni, - folytatta a káplár megkezdett mondókáját. - A kutya okos állat, nagyon okos, és én már életemben többször is tapasztaltam, hogy rájön olyasmire is, ami nekünk embereknek eszünkbe sem jutna.

François ugyan nem osztotta a kutyák intelligenciája felől barátja véleményét, de a hosszú fáradtságos út a teve hátán annyira elcsigázta, hogy nem volt kedve vitába bocsátkozni.

A káplár pedig tovább tervezgetett.

- Ki tudja, ha Nagyfogúnak Nicolról beszélünk és Öreg Pajtásról, talán magától is elindul keresésükre, hiszen tudja jól, hogy nincsenek itt. Persze az is igaz, hogy mivel mi nem tudunk kijutni ebből az átkozott udvarból, Nagyfogú sem tud kiszaladni!... De azért mégis sokért nem adnám, ha itt lenne most velünk...

François felelete csak afféle hümmögetés volt. A derék inas térdeire könyökölve bánatosan simogatta már erősen borostás állát.

Miután a foglyok látták, hogy őrzőik holnap reggelig már úgysem adnak nekik enni és inni, elhatározták, hogy lefeküsznek, hogy legalább az álomban találjanak némi frissülést. Végignyúltak hát a szoba padlójára lehintett szalmakötegen és oly fáradtak voltak, hogy csak másnap hajnalban ébredtek fel.

- Miután tegnap este nem vacsoráztunk, remélhetőleg nem kell azt következtetnünk belőle, hogy ma nem fogunk reggelizni, - jelentette ki François, mikor fekhelyéről feltápáskodott.

- No, még csak az kéne. Hej bizony nagyon siralmas história lenne, - felelt a káplár óriásit ásítva. Ez egyszer nem az álmoság, hanem az éhség miatt ásított a derék Pistache.

Pistache és barátja nem is olyan hosszú idő múlva megkönnyebbülve állapíthatták meg, hogy a tuaregeknek, úgy látszik, nincsen szándékukban éhen veszejteni őket.

Ugyanis körülbelül egy óra múlva Achmed tíz-tizenkét tuareg kíséretében bejött az udvarba és letett egy csomó tésztafélét abból a fajtából, melyet már az előző napon is ettek, hideg sültet és datolyát. Vízről sem feledkeztek meg, két nagy korsó telisteli volt friss hideg vízzel, melyet az oázist keresztülszelő patakból mertek.

Hardigan kapitány ismét megpróbálta, hogy sorsukra vonatkozólag néhány kérdést intézzon Achmedhez.

Ám akárcsak az előző nap Sohar, Achmed sem méltatta egyetlen szóra sem a kapitányt.

A tuaregek, miután az élelmiszert és az ivóvizet letették, némán ki mentek az udvarból, magukra hagyván a foglyaikat a leggyötrőbb kétségekkel.

Három nap telt el így, mindig változatlanul. A foglyok aztán már egyetlenegy szót sem szóltak őrzőikhez, hiába is lett volna, hiszen úgysem kapnak feleletet.

Elmenekülni?!... A jelen körülmények között a menekülés lehetetlenségnek látszott. Csak egyetlenegy út vezetett a szabadba: ha valaki átmászik a falakon, már pedig ez a falak magassága miatt lehetetlen.

Pedig, ha ezeken a falakon valahogy át tudnának jutni, akkor talán sikerülne elszökniök Zenfigből. Ugyanis mivel éjszakánként semmiféle lépések zaja sem hallatszott, a foglyok azt következtették, hogy kívülről nem is őrzik börtönüket. És a tuaregeknek igazuk volt: hiszen az őrzés igazán felesleges dolog lett volna, mert a rendkívül magas falakon át senki el nem menekülhetett. Egyébként a káplár a rozzant lépcsőn át már a fogság első napján felkúszott a minaret tetejére.

Pistache legalább százszor is kockára tette, hogy kitöri a nyakát, de azért nem nyugodott addig, míg fel nem ért a tetőre.

Innen aztán szemügyre vehette az egész oázist, miután elővigyázatos gondossággal olyan helyre húzódott, ahonét semmiképpen sem lehetett észrevenni.

Közvetlenül a lábainál, az erőd körül terült el maga a község. A házak a nagy lombos fák árnyékában húzódtak meg. A házakon túl Hinguiz terült el keletre és nyugatra, körülbelül három-négy kilométernyi távolságban. A házak homlokzata északi irányba nézett és a sok zöld lomb közepette még feltűnőbb volt a falak fehérsége.

A község terén álló legszebb házról, melynek falaira egy csomó zászló volt kitűzve, az okos Pistache megállapította, hogy ez az épület minden valószínűség szerint Hadjar lakhelye. A ház előtt élénk volt a sürgés-forgás, tuareg férfiak és asszonyok álldogáltak, járkáltak a kapu előtt.

Huszedikán délután, miután Pistache újból elfoglalta megfigyelő állomását a minaret tetején, észrevette, hogy a tuaregek valami dolog miatt izgalomban vannak.

A házak egymásután ürültek ki és az emberek kitódultak a szabadba. Sőt Hinguizből egy csomó bennszülött érkezett az oázison keresztül a tuaregek tanyájára. Az arabokkal egyetlenegy öszvér vagy teve sem érkezett. Így hát nem karavánok érkeztek, üzleti célból, hanem úgy látszik egészen más oka lehetett a bennszülöttek megérkezésének.

Ki tudja, talán Hadjar hívó szavára keresték fel a bennszülöttek Zenfig oázisát?

És csakugyan az a nagy tér, melyen Pistache véleménye szerint Hadjar háza állhatott, nem-sokára tele lett a mindenfelől odasereglett bennszülöttekkel.

A káplár jónak látta, hogy Hardigan kapitánnyal közölje az érdekes hírt és a kapitány a rozoga és sok helyen hiányos lépcsőn felmászott a minaret tetejére, hogy saját szemével is lássa a történendőket.

Pistache-nak igaza volt. A bennszülötteket, úgy látszik, valami gyűlésbe hívták. Ott álltak a nagy tér közepén, sőt egy részük már csak a térbe torkolló úton kapott helyet. Ott álltak, élénken gesztikuláltak, hangosan beszéltek. És a máskor olyan nyugodt lakosság szemmel

látható izgatottsága még csak fokozódott, mikor a téren álló nagy házból kilépett egy férfi s utána egy magas női alak kíséretében egy másik férfi.

- Ez Hadjar, - suttogta Hardigan kapitány - egészen tisztán látom az arcát.

- Igaza van kapitány úrnak, én is ráismertem a gazemberre, - mondta a káplár.

Valóban Hadjar lépett ki házából anyja, Djemma és testvére, Sohar kíséretében.

Az arabok hangos üdvözlésben törtek ki. Ezek a máskor oly nyugodt, szótlan emberek szinte mámorosan ünnepelték bálványozott vezérüket.

Mikor a tömeg kissé elhallgatott, Hadjar beszélni kezdett. Talán egy órán keresztül tartott szónoklata és szavait gyakran szakították félbe a lelkesedő és helyeslő felkiáltások.

Hogy mit beszélt a tuaregek vezére, azt Hardigan és Pistache nem tudták megérteni. Mikor vége volt a szónoklatnak, Hadjar anyja kíséretében, a tömeg hangos, lelkes éljenzése közepette visszatért a házba. A kapitány és Pistache aztán lemásztak a minarett tetejéről és azonnal közölték az udvarban várakozó pajtásaikkal a történeteket.

- Én azt hiszem, - jelentette ki a mérnök, miután értesült a történetekről, - hogy a tuaregek valami újabb támadásra készülnek. Így akarnak küzdeni a chottok elárasztása ellen.

- Magam is ezen a véleményen vagyok, - felelt Hardigan. - Könnyen meglehet ugyanis, hogy Pointar munkásai már ott vannak ismét a csatorna mellett...

- Hacsak - tisztelettel legyen mondva, kapitány uram, - rólunk nem tanácskoztak ezek a banditák - jegyezte meg Pistache. - És azért üvöltöztek olyan lelkesen, mert az a főgazember, az a Hadjar talán éppen a mi kivégzésünkről beszélt.

A káplár szavai mintha mindnyájuk szívében megfagyasztották volna a vért. Némán, lehajtott fejjel álltak egymás mellett. Egyikük sem szólt egy szót sem, ám tekintetük minden szónál hangosabban és érthetőbben fejezte ki gondolatukat.

Mert nagyon is volt okuk tartani attól, hogy a tuareg vezér lelkében a bosszúszomj fog győzni a józan megfontolás felett. És ha így van, akkor Hadjar csak azért hívatta össze az arabokat, hogy a Hinguizből idesereglett arabok mind-mind tanúi lehessenek az ő diadalmas bosszújának.

Másrészről meg miként is lehetne abban bizakodni, hogy Biskrából vagy a csatornamenti telepéből valami külső segítség érkezhessék? Hiszen Villette hadnagy még azt sem tudja, mi történt velük, melyik törzs fogta el őket és merre raboskodnak? Nem, kívülről jövő segítségre igazán nem lehet számítani.

Mielőtt a minaret tetejéről lemásztak volna, Hardigan kapitány és a káplár figyelmesen körülnéztek az egész vidéken.

Tekintetük messze járt Melrir felé, ám a chott-tól északi és déli irányban teljesen elhagyatott, és üres volt a vidék, Hinguiztől keletre és nyugatra is. Egyetlenegy karaván sem mutatkozott az egész látóhatáron.

De ha Villette valami nagy szerencse révén a veszedelmes talaj ellenére el is jutna Zenfig oázisáig, kis csapatával, néhány emberével mit is tehetne értük a tuaregek túlnyomó erejével szemben?

Így hát erről a reményről le kellett tenniük és a foglyok izgalomtól remegő szívvel figyeltek, nem hallják-e az ajtó nyikorgását, nem jönnek-e be az arabok, hogy a vesztőhelyre cipeljék őket?

A nap szörnyű, feszült izgalmak közepette telt el. Egyik óra a másik után futott. Aztán leszállt az est, a nélkül, hogy bármi is történt volna.

Az elemózsiából, amit reggel behoztak a foglyok számára, még mindig maradt, s így aztán estefelé, miután egypár falatot ettek, bementek a szobába és elnyújtózkodtak fekhelyeiken.

Alig feküdtek egy félóráig, mikor hirtelen valami zajt hallottak. Talán egy targuit állítottak örül ajtajuk elé? Talán Sohar látogatja meg foglyait? Vagy ki tudja, talán maga Hadjar jön?...

A káplár tüstént felugrott fekvőhelyéről és az ajtóhoz lapulva hallgatódzott.

De az éjszaka csöndjében nem lépések zaja, hanem valami tompa és panaszos ugatás hallatszott.

Egy kutya csatangolt a külső udvaron.

- De hiszen ez Nagyfogú, - kiáltott fel ujjongva Pistache.

Aztán lehasalt a földre, hogy a kutya jobban hallja a hangját.

- Nagyfogú?... Te vagy itt derék Nagyfogú?... - És a kutya rögtön megismerte a káplár hangját és lelkendező csaholásba tört ki.

- Igen, mi vagyunk, Nagyfogú... Bezártak bennünket... Hej ha elloholhatnál gazdádhoz, Nicol őrmesterhez, meg barátodhoz, Öreg Pajtáshoz... Ha hírül adhatnád nekik, hogy milyen bajba jutottam.

Most Hardigan kapitány és a többiek gyors lépésekkel az ajtó felé siettek, Pistache szavai mintha csak valami világosságot gyújtottak volna fel a kapitány előtt.

Hátha a hűséges állatot fel lehetne használni, hogy társaikat értesítsék, milyen halálos veszedelemben vannak. Egy cédulát a nyakörvére kötni, melyből Villette hadnagy mindent megtudhatna.

Mindenekelőtt azonban az volt a fontos, hogy Nagyfogút a tuaregek közül észre ne vegye valaki, amint ott csatangol börtönük körül.

A kapitány intésére Pistache tehát így szólt:

- Menj Nagyfogú! Menj!... Menj!...

Nagyfogú megértette a káplár parancsát és egy utolsót vakkantva búcsúzóul, gyorsan elinalt.

Másnap kora reggel, éppen úgy mint az előző napon, a tuaregek ellátták foglyaikat egész napra való étellel és itallal. Egyébként az egész nap minden különösebb esemény nélkül telt el. A foglyok még mindig teljes bizonytalanságban voltak sorsukat illetően.

A következő éjszaka Nagyfogú nem mutatkozott. Legalább is a káplár, aki állandóan lesben állt, nem vette észre. És Pistache már aggódva kérdezte magában, hogy talán valami baj történt a hűséges állattal?

A következő két nap is teljes egyhangúságban telt el, ám annál nagyobb volt a foglyok belső lelki feszültsége.

Huszonnegyediken 11 óra tájt Hardigan kapitány, aki fent maradt a minaret tetején, észrevette, hogy a községben nagy és élénk mozgolódás van. A lakosság a főtér felé tódult s egyre újabb és újabb lovasok siettek Hadjar háza közelébe. Mindenfelől lónyerítés, fegyvercsörömpölés és élénk beszélgetés zaja hallatszott.

Vajjon ma akarnak bennünket Hadjar elé vezetni? - kérdezte magában a kapitány.

Nem. Úgy látszik, ettől most nem kellett tartaniok... Inkább minden arra vallott, hogy a tuaregek vezére el akarja hagyni Zenfig oázisát.

Mert Hadjar lóháton, nagy csapat tuareg harcos élén végigvonult Zenfig főútján. Félóra múlva Hadjar a harcosok élén gyors vágatással már el is hagyta a községet.

A tuaregek Hinguiz keleti iránya felé tartottak.

Mihelyest mindezekről meggyőződött Hardigan kapitány, lemászott a minaret tetejéről és közölte a hírt társaival.

- Valószínűleg a csatorna felé mentek, ahol a telepen már újra megkezdődött a munka, - mondotta Schaller.

- És ki tudja, vajjon Hadjar nem találkozik-e Villette-tel és embereivel? - vetette oda a kapitány.

- Hát hiszen az is megtörténhetik, bár én nem nagyon hiszem, - mondotta Pistache. - De én bizony, kapitány úr, amondó vagyok, hogy nekünk sokkal fontosabb, hogy ezek az átkozott tuaregek Hadjarral együtt eltakarodjanak. Most kell aztán a szökéshez látnunk. Most vagy soha...

- Igen ám, de hogyan? - kérdezte az egyik spahi.

És erre a kérdésre bizony nehéz volt feleletet találni.

Hiszen az erőd falai magasak voltak, áthághatatlanul magasak, és az egyetlen ajtó, mely a szabadba vezetett, sűrű és erős vasráccsal volt megerősítve.

És mégis egyszerre segítség érkezik!... Éjszaka egyszerre csak felhangzott a kutya csaholása s aztán a derék Nagyfogú elkezdte kaparni a földet az ajtó előtt.

Nagyfogú ösztönösen észrevette, hogy a talaj egy helyütt laza. Addig szükölt és kapirgált, míg egy üreget talált, melyen keresztül kívülről be lehetett jutni.

Pistache legnagyobb meglepetésére a kutya egyszerre csak ott termett mellette az udvarban.

Igen, Nagyfogú ott állt mellette és szükölve nyaldosta a kezét.

A káplár alig bírta lecsöndesíteni az ujjongó állatot.

Hardigan kapitány, Schaller mérnök és a többiek is, mind kiszaladtak az örömhírre. Természetesen mindannyian odasiettek, ahol Nagyfogú bejött az udvarba.

Örömtől dobogó szívvel vették észre az üreget, melyen át a kutya behatolt börtönükbe. Egy szük csőnek a nyílása volt ez az üreg és embereink hamarosan megállapították, hogyha néhány követ és egy csomó földet kiszednek, elég hely marad arra, hogy egy emberi test, nehezen ugyan, de azért keresztülférhessen.

- Ez ám a szerencse!... Mindig mondtam én, hogy nincs derekabb barát ennél a Nagyfogúnál! - kiáltotta Pistache káplár.

- És ezt a szerencsét még ma éjszaka fel kell használni, mielőtt Hadjar visszatérne, - tette hozzá Hardigan kapitány.

De azzal mindnyájan tisztában voltak, hogy amíg Zenfig oázisából ki nem érnek, igen sok veszedelemnek teszik ki magukat. Hiszen útközben könnyen összeakadhatnak Hadjar embereivel.

És még azután a hosszú, nehéz, fárasztó út a sivatagon keresztül!... Hiszen teljes 50 kilométert kell megtenni, hogy a csatornáig eljuthassanak. És hozzá még minden élelmiszerkészlet és minden felszerelés nélkül kell megkísérelni ezt a hosszú és veszedelmes utat.

De mindegyikük szívesen és készséggel vállalta mindezeket a súlyos, halálos veszedelmeket, csak hogy a tuaregek keze közül kiszabaduljanak.

A foglyok most munkához láttak és csakhamar kiszélesítették az üreget. Először Nagyfogú mászott keresztül, azután a kapitány így szólt Pistache-hoz:

- Menj!

Pistache azonban a fejét rázta.

- Csak a kapitány úr után, - felelt a derék káplár.

Óvatosan kellett keresztülbújni, nehogy a fal egy része reájuk szakadjon. De már néhány perc múlva mindnyájan szerencsésen a szabadban voltak.

Az éjszaka sötét, az égbolt felhős, még a csillagok fénye sem szűrődött rajta keresztül. Hardigan kapitány és bajtársai nem is tudták volna, melyik irányban kell menniük, ha Nagyfogú nincs ott mellettük és nem vezeti őket. Így azonban teljesen rábízták magukat az okos, lelkes állatra, mely előreszaladt és úgy vezette őket.

A szökevényeknek szerencséjük volt. Útközben senkivel sem találkoztak.

Körülbelül egy óra lehetett, a községre mélységes csönd borult, minden kihaltnak látszott. Még az ablakokon, keresztül sem szűrődött át semmi fény.

A menekülők nesztelen lépésekkel osontak tova a fák között és néha meg-megálltak, feszült figyelemmel hallgatózva, nem hallatszik-e lépések zaja? Nem jár-e errefelé valamelyik bennszülött? Így jutottak el az oázis szélére.

Ám ebben a pillanatban az ösvény kanyarodójánál egy ember alakja bukkant fel előttük. Az ember kezében égő mécses volt.

A menekülők ráismertek és ő is megismerte a szökevényeket.

Mézaki volt, aki a község szélén fekvő házak felé igyekezett.

Az arabnak még arra sem volt ideje, hogy egyet kiáltson. Nagyfogú rávetette magát, a torkába harapott és Mézaki a következő pillanatban élettelenül esett le a földre.

- Jól van, öreg pajtásunk, köszönjük neked, - mondta Pistache és megsimogatta a kutya okos fejét.

Miután a szökevények megbizonyosodtak afelől, hogy Mézaki halott, folytatták útjukat, sebes léptekkel haladva Melrir keleti irányba felé.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A menekülés.

Hardigan kapitány érett megfontolás után választotta a keleti irányt. Ha ellenkező irányba megy, akkor Melrir határvonalán valamivel túl, Tuggurt sűrűn látogatott útvonalát követhette volna, mely a transzszaharai vonal mentén halad.

Innét aránylag könnyű szerrel eljuthatott volna Biskrába.

Ám Hardigan kapitány, tekintettel arra, hogy a chottnak ezt a részét nem ismerte, lemondott erről az útirányról, annál inkább, mert még az a veszély is fenyegette volna őket, hogy Hadjar embereivel összeakadnak. Hiszen a tuareg vezér bizonyára állított őrszemeket, kiknek az volt a feladatuk, hogy a Biskrából esetleg ezen az úton haladó karavánokat megfigyeljék.

Azonfelül Zenfig és Biskra között körülbelül ugyanannyi volt a távolság, mint Zenfig és a csatorna között. És ki tudja, hogy a csatornánál talán összetalálkoznak Villette hadnaggyal és embereivel, sőt - ki tudja - ha szerencsájuk van, talán még útközben is összeakadhatnak velük?

És végül Nagyfogú is keleti irányba loholt. Már pedig ahogy Pistache kijelentette, ha Nagyfogú valamit tesz, annak megvan a maga oka.

Meg is mondta a kapitánynak:

- Kapitány úr, csak kövessük bízvást Nagyfogút. Biztosra veszem, hogy nem fog eltévedni. Olyan a szeme, mint a macskáé, éjszaka éppen olyan jól lát, mint nappal.

Hardigan kapitány csak ennyit felelt:

- Igazad van, fiam, kövessük a derék Nagyfogút!

És a sötét éjszakában, melyet sem a hold, sem a csillagok fénye nem világított meg az oázis tekervényes utain, a szökevények talán soha-soha sem tudták volna megtalálni a helyes utat a kutya nélkül. Egész éjszaka bolyonghattak volna kanyargós ösvényeken, és a hajnal mégis csak a község közelében találja őket.

Ám így gyors léptekkel követve Nagyfogút, szerencsésen elérték Hinguiz északi határát és azután csak a part mentén kellett haladniok.

Ez annál inkább ajánlatos volt, mert a talaj a partvidéktől távolabb igen veszedelmes. A homok laza, süppedős, sok ember, sok állat vesztette itt már életét.

Melrir e veszedelmes területén csak a tuaregek törzse ismerte a biztonságos ösvényeket, ők azonban gyakran csak azért ajánlották fel szolgálataikat egy-egy karavánnak, hogy annál könnyebben kifoszthassák.

A szökevények gyors tempóban haladtak és hajnalhasadtakor a kis pálmaligetbe értek.

Tekintettel arra, hogy az éjszakai menetelés teljes sötétben nagyon nehéz volt, Hardigan kapitány körülbelül nyolc kilométerre becsülte az éjszaka megtett utat.

Így hát körülbelül még 20 kilométer van hátra, hogy Hinguiz határát elérjék.

A szökést megelőző izgalmak, a gyors, éjszakai menetelés mindannyiukat nagyon elfárasztotta. Hardigan kapitány tehát úgy határozott, hogy egy órát pihennek.

A kis pálmaerdő teljesen elhagyatott volt és a legközelebb fekvő községek is mind messze voltak. Egyébként ameddig csak a szem elláthatott, Hadjar bandájának híre-hamva sem volt. Mivel már több mint 15 órája mentek el Zenfigből, nagyon messzire lehettek.

Ám a katonáknál még a veszedelem sem bírta elnyomni az éhség kínzó érzését, mely a menetelés vége felé egyre hevesebben és követelőbben jelentkezett. Miután az az élelmiszerkészlet, melyet a tuaregek foglyaiknak behoztak, még az előző nap estéjén elfogyott, a katonák gyümölcsön kívül más eledelre nem igen számíthattak. Datolya és néhány ehető gyökér, melyeket Pistache káplár jól ismer, lesz majd táplálékuk.

Gyujtószerük szerencsére volt, és ha ezeket a gyökereket megfőzik, eléggé tűrhető táplálékot nyernek.

Vizük pedig bőven van, hiszen Hinguizt több patak és kisebb folyó szeli keresztül. Sőt ha szerencsájuk lesz, Nagyfogú segítségével talán még valami vadat is elejthetnek.

Amíg Hinguiz területén vannak, nem kell tartani sem az éhségtől, sem a szomjúságtól. De mi lesz velük, mikor Melrir kietlen chottján vándorolnak majd végig?

Igaz ugyan, hogy a foglyok Sohar vezetése alatt két nap alatt tették meg ezt az utat. Ám a szökevények nem számíthattak arra, hogy ezt a távolságot magukban ugyanannyi idő alatt teszik meg.

Elsősorban is jövet lóháton jöttek, most pedig gyalog vándorolnak. Azonfelül a tuaregek nagyszerűen ismerték a sivatag minden egyes ösvényét, nekik pedig biztosan keresniök kell majd az utakat.

- Mindent összevetve - mondotta Hardigan kapitány - körülbelül 45 kilométernyi út áll előttünk. Ma estig meg kell tennünk a felét. Éjszaka megpihenünk, és ha az út felére dupla időt kellene is rászánnunk, holnap-holnapután estére már meglátjuk a csatorna partját.

Egyórai pihenés után, miután egy kis datolyával felfrissítették magukat, a kis csapat a lehető legnagyobb elővigyázatossággal útnak indult. Az ég borús volt, a nap sugarai alig-alig szűrődtek át néha a fellegeken. Így hát legalább a nagy hőség nem gyötörte őket, sőt az idő még esőre is állt, de aztán szerencsére mégsem esett.

Az első pihenőt délben tartották meg. Útjuk zavartalan volt és legnagyobb szerencsájukra egyetlenegy bennszülöttet sem láttak. Hadjar és emberei minden bizonnyal 30-40 kilométernyire lehettek már kelet felé.

A pihenő egy óra hosszat tartott. Datolya bőviben volt. Pistache káplár kiszedett a földből néhány gyökeret, melyet a hamu alatt megsütött.

A szökevények úgy ahogy megebédeltek, csak Nagyfogú vágott keserves képet a furcsa lakomához. De hát azért nem morgott. Sok mindenhez hozzászokott ő már.

Estére Zenfigtől 25 kilométernyire jutottak. Hinguiz határán tartotta meg a kis csapat éjszakai pihenőjét.

Az utolsó oázis határszélén telepedtek le. Előttük már ott terült el az óriási kopár, kietlen homoksivatag, Melrir chottjának vigasztalan medencéje. Tudták jól, hogy az útnak ez a része, a sivatag forró homokjában, vezető nélkül, élelmiszerkészlet nélkül, nehéz, nagyon nehéz. De végre is az a fő, hogy a tuaregek börtöne hátuk mögött maradt, és ha Achmet, Sohar és embereik üldözőbe vennék őket, nem találják meg a nyomukat. Mert mindnyájan tudták, mindannyian érezték, hogy bármit is tartogasson számukra a sors, minden jobb, mint a tuaregek keze között sýnlódni.

A szökevények fáradtan nyúltak el a fák árnyékában. Mindannyian ugyancsak rászolgáltak az éjszakai pihenésre. Hajnal hasadtáig itt akartak maradni, hiszen éjszaka, a sötétségben amúgy sem indulhatnának neki a sivatag veszedelmes, homokos talajának.

Fáradtan feküdtek a pálmafák árnyékában, és miután sebtiben ettek egy kis datolyát, csakhamar el is aludtak.

Természetesen ajánlatos dolog lett volna őrt állítani. A káplár ajánlkozott is, hogy az éjszaka első óráiban őrködni fog, aztán pedig majd felváltják a többiek, de alig negyed óra múlva, a fárasztó menetelés után őt is elnyomta az álom. Szinte észrevétlenül történt: először leült a földre, aztán kényelmesen kinyújtózkodott, majd végigfeküdt a földön és aztán... szeme becsukódott, a nélkül, hogy tudta volna és egy pillanat múlva mély álom nyomta el.

Szerencsájukra, a hű Nagyfogu éberebben őrködött. És ez mentette meg őket, mert éjfél tájban mindannyian felriadtak tompa ugatására.

- Rajta! Rajta! - kiáltott a káplár, aki elsőnek riadt fel.

Egy pillanat múlva már Hardigan kapitány is talpon volt.

- Figyeljen csak, kapitány úr, - mondotta Pistache.

Balfelől, a fák sűrűjéből zaj hallatszott, letört ágak, bokrok recsegésének zaja.

- Talán a tuaregek itt vannak nyomunkban?

Ez a kérdés, bár mindannyian elszánt, bátor férfiak voltak, mégis megremegtette őket.

Pedig mi sem valószínűbb, mint hogy a tuaregek, észrevén a foglyok eltűnését, azonnal üldözőbe vették őket, és úgy látszik, a szerencse kedvezett nekik, mert nyomukra akadtak.

Ám néhány pillanatnyi feszült figyelem után Hardigan kapitány kijelentette:

- Nem, ezek nem a tuaregek. A bennszülöttek azon lettek volna, hogy lehetőleg észrevétlenül üssenek rajtunk. Ők nem csapnak ekkora zajt.

És Pistache, tapasztalt férfiú léte, helyeslően bólogatott.

- Akkor hát? - kérdezte a mérnök - mivel magyarázod meg ezt a zajt?

- A vadállatok kóborolnak itt az oázis területén, - jelentette ki a káplár.

A káplárnak igaza volt. A tábort nem a tuaregek fenyegették, de talán még a bennszülötteknél is sokkal veszedelmesebb ellenség: az oroszlán. Ha a vadállatok rávetik magukat a kis csapatra, akkor végük van mindnyájuknak, hiszen még fegyvereik sem voltak, hogy védhessék magukat.

Nagyfogu hangosan, izgatottan vonított. A káplár csak nagy ügyel-bajjal tudta elhallgattatni és visszatartani, mert a kutya mindenáron abba az irányba akart rohanni, ahonnan a zörej hallatszott.

Vajjon mi történik?... Talán valami zsákmányon marakodnak a vadállatok? Talán megérezték, hogy itt emberek vannak és most rájuk rontanak?...

Szörnyű, szívettpő izgalom közepette telt el néhány perc. Ha az oroszlánok felfedezték őket, akkor biztos halál vár rájuk. Menekülni?... Teljesen hiábavaló dolog. Ha az oroszlánok már egyszer a nyomukban vannak, akkor rövid időn belül úgyis utóléri őket.

Az egyetlen dolog, amit tehetnek, ha lehetőleg csendben, mozdulatlanul ott maradnak a helyükön, hiszen ki tudja, talán nem is vették még észre őket az oroszlanok és lehetőleg zaj nélkül igyekszenek felkúszni a fákra.

A katonák óvatosan felmásztak a fákra, mikor Nagyfogú abban a pillanatban, mikor a káplár éppen fel akart kapaszkodni, berohant jobbra, a fák sűrűjébe.

Nem volt mást tenni, útjára kellett engedni a kutyát, hiszen ha utána kiáltanak, magukra szabadítják az oroszlanokat. És egyébként Nagyfogú türelmetlensége olyan nagy volt, hogy bizonyára nem is hederített volna Pistache hívó szavára.

Egy-két perc telt el így, a fa ágai között, feszült várakozásban. Aztán az oroszlanok morgása, lépéseik zaja mintha gyöngült volna és lassan teljesen elhalkult. A vadállatok eltávoztak és már csak Nagyfogú csaholásának zaja hallatszott az éjszakában.

- Hála Istennek, az oroszlanok elvonultak, - lélegzett fel megkönnyebbülten Hardigan kapitány. - Szerencsénk volt, hogy nem érezték meg minket, különben mindnyájunknak végünk lett volna.

Lemásztak a fákról és Pistache tüstént Nagyfogúhoz sietett, aki nagy csaholással visszaloholt a katonákhoz.

- Gyere ide, Nagyfogú, gyere te kis haszontalan! Megállj, majd adok én neked, ha még egyszer ilyen dolgot mersz csinálni... - És a káplár, fenyegetése ellenére, gyöngéden megsimogatta az állat értelmes fejét.

- Mi van ezzel a kutyával? - kiáltott fel hirtelen. - hiszen a kezem csupa vér?... Talán bizony megsebesült?... Talán valamelyik oroszlan belehasított szegénybe a körmével.

De nem. Nagyfogú nem sebesült meg, hiszen akkor biztosan panaszkodott, fájdalmasan szűkölt volna. Ám az állat éppen ellenkezőleg, inkább nagyon is élénk, jókedvű volt és a káplárra azt a benyomást keltette, mintha valahová el akarná vezetni, mintha valamit meg akarna mutatni neki.

De Hardigan kapitány leintette a káplárt:

- Maradj csak Pistache... Várjuk meg a hajnalt, addig ne mozduljunk. Akkor aztán a világosságban majd utána nézünk a dolognak.

A káplár engedelmeskedett.

- Azt hiszem, legjobb lesz, ha most lepihenünk, - jelentette ki a kapitány. - Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a holnapi és holnaputáni nap ugyancsak próbára teszi az erőnket.

Az emberek végignyújtózkodtak a fák tövében és csakhamar mindannyian mély álomba merültek.

Az éjszaka hátralevő része már nyugodtan telt el és a szökevények csak hajnalhasadtakor ébredtek fel, mikor a nap megjelent az égboltozaton.

A nappal világosságánál aztán alaposan szemügyre vették Nagyfogút és észrevették, hogy a szőrén itt is, ott is véres csíkok vannak, a nélkül, hogy a kutya meg lenne sebesülve.

- Kétségtelen, - jelentette ki Schaller - hogy valami halálra sebesült vagy halott állat van a közelben...

- Bárcsak valami jóféle vad volna, - sóhajtott fel epedőn az egyik spahi. - Biz Isten, szívesen enném egy kis vadpecsenyét.

- Gyerünk, nézzük meg, - mondta Hardigan kapitány.

És mindannyian elindultak a kutya nyomában.

Nagyfogú vagy száz lépésnyire vezette őket és itt egy kis tisztáson vérében fürdő állatot találtak a szökevények.

Hatalmas antilóp feküdt előttük a földön. Úgy látszik, ezt teríthették le éjszaka az oroszlánok és ezen verekedtek egymás között. Nem tudtak megegyezni a zsákmányon és végezetül egymásnak rohantak, később pedig elvonultak, megfélekezve az antilópról.

- Nahát ez nagyszerű! - ujjongott a káplár. - Micsoda pompás állat! Hej, lesz vadpecsenye fiúk, mégpedig bőviben.

- Bizony szerencsés véletlen, - helyeselt a kapitány. - Most legalább az egész útra lesz majd húsunk.

A katonák arca ragyogott az örömtől. Így legalább nem kell egész úton át datolyán meg gyökereken élni.

Pistache és a spahik tüstént neki is láttak a munkának, feldarabolták az állatot és a legjobb, legízletesebb részeket levágták. Természetesen Nagyfogú is kikapta a maga porcióját. Jó néhány kiló hússal tértek vissza az éjszakai pihenőhelyre.

Tüzet raktak és azután Pistache - aki kitűnően értett a szakácsmesterséghez - szeletekre vágta a hús egy részét és ízletesen elkészítette. Mondanunk sem kell, hogy mindnyájan alaposan nekiláttak a finom antilóp-pecsenyének.

Mindannyian friss erőre kaptak, hiszen már nagyon nélkülözték a húsételt s bizony nagyon jól esett a gyökerek és a datolya helyett az antilóp-pecsenye. Mikor bevégezték a kiadós reggeli étkezést, Hardigan kapitány kiadta a parancsot:

- Induljunk! nem szabad késlekednünk. Még korántsem vagyunk túl a veszélyen. A tuaregek esetleg a nyomunkra akadhatnak. Előre hát!

A menekülők, mielőtt elhagyták volna Hinguizt, nagy figyelemmel körül néztek a környéken. Ám ameddig csak a szem a sík földterületen ellátott, semerre sem mutatkozott egy lélek sem. Keleten éppen úgy, mint nyugaton, teljesen kihalt volt a vidék.

Egyébként Melrir chottja olyan elhagyatott, olyan kihalt volt, hogy a vadállatok sem járták homokját, még madarak sem repültek el felette. De miért is jártak volna ezen a kopár, kietlen vidéken, hiszen Hinguiz oázisaiban bőven találtak táplálékot.

Erre vonatkozólag aztán a mérnök meg is jegyezte:

- Mihelyest elkészül a nagy munka, a tengeri madarak ugyancsak látogatni fogják a mai Melrirt. Sirályok, jégmadarak és mindenféle más víziszárnyasok csapdosnak, keringenek majd a hullámok felett. És lelki szemeim már látják is a hajókat, a karcsú fregattokat, amint a tenger hullámait szelik...

- Hát bizony szép dolog lesz az a tenger, - jegyezte meg Pistache. - Hej fiúk, nem is lenne ám rossz dolog, ha a tenger meg is lenne már, aztán egy szép hajó értünk jönne a telepig s nem kellene talpalnunk ezen az átkozott, forró homokon.

Még Schaller mérnök is elmosolyodott a mindig jókedélyű káplár tréfálkozásain.

- Úgy biz ám, François mester, - folytatta Pistache - nem valami kellemes dolog az ilyen hosszú úton végigkutyagolni. Igazán szívből kívánom, hogy útközben hamarosan találjunk egy rendes kis falut, ahol megborotválkozik, mi pedig az alatt megpihenhetünk. Öreg François, hidd el, rád is fér már a borotva, hiszen az egész képed csupa sörte már.

François kissé elkényszeredetten mosolygott, miközben önkénytelenül is végighúzogatta kezét állán, meg arcán.

- Bizony François, - jegyezte meg a mérnök - alig ismer rád az ember.

A szökevények előtt még jó kétnapi út volt. Így mielőtt útnak indultak volna, gondoskodniuk kellett útravalóról. Az antilóp húsából volt egy jókora darab, hiszen a reggeli étkezés alkalmával a katonák csak egy részét ették meg. Csakhogy Melrir területén még száraz fa sincs, hogy tüzet rakhassanak... Itt az oázis területén legalább száraz fa, meg gally akad bővében.

A káplár, meg a két spahi tehát Pistache műértő vezetése alatt megsütötték a húst. Mikor már a vadhús ízletes puhára sült és kihűlt, a káplár hat egyenlő részre osztotta és mindenki magához vette a saját részét, friss, zöld, nagy levelek közé göngyölve.

A nap állásából ítélve, körülbelül hét órára járhatott az idő. Az idő igen melegnek ígérkezett. A napot ugyanis vöröses ködfátyol vette körül és ez rendszerint nagy hőség jele volt. Már pedig Melrir chottján keresztül a szökevények sehol sem találtak menedéket a trópusi nap égető sugarai ellen.

Ám a nagy hőségen, a fárasztó, hosszú menetelésen kívül még más veszélyt is tartogatott számukra a sivatag. Amíg Hinguiz területén haladtak, a fák között, az árnyékos bokroktól és fáktól szegélyezett utakon, a datolya- és pálmaligetekben sokkal nehezebben lehetett volna őket észrevenni, felfedezni, mint a sivatag homokos lapályán. A homoksivatagot szabadon bekalandozhatja a tekintet, s ki tudja, hogy a tuaregeknek nincsenek-e kémeik ezen a vidéken is?... Hogyha pedig esetleg tuareg csapattal találkoznának, akkor a menekülésre még csak gondolni sem lehet. Pedig nagyon könnyen megtörténhetik, hogy valamelyik cirkáló tuareg csapattal összeakadnak, vagy éppenséggel Hadjar Zenfig felé visszatérő bandájával hozza őket össze a végzet?...

És még hozzá a forró homokban való gyaloglás s a laza, homokos talaj veszedelmei, ahol a biztonságos ösvényeket sem a kapitány, sem a mérnök nem ismerték!

Az a 25 kilométernyi terület, mely Hinguiztól a csatornáig vezetett, sok fáradalmat, sok veszélyt tartogatott a szökevények számára.

Hardigan kapitány és Schaller nagyon is jól tudták mindezt. Nem tartoztak az olyan emberek közé, akik strucc módjára csökönyösen elrejtik a fejüket, hogy tekintetük mit se lásson a közelgő veszélyből. Tudták, hogy ezernyi veszély vár rájuk, de azzal is tisztában voltak, hogy másképpen nem juthatnak ki a tuaregek kezei közül, akik itt Hinguiz területén előbb-utóbb csak elfognák őket.

Hardigan kapitány végignézett az embereken. Mindannyian csupa izmos, edzett emberek, mindannyian megszokták már a nélkülözést és fáradságot.

- Induljunk! - mondta a kapitány.

És a kis csapat nekivágott a sivatagnak.

TIZENHATODIK FEJEZET.

Élet-halál harc.

Hét óra elmúlt, mikor a szökevények nekiindultak Melrir chottjának. Tekintettel a talaj veszedelmes voltára, csak nagy óvatossággal és lassan haladtak előre. Hiszen ezen a területen az ember úgyszólván minden lépésnél kockáztatta, hogy besüpped valamelyik laza homokréteggel fedett üregbe.

Schaller mérnök Roudaire kapitány mérései és saját megállapításai folytán ismerte a talaj összeállítását.

A chott felső részén erősen sóstartalmú földréteg van, mely nagyon egyenlőtlen. A sós földréteg alatt a homok összevegyült a néha egészen folyós iszappal. Ezen a vidéken a fűrészek csak igen nagy mélységben találhatnak kemény talajra, vagy kőzetre.

Így bizony szörnyű nagy katasztrófák történtek ezen a vidéken. Az embereket gyakran lovastul elnyelte a süppedő talaj. És a szerencsétlenek elpusztultak, mielőtt még társaik segítségükre jöhettek volna.

A szökevények szerették volna meglelni a tuareg csapat nyomait és azért nagyon alaposan vizsgálgatták a homoktengert. Mivel Melrir keleti részén sem eső nem esett, sem szél nem fújt néhány nap óta, a nyomoknak mindenütt meg kellett volna lenniök. Már pedig ha a nyomukra bukkannak, akkor nincs más dolguk, mint hogy ennek irányában haladjanak előre s így a biztos úton sokkal hamarabb eljuthatnak céljukhoz.

De Schaller hiába kereste a nyomokat, s ebből azt a következtetést vonták le, hogy Hadjar és csapata nem jutott el Hinguiz szélső határáig.

A kapitány és Schaller mérnök haladt a csapat élén, Nagyfogú előttük loholt. Mielőtt irányt változtattak volna, a mérnök mindig igyekezett pontosan tisztába jönni a talaj természetével, amit pedig a felső, sóstartalmú földréteg ugyancsak megnehezített.

Ezen a veszedelmes chotton csak nagy óvatossággal és így természetesen csak igen lassan haladtak előre. Így aztán mikor 11 óra tájt megtartották a déli pihenőt, mindössze 4-5 kilométernyi út állt mögöttük.

Mindannyian lepihentek, hogy új erőt gyűjtsenek és egy kis frissítőt véve magukhoz, folytassák fáradalmas és veszedelmes útjukat.

A sivatag a maga vigasztalan kietlenségében terült el előttük. Sehol egyetlen fa vagy bokor, melynek árnyékában megpihenjenek. Néhány száz lépésnyire homokbucka emelkedett előttük és Hardigan kapitány így szólt:

- Nem válogathatunk. Gyerünk oda.

Mindnyájan a kis homokbuckához mentek és az árnyékos rész alatt úgy ahogy meghúzódtak.

Most előszedték húsporciójukat és nekiláttak a falatozásnak.

De az élesszemű káplár hiába nézett kutatólag jobbra-balra, sehogy sem tudott egy kis forrást felfedezni. Így hát néhány szem datolyával csillapították szomjúságukat. Datolyával ugyanis igen jól ellátták magukat a Hinguiz területén.

A pihenő egy óra hosszat tarthatott. Tizenkettő után lehetett, mikor a kis csapat a pihenő után újra megindult útján.

Hardigan kapitány, amennyire csak lehetett, meg akarta tartani a keleti irányt. De nagyon vigyázni kellett, mert a homok minden pillanatban mélyen besüppedt lábaik alatt. Az egész medencének csak egy igen keskeny, magasabban fekvő része volt, és bizonyos, hogy az új tenger Hinguiz és a második csatorna végpontja között lesz a legmélyebb. Körülbelül 30 méterrel a tenger színe alatt.

- Engem nem lep meg, hogy a talaj ezen a részen sokkal lazább, sokkal süppedősebb, mert ezekben az esős időszakokban a mélyedésekben meggyűlik minden víz és a talaj a külső sótartalmú réteg alatt sohasem tud teljesen kiszikkadni, - mondotta Schaller.

- Kellemetlen dolog, hogy ezt a veszedelmes vidéket nem tudjuk elhagyni - felelt Hardigan. - Mert ha felmennénk északi irányba, vagy pedig lefelé tartanának délre, akkor sem tudhatnánk, hogy jobb és biztonságosabb utat találunk-e? És utunk egyetlen eredménye talán csak az elpocsékolt idő lenne. Már pedig nekünk egyetlenegy elvesztegetni való napunk sincs.

- Bizony barátom tökéletesen igazad van, - bólintott Schaller. - Egyébként pedig egészen biztos vagyok benne, hogy Hadjar és bandája nem ezen az úton vonult a 347-ik kilométer pontja felé.

Valóban a tuaregeknek semmi nyomát sem lehetett látni.

És a menekülő kis csapat csak folytatta a veszedelmes utat. A nap izzó tűzgolyóként perzselte őket és lábuk alatt égetett a sivatag talaja.

Nagyfogú mindig elől loholt, de mikor lábai alatt süppedni kezdett a talaj, tüstént visszafordult. Ilyenkor természetesen a férfiak is megálltak és miután kitapogatták a földet, irányt változtatva mentek tovább. Így aztán cikk-cakkban kisebb-nagyobb kerülővel haladtak előre.

Ilyen körülmények között déltől estig összevissza, összesen másfél kilométer utat tudtak megtenni. Végre alkonyat tájban a hőségtől és kimerültségtől meg az állandó veszedelem érzésétől elcsigázva, megálltak a holtrafáradt emberek.

Még csak hat óra lehetett. De Hardigan tisztában volt azzal, hogy emberei képtelenek tovább menni. Csakhogy a hely, ahol megálltak, igen kevésbé volt alkalmas az éjszakai pihenőre. Mindenfelől vigasztalanul egyhangú sivatag terült el előttük. Sehol egyetlen homokbucka, melyhez odadőlhetek volna. S a mi legnagyobb baj, víznek semerre sincs nyoma. Még azok a gyér, szegényes növények, melyek a sivatag homokos talajából itt-ott kisarjadzanak, még azok sem tudnak életre kapni, kisarjadzani itt a chotton.

A levegőben néhány madár suhant el fejük felett, gyors szárnyzuhogással igyekeztek e kopár, kietlen vidékről távoli oázisok felé menekülni.

Hardigan kapitány csüggedten nézte e szomorú tájat.

Ám ebben a pillanatban Pistache káplár elébe lépett.

- Kapitány úr, alázattal kérdezem, csak nem fogunk ezen az istenverte kopár helyen éjszázni? A tuareg kutyaának való az e fajta hely, de nem nekünk, becsületes franciáknak.

- Hát mit csináljunk, öreg Pistache?

- Tessék csak arra nézni kapitány uram, ha nem csálnak öreg szemeim, mintha valami homokbuckát látnék arrafelé.

És a káplár keze északkeleti irányba mutatott.

Pistache jól látott, északkelet felé, talán két-három kilométernyire, ha nagyon figyelmesen nézte az ember, homokdűnék, kis dombok körvonalait látta kibontakozni. Sőt a domb tetején mintha egy-két fa alakját is észrevehette volna a figyelő szem.

Ha a kis csapat erőt tudna venni fáradtságán és elmenne odáig, akkor az éjszakát sokkal kedvezőbb körülmények között tölthetné el.

- Szedjétek össze magatokat fiúk! El kell jutnunk odáig!

- Csak egy kis kitartás emberek, - biztatta őket a káplár. - Aztán ki tudja, talán a talaj sem lesz arrafelé olyan átkozottul keserves szegény, elkínzott talpainknak.

- És tulajdonképpen alig térünk el utunktól, - jegyezte meg Schaller mérnök.

Hardigan kapitány elindult és a katonák, akik megszokták a feltétlen engedelmességet és mindenekelőtt tudták, hogy kapitányuk a javukat akarja, fáradtságuk ellenére szótlan engedelmes-séggel követték.

Ám a domb felé vezető út felfelé haladt és az agyonfáradt emberek csak nagynehezen bírtak felfelé kapaszkodni a laza homokos talajban, mely úgyszólván minden lépésnél süppedezett a lábuk alatt.

- Jaj, nem bírom már tovább! - nyögött fel François.

- Csak kapaszkodj a karomba pajtás. Így ni! No látod, már mindjárt jobb, - vigasztalta a jószívű káplár, bár ő maga is ugyancsak fáradt volt.

Körülbelül két kilométer lehetett a hátuk mögött, mikor a nap már elérte a horizont alját.

Leszállt az alkonyat és a hold sarlója feltűnt az égen. Ezen a vidéken az alkonyatot szinte néhány pillanat múlva nyomon követi az est sötéteje. Éppen azért a szökevények a veszedelmes talajon, amennyire az elővigyázatosság csak engedte, meggyorsították lépteiket, hogy még a sötétség beállta előtt elérjék a dombot.

Hardigan kapitány, Schaller, a káplár, François és a két spahi libasorban lépdeltek. A talaj egyre rosszabb és rosszabb lett. A homokos réteg puha volt s a lépések nyomán néha kikibuggyant a talajvíz. Sőt egyszer-egyszer megtörtént, hogy térdig is belesüppedtek a földbe.

Sőt egyízben François, aki kissé letért az ösvényről, egyszerre csak egészen övig belemerült a homokba. Az volt a szerencséje, hogy nem vesztette el lélekjelenlétét, mert minél jobban kapálódzik a szerencsétlen, annál biztosabban, annál gyorsabban nyeli el áldozatát a homok. Ám François, nagy lélekjelenléttel nem tett egyetlenegy mozdulatot sem, mely csak mélyebben húzta volna a homok alá, hanem kitérte két karját és torkaszakadtából kiabálni kezdett:

- Segítség! Segítség!

- Csak maradj nyugodtan, kihúzunk! De meg ne mozdulj! - kiáltotta Pistache.

És a káplár visszafordult s gyors léptekkel ment előre a kis ösvényen, hogy François segítségére siethessen.

Természetesen a többiek is mind visszafordultak, hogy a szűk kis ösvényen a szerencsétlenül járt ember felé siessenek.

De mindannyiukat megelőzte Nagyfogú.

Egy-két szökéssel François mellett termett, akinek már csak karjai és feje látszott ki a földből.

Az inas ösztönszerűleg teljes erejével belekapaszkodott az izmos állat nyakába.

Néhány pillanat múlva a derék ember nyakig sárosan, iszaposan, halálsápadtan, de kikerült, kimenekült a halálos veszedelemből.

Egy pillanatig mereven, mozdulatlanul állt. Mintha tudatában sem volna annak, hogy hol volt és hogy a legszörnyűbb, legkínosabb halálból szabadult ki. De aztán feloldódott a nagy lelki feszültség és az erős férfi két karja remegve fogta át a derék Nagyfogú nyakát és úgy szorította magához, ahogy csak legigazibb, leghűségesebb, legodaadóbb barátját öleli át az ember.

- Nagyfogú... Édes cimborám... Ha én ezt neked meghálálhatnám.

És a derék Nagyfogú megleégedetten csaholt. A lelkes állat úgy nézett a férfira, mintha minden szavát értette volna. Szemmel láthatólag ő maga is meg volt saját magával elégedve, mert azt sem tudta, hova legyen jókedvében.

A mindig jókedvű, élénk katonák most néma meghatottsággal állták körül François-t, csak a humorát mindig megőrző Pistache mondta:

- Ne búsulj cimborám... Ne félj, ha Nagyfogú ki nem húz, én okvetlenül kirántalak a szakálladnál fogva. Hiszen olyan szép hosszúra megnőtt, mióta a borotválkozást elhanyagolod.

És a káplárnak ugyancsak szüksége volt derűs kedélyére.

A talaj most már olyan veszedelmessé vált, hogy a menekülők nem is mertek járni rajta. Hiszen bármelyik lépésük után elsüllyedhettek volna. Négykézláb, csúszva haladtak hát előre és egyik a másikba kapaszkodott, hogy szükség esetén, segíthessenek a halálos veszedelemből került bajtársan. Teljes egy óra hosszát tartott ez a halálosan veszedelmes és leírhatatlanul gyötrelmes út, és közben a káplár egyre biztatta a spahikat és a végkimerülés szélén levő François-t.

A chottnak ezen a részén a talaj lefelé halad. Ez a vidék voltaképpen óriás medence, mely magábaszívta a környékbeli talaj minden vizét.

De ott a dombon kétségtelenül megint biztos szilárd talaj lesz majd a lábuk alatt, sőt most már egészen tisztán kivehették, még néhány fa lombja is ide zöldell a domb tetejéről.

Csak hogy közben sötétség ereszkedett le rájuk és így a tájékozódás jóformán lehetetlen volt.

Az egyre jobban sűrűsödő sötétségben már a domb körvonalait is alig bírták kivenni.

Már azt sem tudták, hogy jobbra vagy balra kell-e tartaniuk? Tisztán és kizárólag a véletlenre bízták magukat, és ha a kutya ösztönszerű szimatjával nem vezette volna őket, a sötétben könnyen elvélthették volna a helyes útirányt.

De Nagyfogú egyszerre csak heves csaholásban tört ki, az ugatás baloldról hallatszott és a szökevények tüstént a hang irányában folytatták útjukat.

Néhány perc múlva ott állott előttük a kis domb.

- A kutya nélkül eltévedtünk volna, - jegyezte meg Schaller.

A káplár csak a bajusza alatt morgott valamit, hogy ilyen kutya nincs több a világon.

Ott voltak a domb aljában és most már csak fel kellett kapaszkodni. A talaj meredeken haladt felfelé, de egyre szilárdabb, keményebb, kötöttebb lett. A domb oldalán néhány bokor és cserje nőtt. Szerencsájukra ezekbe aztán belekapaszkodhattak, s így a felfelé mászás mégis valamivel könnyebb volt. Pistache, amennyire csak erejétől telt, François-t támogatta, aki a halálos kimerültségtől alig bírt mozogni.

- Na végre valahára megérkeztünk - és Pistache megkönnyebbülten lélegzett fel. Aztán megsimogatta Nagyfogu fejét. - Ezt neked köszönhetjük, öreg cimbor! Mindnyájunk között te viselted magad a legderékasabban.

A menekülők olyan kimerültek voltak, hogy étkezésre nem is gondolva rögtön elnyúltak a fák alatt. A káplár, François, és a két spahi pár pillanat múlva már a fáradtság mély álmát aludták. Ám a mérnök és Hardigan kapitány szemét elkerülte az enyhétadó álom. Agyukban egymást kergették a kínzó gondolatok. Vajjon mi lesz velük? Ha az út többi része is ilyen irtózatosan veszedelmes, hiszen ha ez így folytatódik, bármelyik pillanatban elnyelheti őket a föld, Eddig is csak a véletlennek és a derék Nagyfogúnak köszönhetik, hogy nem kellett a legszörnyűbb és legkínosabb halállal elpusztulniok.

- Mit gondolsz, milyen távolságra lehetünk a csatornától? - kérdezte Hardigan kapitány a mérnöktől.

- Körülbelül 12-15 kilométernyire.

- Akkor hát az út felét már megtettük?

- Azt hiszem, igen.

Idegölő lassúsággal teltek az éjszaka órái. Schaller mérnök és Hardigan kapitány egy-egy pillanatra irigykedve gondoltak bajtársaikra, kiket a fáradtság annyira elcsigázott, hogy mély álomba merültek.

Bár napközben tikkasztó volt a hőség és fojtott az atmoszféra, vihar nem szakadt rájuk az éjszaka. A szél is elült és mégis valami furcsa, tompa zaj hallatszott néha-néha az éjszaka sötétjében.

Éjfél felé aztán ez a furcsa, fojtott láрма észrevehetően megerősödött.

- De hát mi ez? Honnét ered ez a zaj? - kérdezte Hardigan kapitány és izgatottan felült a fa tövében.

- Magam sem tudom, - felelt a mérnök. - Talán valami távoli zivatar... De nem, ez a különös zaj mintha a föld alól hangzanék felénk.

Nagyon meg voltak döbbenve, pedig az egész dolog nem is volt olyan meglepő. Hiszen már Roudaire kapitány is megállapította, hogy Djerid talaját bizony gyakran dúlják benső föld-rengések.

Az egyre növekvő, egyre hevesebb láрма a többieket is felébresztette mély álmukból.

A kutya pedig hangos ugatásban tört ki, ide-oda szaladgált és nyilvánvaló volt, hogy nagyon is izgatott. Többször leszaladt a dombhátról és mikor legutoljára visszakúszott, Pistache megállapította, hogy a kutya teste egészen nedves.

De hiszen ez az állat vizes!... Csupa víz! ... Mintha csak megfürdött volna a tengerben, - kiáltott a káplár.

- Hát te hol vettél ilyen finom üdítő fürdőt? - fordult aztán a kutyához.

De Nagyfogu felelet helyett csak megrázta magát és telefröcskölte a káplárt vízzel.

A menekülők elgondolkoztak.

Ha a kutya csuromvizes lett, ez csak úgy történhetett, hogy a dombot köröskörül víz veszi körül, mégpedig elég mély, hiszen a hatalmas állat jól megfürödhetett benne. Már pedig mikor Hardigan kapitány és társai a domb felé jöttek, sehol semmiféle vizet nem láttak.

Vajjon valami belső erupció rázta meg a talajt és dobta felszínre a föld mélyében levő víztömeget? Vajjon köröskörül talán víz veszi most őket körül és csak a kis domb emelkedik ki kis szigetként?

Képzeltetik, hogy a menekülők milyen feszült izgalommal várták a hajnali világosságot. Fáradtságuk ellenére egyikük sem tudott újra elaludni.

Egyébként a föld mélyének forrongása nem szűnt meg, sőt egyre erősebb, hatalmasabb lett. Állandóan tompa dübörgés hallatszott a föld mélyéből és néha-néha olyan heves lökés rázta meg a talajt, hogy a domb oldalán levő fák meghajoltak, mintha csak orkán száguldott volna el felettük...

A káplár egy ízben lemerészkedett a domb aljáig és megállapította, hogy ott körülbelül két-három láb mélységű víz van.

- Vajjon honnét jön ez a víz?

A talaj erupciója a belső mocsárrétegen keresztül, úgy látszik, feldobta a föld felszínét. De vajjon nem lehetséges-e, hogy a földrengés következtében az egész vidék területe lesüllyedt, mélyen a Földközi-tenger felszíne alá?

Ezek voltak azok a kérdések, melyek a mérnök agyában kergetődztek.

A hajnal első pirkadásáig nem szűnt meg a föld mélyéből előtörő zaj. És szabályos időközökben erős lökések reszkettették meg a talajt, úgy hogy a domb is bele-beleremegett. Azután meg az a furcsa, jellegzetes zaj hallatszott, mikor a víz a föld mélyéből feltör a szabadba, vagy mikor a dagályban a tenger hullámai nekiütődnek a part szikláinak.

És a menekülők a domb tetején feszülten figyelték ezt a zajt, annak a titokzatos hatalmas erőnek hangját, mely a föld mélyét megrendítette, felkavarta.

Hát lehetséges, hogy az egész Melrir medencéjét megtölti az a víz, melyet a földrengés a talaj mélységeiből most a felszínre dobott?

- Én sokkal valószínűbbnek tartok valami más feltevést, - mondotta a mérnök elgondolkozva - és pedig...

- És pedig?

- Hogy a tengerből vize árasztotta el a vidéket. A Gabesi-tengerből hullámai elborították ezt az egész tájat.

- Akkor hát, kiáltott fel Pistache - legalább nem kell tovább kínlódnunk, úszva folytathatjuk utunkat.

Végre felvirradt a hajnal.

De a világosság sokáig birkózott a félhomállyal és az egész horizontot sűrű ködfátyol borította.

És a fáradtságtól, álmatlanságtól elcsigázott menekülők ott gubbasztottak és lesték-várták a nappal világosságát, hogy megláthassák, mi is történt voltaképpen körülöttük?

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Az új tenger.

A domb körül ködfátyol terült el, mely olyan sűrű volt, hogy a napsugarak nem tudtak rajta keresztülhatolni. Jóformán négy lépésnyire sem lehetett látni és a fák ágait is súlyosan megülte a sűrű, szürke köd.

- Úgy látszik, hogy az ördög dolgozik ellenünk, - mormogta a káplár. - E miatt az átkozott köd miatt még az orráig sem lát az ember.

- Bizony, ez az állapot felette kellemetlen, - jelentette ki a mindig választékosan beszélő François.

A szökevények azt remélték, hogy egy-két óra múlva, ha a nap erősebb lesz, sugarai szétoszlatják a ködöt és akkor majd tisztán láthatják az előttük elterülő, megváltozott vidéket.

Nem volt más hátra, türelmesen kellett várakozni és a katonák letelepedtek a fák tövébe. Ámbár a megváltozott körülmények között ugyancsak takarékoskodni kellett az elemózsiával, mégis, tekintettel arra, hogy tegnap este már úgy sem ettek, Hardigan kapitány megengedte az ugyancsak elcsigázott és éhes embereknek, hogy elővegyék az ennivalót.

Mikor megreggeliztek, a kapitány benső nyugtalansággal állapította meg, hogy mindössze két napra való élelmiszerkészletük van.

Három óra telt el ebben várakozásban. A zaj lassan-lassan elcsendesedett. Erős szél kezdett fújni s a fák ágai suhogtak, zörögtek egy-egy erősebb szélrohamban. De a nap egyre erősödő sugarai alatt a ködfelhő egy része lassan foszladozni kezdett, a megmaradt résszel pedig a szél hamarosan végzett.

Végre a sűrű, szürke fátyol szerteszét szakadt és a menekülők tisztán láthatták, mi van előttük s hol is vannak tulajdonképpen?

Először a fák körvonalai bontakoztak ki a világosságban. Kopár fák, egy szem gyümölcs, egyetlenegy levél sem volt rajtuk. Aztán mikor a heves szélroham végleg szerteszét szaggatta és nyugat felé hajtotta a ködfátyolt, tekintetük szabadon bekalandozhatta Melrir chottjának nagy részét.

Teljesen megváltozott, új vidék terült el előttük. A medencének egy részét az éjszakai földrengés következtében elárasztotta a víz. A dombot vagy ötven méternyi távolságban víz vette körül. Mögötte a magasban fekvő földrétegek csillogó homokszigetként bukkantak ki a vízből. S köröskörül, a mélyebben fekvő területeken mindenfelé síma víztükörben tükröződött a trópusi nap sugara.

Hardigan kapitány és Schaller mérnök néhány percig mozdulatlanul álltak a domb tetején, figyelmesen szemlélve a megváltozott tájat. Mindketten mélyen elmerültek gondolataikba. Aztán Schaller törte meg a csendet:

- Itt valami nagy változás történt, - mondotta halk hangon. - A chott talaja lesüllyedt és a föld méhében lappangó víztömeg kitört a szabadba és...

Elhallgatott és aztán egészen halkán, csak magának mormolta:

- Csodálatos.

- Nos, akárhogy történt is ez az átalakulás, - folytatta Hardigan kapitány - nekünk el kell érnünk az oázist. Éppen azért induljunk minél előbb útnak. Induljunk el még most, mielőtt az út teljesen használhatatlanná válnék.

És a menekülők már leászófélben voltak a dombról, mikor egyszerre csak mindannyian megálltak és megdöbbenve figyelték azt a különös látványt, azt a szörnyű menetet, mely előttük elvonult.

Alig félmérföldnyire tőlük, északi irányban óriási csapat vágatott kétségbeesett rohanással a pusztán. Oroszlánok és bivalyok, gazellák, antilópok és szarvasmarhák menekültek együtt Melrir nyugati irányba felé. Micsoda szörnyű félelem terelhette óriási csordába az állatokat, micsoda veszély elől menekülhetnek így együtt, hogy a tigrisnek eszébe sem jut ölni és a gyöngé, szelíd gazellának félni? Micsoda veszély űzhette el őket oduikból, barlangjukból, megszokott és biztonságot nyújtó tanyáikból, hogy ilyen kétségbeesett rohanásban menekülnek nyugat felé... Mindig csak nyugat felé...

- Istenem, mi történt ott? - kérdezte Pistache.

- Vajjon mi történhetett?

És a kapitány ajkai szinte gépiesen ismételték meg a kérdést.

Az egyik spahi ijedten kiáltott fel:

- Csak nem ide, mifelénk jönnek ezek az állatok?

- Végünk van, - felelte a másik.

A katonák megdöbbenéstől és rémülettől szinte dermedten nézték ezt az óriási csapatot, mely a gyorsvonal sebességével száguldott végig a pusztán.

Alig lehettek már egy kilométernyire a dombtól. De szerencsére az állatok eszeveszett rémületükben nem vették észre a hat embert, akik a domb tetejére menekültek.

És az egész csapat balfelé kanyarodott és csakhamar el is tűnt, nagy homok- és porfelhőt hagyva maga után.

Egyébként a kis csapat Hardigan kapitány parancsára lefeküdt a földre, hogy az állatok figyelmét ne vonja magára...

Alig néhány perc múlva óriási flamingó-csapat menekült el előttük és az égbolt hangos volt a sok ezernyi madár szárnycsapkodásától és vijjogásától, melyek sebesen húztak el a chott felett.

- De hát mi ez? Mi történik itt? - motyogta újból és újból a káplár.

Délután négy óra tájt aztán a kis csapat végre megláthatta, megérthette, hogy tulajdonképpen mi is történik itt körülöttük.

Keleti irányból óriási terjedelmű víztömeg öntötte el a chott homokját. A víz nőttön-nőtt. Először csak egészen sekély vízréteg borult a talajra, úgy hogy alatta tisztán lehetett látni a napsugarak fényében csillogó homokot. Aztán ez a víztakaró egyre mélyebb lett és lassanként alig volt egy-egy emelkedés, mely kis szigetként még kiállt a vízből. És nemsokára már csak az aránylag magas domb emelkedett ki a vízből, melyen a menekülők meghúzódtak.

- Hát valóban lehetségesnek tartod, hogy a gabesi-öböl hullámai elöntötték a chottot? - kérdezte Hardigan kapitány Schallertől.

- Nemcsak lehetségesnek, hanem nagyon valószínűnek, sőt, amennyiben ilyen helyzetben bizonyosságról szabad beszélni, bizonyosnak tartom, - felelt a mérnök. - Az a zaj, amit éjjel és még reggel is hallottunk, földrengéstől eredt... Belső nagy megrázkódtatás alakította át a talaj belsejét és Melrir, sőt lehet, hogy Djerid is lesüllyedt jóval a tenger színvonalára alá... A tenger hullámai, miután áttörték Gabesben a még előttük lévő földréteget, elöntötték a chottot.

És a két férfi elgondolkozva szemlélte azt a változást, melynek nagyságát, jelentőségét a maga teljes mértékében még fel sem tudták fogni. Hiszen a földrengés következtében lehetséges, hogy a Szaharai-tenger megalakult és sokkal nagyobb lett, mint ahogy Roudaire kapitány megálmodta.

És néhány perc múlva új csapat közeledett rohanva és tompa moraj ütötte meg a szökevények fülét. Északkeleti irányból hatalmas porfelhő gomolygott és széleseben közeledett feléjük. Néhány pillanat múlva már tisztán láthatták, hogy lovascsapat vágat a domb felé. Fel-felhangzott a lovak kétségbeesett nyerítése és a lovasok fehér burnuszát vadul lobogtatta a szél.

- Hadjar! - kiáltott fel Hardigan kapitány.

Igen, a tuaregek vezére vágatott feléjük rablócsapatával együtt.

És mögöttük zúgott, morajlott az ár, az új tenger habjai, melyek sebesen hömpölyögtek előre s elborították a sivatag homokját.

Két óra sem telt el azóta, hogy az első állatsorda elmenekült előlük. Alkonyodott. A lenyugvó nap sugarai valami fantasztikus vörös lánggal vették körül az arabok vadul menekülő csapatját.

Az egyre közeledő és egyre növekvő vízár ellen egyedül a domb volt menedék, melyen Hardigan kapitány és emberei meghúzódtak. A tuaregek is megpillantották a menekülésnek ezt az egyetlen lehetőségét és teljes erejükkel vágatató paripákon a domb felé tartottak.

- Vajjon ki lesz gyorsabb?... Ők, vagy pedig a mögöttük hömpölygő tenger?...

- És ha eléri a dombot, akkor mi lesz velünk?!...

A lovasok széleseben közeledtek. Ám a hullámok gyorsabbak voltak a legtüzeesebb arab paripánál is. Egyre közelebb és közelebb hömpölygött feléjük az ár és a lovak kétségbeesett, vad nyerítésbe törtek ki, mikor a hullámok lábaikat kezdték locsolni.

És a menekülők ott a domb tetején rémülten nézték a szörnyű látványt. Borzalomtól tágra meredt szemmel látták, hogy az ár utóléri a lovakat. Látták, hogyan nő, hogyan dagad a vészes áradat, szinte pillanatok alatt. Hogyan küzdenek, hogyan kapálódznak a lovak a tajtékzó vízárban, hogyan tűnnek el a lovak és a lovasok, egyik a másik után, míg végül az alkonyatban már csak holttesteket ringatnak a hullámok.

Mikor aznap este a nap lenyugodott, már az új tenger hullámai között tűnt le.

Micsoda rémekkel teljes éjszaka borult a menekülőkre!... Mert ha a vadállatok és a tuaregek elől szerencsésen megmenekültek is, mégsem tudták lehúyni szemüket egyetlen pillanatra sem. Attól tartottak, hogy az egyre emelkedő tengerár az ő kis szigetként kiemelkedő dombjukat is elnyeli.

És rémülettől dobogó szívvel figyelték, hogyan nő, emelkedik a vízár, mint csobog egyre közelebb és közelebb hozzájuk?...

Így telt el az éjszaka, halálos aggodalmak között. A tenger hullámainak egyhangú csobogását hallgatták dobogó szívvel, a hullámok egyhangú zaját, melybe bele-belesivított a keleti szél. És az éjszaka sötétjében fel-fellaltszott az új tenger lakóinak, a tengeri madaraknak éles vijjogása.

Végre megjött a hajnal. És a menekülők, akik egész éjszaka aggodalmasan hallgatták a hullámok zaját, a víz csobogását, most megkönnyebbülten állapíthatták meg, hogy a tenger, úgy látszik, elérte maximális magasságát és az ő dombjuk biztonságot adó szigetként áll ki az új tengerből.

Ám azért a helyzet még mindig kétségbeejtő. Hiszen mindössze csak egy napra való eleségkészletük volt már, s az óriási víztömeg felszíne elhagyatott, teljesen elhagyatott... Elmenekülni? De hát hogyan? Miként? A vállalkozó szellemű Pistache azzal az ötlettel állt elő, hogy a fákból tutajt készíthetnének és azzal indulhatnának útnak?... Igen ám, de hogyan vágják ki a fákat? Hiszen semmiféle szerszámuk sem volt. És aztán még ha valamiképpen sikerülne is megcsinálni a tutajt, akkor is hogyan indulhatnának neki az útnak az állandóan erős, viharok is beillő szél miatt? Biztosan elsodorná őket és valami áramlatba belekerülve, a tengeren pusztulnának el.

Hardigan kapitány komor tekintettel nézett maga elé. Teljesen tanácstalanul állt a reá szakadt veszélyek közepette, éppen úgy, mint Schaller, és igazán minden lelki erejére szüksége volt, hogy fegyelmezze magát és embereit bátorítsa, biztassa.

Csak Pistache nem veszítette el bizalmát.

- Hiszen könnyen meglehet, hogy valami segítséget kapunk, - biztatta a káplár a két spahit és François.

- Csak fel a fejet, fiúk! Nem szabad ilyen hamar elcsüggedni, - biztatta őket a derék káplár.

Így telt el a nap, reménytelen változatlanságban. Melrir chottját, éppen úgy, mint valószínűleg Rharsát, elöntötte a tenger. Sőt könnyen meglehet, - mondotta Schaller mérnök, - hogy Nefta és a chott közelében lévő más községeket is teljesen átalakította az óriási jelentőségű földrengés.

De beállt az alkonyat és lassan-lassan leszállt az este. Az emberek reggeltől fogva egy falatot sem ettek, most hát ettek egy keveset. A holnapi napra már csak egy-két harapásnyi étel jut. És azután?!... Gondolni sem mertek arra, hogy mi vár rájuk azután?...

Hiszen a dombon levő fák teljesen kopárok, nem csak gyümölcs, de még levél sem volt rajtuk. Még csak madár sem fészkelte itten, hogy legalább a tojásait megehehték volna...

A helyzet teljesen reménytelen. A káplár ugyan lement a vízhez, hogy halat fogjon, de egyetlenegy halat sem látott. Aztán a hőségen kívül más, még nagyobb és gyötrelmesebb veszedelem is várt rájuk: a szomszéd, mely máris gyötörni kezdte őket.

Az egyik spahi mert egy keveset a tenyerébe a vízből, de mihelyt megkóstolta, undorodva ki is köpte. A víz sós volt, éppen olyan sós, mint a tenger vize.

De hét óra felé, mikor a lenyugvó nap sugarai már alig érintették a vidéket és a nap nagy vörös golyóként már félig-meddig belemerült a hullámokba, François északkeleti irányba mutatva felkiáltott:

- Nini, mintha valami füstöt látnék!...

A derék inas még ezekben a veszedelmes órákban sem veszítette el fegyelmezettségét és olyan nyugodtan beszélt most is, mintha csak azt jelentené, hogy kész az ebéd.

- Füst! - kiáltott fel Pistache és odaszaladt François-hoz.

Igen, François-nak igaza volt, messziről csakugyan füstszalag tekergődzött a levegőben, füst, melyet a szél egyenesen a menekülők felé hajtott.

És az emberek ott álltak, izgalomtól dobogó szívvel, s a feszült várakozástól, meg-megremegve nézték azt a kis füstfellegét. Vajon merre tart? Nem tűnik-e el? Nem változtatja meg útirányát a hajó mielőtt még őket észrevennék?

Így hát Schaller mérnöknek igaza volt. Jóslatai beigazolódtak.

A 26-ról 27-re virradó éjszaka a tengerből hullámai nagy belső földrengés és átalakulás következtében elárasztották Djerid egész keleti részét. Ettől az éjszakától kezdve megvolt az

összeköttetés a Kis-Syrtis és Melrir között, sőt a természet hathatósabban dolgozott az emberi kéznél, mert hiszen az új tenger, úgy látszik, már az első napokban hajózható.

Huszonöt perc múlva, hogy az első füstszalagot megpillantották, az egész hajót ki tudták már venni.

- Íme az új tenger első hajója, - mondta Schaller, és a hangja, a nélkül, hogy tudta volna, ünnepélyesen csengett.

- Adjunk jeleket! Adjunk jeleket! - kiabálta izgatottan a két spahi.

De hát hogy adhatták volna tudtára a menekülők a hajónak, hogy itt vannak a domb csúcsán, melyből a nagy átalakulás folytán sziget lett? Hiszen a hajó legalább két mérföldnyire volt még tőlük...

És az alkonyatot hamarosan követte a sötétség. Néhány perc múlva alig látták már a füstöt és hamarosan a hajó is eltűnik majd szemük elől.

Az egyik spahi kétségbeesetten felkiáltott:

- Végünk van!...

És a másik is felnyögött:

- Itt kell elpusztulnunk, étlen-szomjan!

- Sőt ellenkezőleg, meg vagyunk mentve, - kiáltott fel Hardigan kapitány. - És éppen a sötétségnek köszönhetjük menekülésünket. A nappal világosságában nem vették volna észre a jeleket, de most...

A katonák bámulva néztek reá, de tudták jól, hogy a kapitány mindig tudja, mit mond.

És Hardigan hozzátette.

- Gyujtsátok fel a fákat! Egy, kettő!

- Éljen a kapitány úr! - üvöltötte Pistache. - Munkára fiúk! Úgy fognak égni a fák, mintha csak fáklyák lennének!

És egy-két pillanat alatt egy csomó ágat letörtek és a fák tövében kis halmokba rakták. Aztán meggyújtották. A láng hamarosan felkúszott az egyik fa törzséig. Pár perc múlva a fák, mint óriási fáklyák, fellobogtak.

Az imént még sötét, kis sziget most vakító világosságban úszott.

- Hát ha van szemük, akkor csak meglátják ezt az óriási lángot, - mondta a káplár.

François pedig hozzátette:

- Én úgyszólván lehetetlenségnek tartom, hogy az ember ilyen nagyméretű fényjeleket ne vegyen észre.

A fák gyorsan égtek és egy óra múlva már hamvadóban voltak. A kis szigetre lassan-lassan újra ráborult a sötétség és a menekülők még mindig nem tudták pontosan, hogy a hajó észrevette-e a fényjelzést? Semmiféle ágyúlövést sem adtak le a hajó fedélzetéről annak jeléül, hogy közelednek.

A sötétség már teljesen ráborult a kis szigetre. Mindannyian feszült figyelemmel hallgatództak, de az éjszakában semmiféle zaj, - a közeledő gőzhajó zaja - nem hallatszott.

Így telt el az éjszaka...

Végre, mikor a hajnal első sugarai felderengtek, Nagyfogú teljes erejéből vonítani, csaholni kezdett.

A káplár pedig felkiáltott:

- Itt vannak! Itt vannak!

És Pistache nem csalódott.

Alig kétezer lépésnyire ott horgonyzott előttük egy kis gőzös. Francia zászló lobogott az orrán.

Mikor az égő fák fénye megvilágította a szigetet, a parancsnok azonnal irányt változtatott. Ám mikor a fény lassan-lassan kialudt, az elővigyázatos hajóskapitány a teljesen ismeretlen, új tengeren nem mert a sötétségben a veszélyben lévőket felkeresésére vállalkozni és megállította a hajót, mindaddig, míg a hajnal fel nem virrad.

Hardigan kapitány és társai most hangos kiáltozásban törtek ki és a hajó fedélzetéről hangok feleltek. Egy csónak tartott feléjük és a sólyomszemű Pistache néhány pillanat múlva felkiáltott:

- A hadnagy úr! Meg Nicol őrmester!

A hajó a tuniszi kis Benassir gőzös volt. Hat napja érkezett Gabesbe és rögtön az első napon merészen nekiindult az új tengernek.

Nemsokára már csónak kötött ki a kis szigeten, az evezősök kiugrottak és Hardigan kapitány mélyen elérzékenyülve ölelte meg a derék hadnagyot, míg Nicol őrmester Pistache kezét szorongatta. Ám a legviharosabbán Nagyfogú adott kifejezést örömének. Gazdája nyakába vetette magát és Nicol nem győzte simogatni a hű állat okos fejét, hiszen Pistache újból, meg újból elismételte:

- Bizony Nagyfogú nélkül már régesrég elpusztultunk volna.

Most tudták meg aztán részletesen, hogy tulajdonképpen mi is történt körülöttük.

Amint a mérnök mondotta, a nagy földrengés átalakította Djerid egész keleti részét. A gabesi öböltől egészen Melririg terjedt ez a nagy átalakulás. A talaj lesüllyedt körülbelül 200 kilométernyi távolságban, és az a földnyelv, mely a csatorna és a tengeröböl között volt, az erupció következtében átszakadt. Az óriási víztömeg a csatornába ömlött, mely azonban nem volt elég nagy, hogy az egészet befogadja. És a hullámok elárasztották a sebhék és chottok területét, nemcsak az egész Rharsát, de még Fejey Tris hatalmas medencéjét is. Szerencsére La Hammát, Neftát, Tozeurt és a többi községeket, falvakat magas fekvésük miatt megkímélte az ár és ezek a helységek az újonnan alakult tenger kikötői lesznek.

Melrirben Hinguiz nagy sziget lett az átalakulás folytán. A zenfigi oázis így hát megmaradt, de Hadjart és csapatát elpusztította az ár.

A Villette hadnagy azt is elmondta, hogy hiába kereste Hardigan kapitányt és társait. Bejárták Melrir környékét, a 347-ik kilométer pontjától kezdve, ahová egyébként Pointar és emberei nem is tértek vissza. A hadnagy megvárta, amíg Biskrából katonai segítség érkezett és aztán Neftába ment, ahol a tuaregek ellen expedíciót szervezett.

Ám itten, véletlen szerencse folytán találkozott a spahikkal, akik a tuaregek rajtaütésekor az elszabadult tevék és öszvérek után szaladtak.

Még Neftában voltak, mikor a földrengés után megjelent a Benassir parancsnoka és információkat kért Rharsára és Melrirre vonatkozóan, melyet hajójával át akart vizsgálni.

Villette hadnagy azonnal meglátogatta a parancsnokot, majd Nicol őrmesterrel együtt hajóra szállt. Most aztán az egész hajó a kapitány és társai keresésére sietett. És a Benassir teljes gőzzel haladva keresztülszelte Rharsát, aztán nekiindultak a Melrir egykori chottját borító

víztömegnek. Át akarták kutatni sorra a partmenti oázisokat és Fanfarit is, melyet a nagy átalakulás megkímélt.

Mikor már a második éjszakát töltötték a Melriren, akkor vették észre azokat a fényjeleket, melyeket a menekülők a kis domb tetejéről adtak. Mikor azonban a fény kialudt, a parancsnok, hiába könyörgött Villette hadnagy, nem kockáztatta meg, hogy a sötétben egy ismeretlen tenger veszedelmei közepette továbbfolytassa útját.

Mihelyest az új utasok ott voltak a hajó fedélzetén a parancsnok kiadta a rendeletet, hogy a gőzös induljon vissza Tozeurbe. Ott majd szárazra teszik őket. A parancsnok pedig jelentést küld feletteseinek, mielőtt továbbfolytatná felfedező útját Melrir szélső határáig.

Így hát mikor Hardigan kapitány és társai kiszálltak Tozeurban, összetalálkoztak a négy spahival, akik szerencsésen elkerülték a tuaregek támadását. Képzeltük, milyen kitörő örömmel üdvözölték egymást.

Sőt még Pointar sürgőnye is megérkezett. A mérnök embereivel együtt kénytelen volt visszavonulni egészen Biskráig és most újabb utasításokat kért.

Természetesen Öreg Pajtás és Nagyfogú is összekerültek, képzelhetjük, hogy milyen vidám és örömmel teljes volt a két jó barát találkozása.

Tozeur lakossága pedig ott tolongott az új tenger első utasai körül és újabb meg újabb kérdéseket intéztek hozzájuk, s nem győzték hallgatni, hogy a tuaregektől nem kell többé félniök, hogy Hadjar bandájával együtt a hullámok között lelte halálát.

Mikor éppen javában ünnepelték őket, egy ismeretlen férfi tört utat magának a tömeg közepette és egyenesen Schaller mérnök felé tartott.

- Uram, - mondotta erősen idegenszerű akcentussal - én a Francia Külföldi Társaság megbízottja vagyok. Ime itt az irat, mely hivatalos megbízatásomat igazolja. Most érkeztem Tozeurbe és ugyancsak most tudtam meg, hogy ön itt tartózkodik. Talán nem is fog meglepődni, ha arra kérem a Társaság nevében: nyilatkozzék azokról a munkálatokról, melyeket Önök a Társaságtól továbbfolytatás végett átvettek.

Schaller elmosolyodott. Pedig ezen a komoly, szinte rideg arcon ugyancsak ritka vendég volt a mosoly. Aztán kis tréfás szemvágással csak annyit mondott:

- Uram, én csak egy baráti tanácsot adhatok a Társaságnak: vegyenek Szaharai-tenger részvényeket.

És miközben hangos éljenzés közepette folytatta társai között útját, már a jelentését fogalmazta, melyet még aznap útnak indít a Társaság címére.

Vége.